



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19



TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi
Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

"Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkiistan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: TURAN."
Mehmet Ziya GOKALP

(TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE)
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi için Yazım Kuralları:
- Makaleler word formatında 7 sayfa ile sınırlanmalıdır.
- Makalelerin 150 kelimeyi geçmeyen Türkçe özet ve İngilizce abstract bulunmalıdır.
- Makaleler 12 punto ile Times New Roman ile yazılmalıdır. Altın, üstten, sağdan ve soldan 2 cm boşluk bırakılmalıdır.
- Makalelerde yazarların adı, soyadı, babasının adı, e-posta adresi, telefon, kurumu ve adresi ayrıca belirtilmelidir.
- Kullanılan dipnotlarda bilimsel yazım kurallarına dikkat edilmelidir.
- Makaleler genel olarak: Özet, Giriş, Alt Bölümler, Sonuç ve Kaynakça şeklinde hazırlanmalıdır.

(AZERBAIJAN TÜRKÇESİNDE)
TURAN-SAM Beynəlxalq Elmi Arəstirə Məvsimlik Jurnal Üçün Məqalə Yazma Qaydaları:
- Məqalələr word formatında 7 səhifə kəçməməlidir.
- Məqələrin 150 kəlmədən çox olmayan özetinə (ÖZET) və ingiliz dilində ABSTRACT yer alınmalıdır.
- Məqələrlər 12 qırıf ilə Times New Roman ilə yazılmalıdır. Altın, üstən, sağdan və soldan 2 sm abzas buraxılmalıdır.
- Məqələrdə yazılardan adı, soyadı, atasının adı, e-poçt ünvanı, telefon, Təşkilat və ünvanı göstərilməlidir.
- İstifadə edilən mənbələrdə (dipnotlarda) elmi yazma qaydalarına diqqət edilməlidir.
- Məqələrlər ümumiyyətlə: Məzmun, Giriş, Alt Hissələr, Nəticə və Ədəbiyyat şəklində hazırlanmalıdır.

(ENGLISH)
TURAN-SAM International Journal for the Scientific Seasonal Writing Refereed:
- Articles should not exceed 7 pages in word format.
- The article does not exceed 150 words of the abstract in Turkish and English.
- Articles must be written in Times New Roman 12 pt. Bottom, top, right and left 2 cm margins should be left.
- Articles of the author's name, surname, father's name, e-mail address, phone and address of institution should be clearly stated.
- Used in footnotes to the rules of scientific writing should be considered.
- The article in general: Summary, Introduction, Sub-Chapters, Conclusion, and References should be prepared in the form.

(RUSSKIY)
Требования к рукописям, представляемым в международное научно-рецензируемое сезонное издание "TURAN-SAM":
- Объем статьи не должен превышать 7 страниц в формате MS Word.
- Статьи должны содержать резюме на турецком и английском языках которых не должно превышать 150 слов.
- Текст статьи должен быть набран шрифтом Times New Roman, 12pt. Параметры страницы (поля): верхнее, левое, правое и нижнее – 2,0 см.
- Статьи оформляются по образцу: название; имя отчество и фамилия авторов; полное название учреждения, в котором выполнялось исследование; из почтового и электронного адреса.
- Использование в терминологии с краткими научными терминами должны быть рассмотрены.
- Статьи в целом должны содержать: аннотацию, введение, подзаголовки, выводы и список литературы.



TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi
www.turansam.org

ISSN: 1308-8041
e-ISSN: 1309-4033

Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

"Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkiistan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: TURAN."
Mehmet Ziya GOKALP



www.turansam.org

YIL: 2013 CILT: 5 SAYI: 19 YAZ 2013
YEAR: 2013 VOLUME: 5 ISSUE: 19 SUMMER 2013



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

İÇİNDEKİLER

(1)

Yrd. Doç. Dr. Vefa KURBAN(*Assist. Prof. Dr. Vefa KURBAN*)

TÜRKÇE: KAFKASYA BÖLGESİNDE AZERBAYCAN ile ERMENİSTAN ve
GÜRCİSTAN ile ERMENİSTAN ARASINDAKİ ÇATIŞMA

ENGLISH: *CONFLICT BETWEEN ARMENIA-AZERBAIJAN and ARMENIA-GEORGIA in
the CAUCASIAN REGION*

SAYFA 2

(2)

Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim OKATAN(*Assist. Prof. Dr. H. İbrahim OKATAN*)

TÜRKÇE: SÛDÎ'NİN ŞERH-İ BOSTAN'INDA GEÇEN ARKAİK KELİMELER

ENGLISH: *THE ARCHAIC WORDS USED IN SUDI'S ANNOTATED WORK OF BOSTAN*

SAYFA 14

(3)

Doç. Dr. Rafael MUHAMETDİNOV(*Assoc. Prof. Dr. Rafael MUHAMETDINOV*)

TÜRKÇE: TATAR MİLLETİNİN KORUNMASINDA İSLAMIN ROLÜ

ENGLISH: *THE ROLE OF ISLAM IN THE PROTECTION OF TATAR NATION*

SAYFA 59

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR

SAYFA 65-66

Genel Bilgiler, Dergiye Makale Gönderme Şartları ve Abonelik Koşulları

SAYFA 67



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

(1)

Yrd. Doç. Dr. Vefa KURBAN* (Assist. Prof. Dr. Vefa KURBAN)

TÜRKÇE: KAFKASYA BÖLGESİNDE AZERBAIJAN ile ERMENİSTAN ve
GÜRCİSTAN ile ERMENİSTAN ARASINDAKİ ÇATIŞMA

ENGLISH: CONFLICT BETWEEN ARMENIA-AZERBAIJAN and ARMENIA-GEORGIA in
the CAUCASIAN REGION

ABSTRACT

Today, one of the major problems in the Caucasus Region is the Armenian nationalism problem. It is known that during the last two centuries and with the support of Russia, Armenian migration has occurred on Azerbaijani territories. It is a fact that the Armenians founded their own state on Azerbaijan territories after the migration. Of course, the Armenians have distorted the truth and ignored the historical evidence and have claimed that Azerbaijan's territory is really Armenian land.

Another problem in the Caucasus Region is the Armenian-Georgian ethnic problem. Armenians call Georgia's territory a former Armenian province and claim that a large portion of Armenia along with Tbilisi belong to Armenia. This study has tried to look behind the scenes at the problems which arose in Azerbaijan and Georgia after Russian domination was established.

Keywords: Armenia, Azerbaijan, Caucasus, Georgians, Nationalism.

Jel Code: F51

ÖZET

Günümüzde Kafkaslardaki önemli sorunlardan birisi Ermeni milliyetçiliği sorunudur. Geçtiğimiz son iki yüzyılda Rusya'nın da desteğini alarak tarihi Azerbaycan topraklarına Ermeni göçlerinin yapıldığı bilinmektedir. Bu göçler sonrasında Azerbaycan topraklarında Ermenilerin kendilerine devlet kurdukları da bir gerçektir. Tabii Ermeniler de bu gerçeği saptırarak tarihi delilleri yok sayarak Azerbaycan topraklarının aslında Ermeni toprakları olduğunu iddia etmektedirler.

Kafkaslarda yaşanan bir diğer etnik sorun ise Ermeni-Gürcü sorunudur. Ermeniler, Gürcü topraklarını eski Ermeni vilayetleri olarak adlandırıyor ve Gürcistan'ın büyük bir bölümü ile birlikte Tiflis'in de Ermenilere ait olduğunu iddia ediyorlar. Çalışmada Azerbaycan'da ve Gürcistan'da Sovyet hükümeti kurulduktan sonra bu anlamda yaşanan sorunlara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüler, Kafkasya, Milliyetçilik.

Jel Kodu: F51

* Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir/TÜRKİYE; Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, vefa.kurban@deu.edu.tr.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

1. INTRODUCTION

Armenian nationalism is one of the most important problems of the day. It is a well-known fact that with the help of Russia, Armenians immigrated in historical Azerbaijan territories during the last two hundred years and founded their Armenian State in Azerbaijan territories as a result of these immigrations. However, by falsifying reality and ignoring historical evidences, Armenians claim that Azerbaijan territories actually belong to Armenians.

An important point that should be acknowledged and addressed here is that 2.5 million Azerbaijanis were massacred by Armenians during the last two hundred years.

It is a gospel truth that the Armenians' arrival in Caucasus set ground for ethnic conflicts in the region. Armenians immigrated to southwest Caucasus, i.e. in the territories of Western Azerbaijan, and established their state with the support of Bolshevik Russia. There is no doubt about it that during that process, Turkish-Muslims were massacred, and expelled from their houses; historical monuments were demolished or alternated, also taxonomical changes occurred. This present study will not only address problems in Azerbaijan after Soviet Occupation but also analyze the developments between Azerbaijan Turks, Georgians and Armenians within Caucasus.

2. Global Problem: Nationalism and Caucasus

In April, 1920 the 11th Red Army invaded Azerbaijan, and thus started Soviet Occupation in the region. When the Musavat Party turned over the authority to communists on April 18, 1920 due to oppression of the Red Army, Nerimanov was filling his second year in Moscow. Moscow government sent him to Baku for establishing the new regime. Nerimanov was elected the chairman of the Azerbaijan Interim Revolutionary Committee which was founded April 27, 1920. Afterwards, he took the ruling position in Azerbaijan as the Chairman and Foreign Affairs Commissar of the Council of People's Commissars of the Azerbaijani Soviet Republic. However, the position he took over was like a bed of nails, because he had to not only struggle with his rivals of Azerbaijani Turks but also keep an eye on other Russian, Georgian and Armenian rivals (Devlet, 2011, 167).

In that period, a group of Armenians and Russians came into power. That group was known with their anti-Muslim and anti-Turk attitudes. One of the problems making things more difficult was that throughout history Armenians had not adopted a policy regarding state control, and could not go beyond the scope of tribal society. Katchaznoui, the first Prime Minister of the "independent" Armenian Republic confirmed that fact by saying: "If we are to evaluate the work we conducted and the results we obtained after the declaration of Independent Republic, we must admit that our burden to organize a State and lead the State administration was far beyond our strength... We have not been statesmen" (Ananikyan, 2008).



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

3. Armenian Immigrations in Azerbaijan Territories during the 19th century

As in the ancient times, Armenians (Gürün, 1983, 10-53) one of the Asia Minor communities only endeavored to protect their ethnic existence and struggled to stay out of serious circumstances even under the rule of powerful governments such as Seljuk, Ilkhanid, Aqquyunlu, Safavid and Ottomans during the Middle Ages.

Armenia is a term meaning “high country”. It is notable that Asian Turks call people living in that region Armenians, like they call people living in Rumelia as rums even if they are from Turkish origin. However, Armenians call themselves with different names other than Armenian. Firstly appearing in Asia Minor and neighboring countries, the term “Armenian” has become notably widespread today (Baykara, 2003, 403).

Armenians have been one of the migrant communities, and in the course of time they immigrated to Asia, Europe and even to Russia and America. Armenian immigrants have gained dignity and authority in the fields of economy and trade; also, they have influenced political lives of the States they immigrated in.

Caucasus has been one of the target regions for Armenian immigrations. In Caucasus, Armenians have settled in Tbilisi, Nakhchivan and other economic-political centers, and founded their own trade and business companies. Sometimes the bias and slyness of Armenian merchants and missionaries, sometimes the mercy of local authorities or ignorance of phenomenon led to increases in Armenian population in those regions. Churches, monasteries, schools and cemeteries were established for Armenian people. In addition to that, there were residential areas and neighborhoods for Armenians in Culfa and Nakhchivan. Before the 19th century, the number of Armenians in Caucasus was very low, but there were some exceptional regions that had higher Armenian populations.

Russia was aware of the fact that Armenians always lived in manorial systems and did not bear any patriotism or political commitment, and the only thing keeping them together was their traditions, language and religion. Therefore, Russia was able to capture East Caucasus by taking the advantage of the religious unity between Georgians and Armenians in the course of the joint naval and land operations in Astrahan in 1796. Thus, the Khanates of Shirvan, Sheki and Karabakh were conquered by the Russians. Afterwards, Gence which was one of the most important Turkish centers in Caucasus fell under the rule of Russia. That development not only enabled Russians to reach the Aras River but also gave them the opportunity to establish their first dominance around Yerevan, and opened the way for Yerevan and Tabriz (Allen, 1966, 19). By taking the rule of Tbilisi Khanates in 1801, Russia got rid of Azerbaijani Khanates in Azerbaijan, and also reached the doors of Anatolia. In order to achieve its objectives, Russia used Armenian minorities in the region through Armenian churches and clergymen (Arslan, 1996, 20).

The Edirne Agreement which was signed on September 14, 1829 as a result of 1828-1829 Ottoman-Russian War (Karal, 1970, 119-121) enabled Ottoman subjects to immigrate to territories of Russia. With that agreement, many Rayahs living either in Rumelia or Anatolia emigrated from Ottoman territories to Russia. Article 13 granted an 18-month time for the settlement of the properties belonging to the emigrating families. As it is understood from the



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

operation in Eastern Anatolia, “people to be migrated” took to the roads in 1830 (Baykara, 2003, 405). There were many problems about the properties Armenians left behind when they emigrated, and K. Beydilli researched some of these problems (Beydilli, 1988, 365-434).

With the decree of Nikolay I dated to March, 21 1828, a new administrative unit was established on the territories of Revan and Nakhichevan khanates, and it was called the “Armenian Province”. Colonel Lazarev an Armenian diplomat and author Griboyedov were making efforts for settling mostly Armenian people into that province. In a very short time, 130 Armenian families living in Iran and Turkey were immigrated there. Armenians getting all kinds of support from the Tsarist government settled in fertile ancestral land of Azerbaijan.

Between 1828-1838 years, 2511 Armenian families, totaling 12 555 Armenians, were brought to the territories of Nakhichevan khanates. 434 Armenian families were settled in the province of Nakhichevan. Inhabitants of some villages, including the inhabitants of Nehrem, firstly opposed those immigrations; however, policy makers of the Tsarist government populated Armenians in the domains of Nehrem around the Aras River and created a new village with the name of Tazekend.

At the beginning of 1829, local population was recorded in books with the command of Russian General Paskeviç. According to these records, there were 23 730 families in the region, to be precise there were approximately 17 000 families in Yerevan, 4600 families in Nakhichevan and 2130 families in the Ordubad region. If we assume that each family was composed of 5 individuals, it can be inferred that there were 118 650 people living in the region. In line with the information in the records, 81 749 of these people were Muslims and 25 131 of them were Armenians (Aslan, 2001).

Between the years of 1829-1932 Armenian families from Iran were settled in Yerevan, Nakhichevan and Ordubad; 366 (1715 people), 265 (1110 people) and 36 families (182 people) respectively. Besides these families, 119 villages of Yerevan, 61 villages of Nakhichevan and 11 villages of Ordubad were settled by Armenians. Including villages and towns totaling 6949 Armenian families (35560 people) settled in the region: In Yerevan 4599 (23568), in Nakhichevan region 2137 (10652) and in Ordubad together with neighboring regions 250 (1340) families (Aslan, 2001).

One of the migrating methods was, as in Iran, to encourage the non-Muslim population in the Ottoman territories to immigrate in Russia, or even use force in the occupied regions. Colonel Lazarev was explaining their objective with these words: “That population will be a new treasure for Russia.” Again within the same scenario, an Armenian group of 120000 people from East Anatolia were settled in Erivan and neighboring areas in 1829 as a result of the Edirne Agreement signed at the end of Ottoman-Russian war (Saydam, 1996).

According to Leon Arpee, 96000 Armenians from Erzurum, Kars and Beyazıt crossed the Russian border (Arpee, 1946, 244).

According to K. Beydilli, the number was about 100000 (Beydilli, 1988, 407).

Another point that should be mentioned is that although the policy of settling Armenian migrants into South Caucasia where Azerbaijani Turks had lived for thousands of years and of pressing the local population was started by Russian imperialists, it was



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

maintained in the beginning of the 20th century by the Dashnaktsutyun Party as Armenian fascism. As a result, the Armenian State was founded on the lands which belonged to Azerbaijani Turks (Memmedov, 2001).

After Armenians were settled in Azerbaijan territories, Turkish names of some residential areas, mountains, rivers and lakes were changed with Armenian names (Makas, 1990, 22).

Old Name	New Name
Ağbaş	Abovyan
Ağdere	Mardakert
Alagöz Dağı	Aragats
Arpaçay	Ahuryan
Aygır Gölü	Aygerliç
Basargeçer	Vardanis
Celaloğlu	Stepanovan
Cengi	Vardatlur
Derbend	Karmrakar
Eskipara	Voskepar
Gökgöl	Sevan
Güzeldere	Gehadzor
Gümrü	Leninakan
Hamamlı	Spitak
Hankendi	Stepanakert
Kamerli	Mesamor
Kıpçak	Ariç
Kırkbulak	Akunt
Mihrablı	Vardaşen
Merze	Barteravan
Pirmelek	Areg
Seradrabad	Oktemberyan
Tavuzakle	Berd
Vedi	Ararat
Yaycı	Garjis
Zengibasar	Masis

4. Relations between the Azerbaijani Soviet Republic and Armenians

When Nerimanov took authority, he supposed that Azerbaijani Soviet Republic was independent. The Azerbaijan Republic had built relations with the new Republic of Turkey. Mahmut Şevket Esendal was sent to Baku in 1920 as the new Turkish Ambassador, and in the beginning of 1921, İbrahim Abilov was appointed as Ankara Ambassador of Azerbaijani



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Soviet Republic. In those days, Ankara was isolated from the rest of the world and it was a rebellious center which was legitimized by only the Soviet Union and its associate republics (Devlet, 2011, 168).

In other words, socialist activities were tolerated in Anatolia, and there was no objection for Turkish delegates to participate in the **Baku** Congress of the Peoples of the **East** in September, 1920 or in other meetings. The Ankara government did not consider establishing a socialist regime in Anatolia, therefore it reluctantly shut its eyes to such developments, because the Ankara government was hoping to get assistance from Moscow and its alliances including Baku and Tashkent.

However, Moscow was staying on the safe side regarding building relations with Ankara. Çiçerin, the Foreign Affairs Commissar of the day did not lean towards the developments, but relations were improved between Moscow and Ankara with the **Treaty of Friendship and Brotherhood** that was signed on **March 21, 1921**. Mustafa Suphi and his friends had been killed at the end of January; however, it did not constitute an impediment against that Agreement. By these means, the new National Assembly secured taking a loan of 10 billion gold coins from Russia together with military supplies (Devlet, 2011, 169).

In the telegram he sent to Lenin and Çiçerin on June 19, 1920, G.K.Orconikidze wrote: “Karabakh and Zengezur have been taken under Soviet domination, but both regions still regard themselves as a part of Azerbaijan. As for me, the head of Azerbaijan should be called to Moscow to discuss the problems regarding Azerbaijan and Armenia. Also, all these things should be done before making an agreement with Armenia (Memmedov, 2008).

As it can be understood here, after the Irevan Region was given to the Dashnaks territories of Azerbaijan, the Democratic Republic shrank and decreased from 114 thousand km² to 97, 3 thousand km² in 1920. When historical resources are examined, it can be seen that the Armenian State was founded on Azerbaijan territories. Also, Armenian researchers do not deny this fact. For instance, Galoyan wrote: “The land left to the Armenians with the Batumi Agreement (June 4, 1918) was 8 thousand km²” (Galoyan, 1969).

According to the statement mentioned above, when 8 thousand km² is deducted from the current 29 thousand km² territory of Armenia, it makes 21 thousand km², so we can infer that that the 21 thousand km² land actually belongs to Azerbaijan.

We should also emphasize here that after the tsarist regime, Soviet Russia also kept protecting Armenians. Moscow gave all kinds of assistance and protection to the Armenian State that was artificially created. In that way, from the beginning of 1920 to 1988 10, 7 thousand km² of Azerbaijan land disappeared and was left to the hands of Armenia and by the Permission of Kremlin. In the time when the Soviet Union was about to collapse, real property of Azerbaijan had fallen to 86,6 thousand km².

As the new Armenian State did not have any economic resources, it survived with foreign support. Some of that support was coming from Azerbaijan. Armenian historiographer Ağayan states that: “That assistance was quite valuable because the majority of Azerbaijani



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

people were highly in need, and even getting help from the government of Soviet Russia” (Memmedov, 2008).

5. Relations between Armenians and Georgians

Another point that should be mentioned here is the relations between Armenians and Georgians, because Armenians also had their eyes on the land of Georgia. Orientalist Veliçko wrote: “Armenians ruthlessly wiped out the history of Georgia, in the archaeological sense. They scraped off the Georgian inscriptions on the monuments. They broke into the old churches and shrines of Orthodox people, and presented the places where each stone reflected Georgian Tsardom as ancient Armenian lands” (Memmedov, 2008).

Georgian archeologist D.Bakradze wrote: “The last four churches in Artvin, which are open to worship, and have been built in the last 20 years, are the possessions of Catholics. However, the big church bonded with a stone having Georgian writing was turned into an Armenian Church. After debating with Trabzon Rums, Armenians hideaway the stone with Georgian writing and arrogate the church to them. However, Rums try to prove that it was a Georgian Church and it should be left to their coreligionists” (Vermishev, 1904).

On August 16, 1828 the Russian troops under the command of Paskeviç defeated Ottoman troops and captured Ahalsık. Thus, Ahalsık Sanjak was transformed into a province under the same name. The “Caucasian” journal published in Tbilisi reported: “Russians’ invasion of Ahalsık which was regarded as an undefeatable area by the local community caused horror among Muslims. Native populations started fleeing into Turkey in masses. On the contrary, more than 106 000 Armenians graced us with their presence in nearly 5-6 months” (Ahaltıskaya, 1897).

After securing their position in new settlements, Armenians took up new dreams. In 1831, Armenian migrants from Ahalsık submitted a 10-article petition to Paskeviç. In the petition they expressed the following demands: “not to settle other people together with Armenian-Griyoryans, to give Armenians in Ahalsık the right to found their own national courts, to give them a commercial law that allows for free trade without taxes (Kafkas, 1897), etc. However, Paskeviç rejected these demands.

At the beginning of the 19th century, Ottoman and Kacar States made Armenians migrate to Caucasus and in the territories of current Georgia. Those migrations paved the way for the disagreements between Armenians and Georgians for land ownership, which have continued until today.

Armenian historian İshhanyan also accepted that the Armenian rich bought Georgian lands for their aims. İshhanyan wrote: “Georgian aristocrats sell their lands to Armenian capitalists, in other words, Georgians sell their own territory to foreign Armenians who came to their land later” (İshhanyan, 1914).

Afterwards, by stating “In the areas where Armenians were settled such as Zengezur town....” (İshhanyan, 1914) İshhanyan accepted that Armenians were not natives in Caucasus, but they settled there later in history. In the beginning of the 20th century, Armenians collectively purchased Georgian territories, and that led to serious discontent in



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

the higher administrations of Georgia. Georgian historian, doctor N.Eristov-Şarvaşidze verbalized that discontent with these words: “Georgian people lost the most beautiful areas of Georgia, including Kartalini and Ahalkalak town. These areas have been settled by Armenians coming from Asia Minor. Hundreds of undamaged shrines and monasteries, properties of Georgian people, and thousands of villages fell into the hands of Armenians. They staked out claims on historical inheritance of Georgian people without any gratitude.” (Eristov, 1906).

By emphasizing the discontent of Georgian federal agents , Armenian historian İshhanyan wrote: “Armenian capitalists don’t content themselves with taking possession of Georgian lands, they try to bring their fellow countrymen from Armenian provinces in masses and settle them in the captured territories; therefore they lay the foundation of an Armenian colony on Georgian territories.” (İshhanyan, 1914).

Historian Shopen who lived with the Armenians that immigrated to Caucasus, knew and analyzed them well wrote: “greed often drives them to lies; therefore, they have the ability for hiding their ideas instead of verbalizing them. They are apple-polishers, who never stay loyal to someone and if you don’t serve their purposes they can easily ignore you.” (Shopen, 1852).

It will be convenient to cite the words of a Georgian monarch regarding Armenians: “It is surely beyond doubt that Armenians will feel and understand in the near future that we cannot have anything to bargain on with the people who aspired to batten upon the folks who provided them shelter” (Sbornik, 1901).

The most disconcerting thing for Georgians was that Armenians illegally captured the territories of the state and legal entities and became richer in this way. Such activities of Armenians became more apparent especially in ‘50s and ‘60s of the 19th century.

According to the information provided by İshhanyan, while Armenian population composed 19% of total population in Tbilisi Guberniya in 1897, their rate increased up to 26.17% in 1910; in other words, their rate increased by 7% in fifteen years. On the contrary, Georgians were composing 44, 5% of total population at first, they reduced to 41.24% by decreasing 3.25% (İshhanyan, 1914).

Nearly all classes of Armenian population took part in the Armenian-ization process of Georgia. For instance, Haratyun who used to write poems in three languages accepted the title of Sayat Nova and started being recognized as a musician and poet. Afterwards, he became a palace singer for Georgian Tsar İraklin II, and then he was fired from the palace and worked as a priest in a monastery. The death of Sayat Nova still remains mysterious.

In fact, Armenian jeopardy was not only limited to settlement of Armenian migrants in Georgian territories. Armenian priests instructed by Eçmiyazin were pushing Gregorian sectarianism on Armenian Catholics. “Armenians based their lies on the claim that Georgia has been an orthodox country through history and has never hosted and cannot host natives maintaining Roman-Catholic sectarian. Therefore, Armenians demanded Georgian Catholics to join them and pray in Armenian” (Kanadpev, 1902).



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Also, Armenians had rootless works written regarding the Georgian history. For Senkovskiy who was a professor of oriental languages and known as Bromlmlplaei, was the first Russian man of letters that wrote works on Armenians in return of money. In his article “Some doubts on the history of Georgia” dated to 1838 Senkovskiy wrote: “Till the rule of Vahtang VI, Georgians did not have annuals; even Georgians did not come into existence till the 12th century. However, there were highlander communities known as Ivers. The large part of Georgia belonged to Armenia for several centuries” (Senkovsiy, 1838).

Well-known Georgian poet and author İlya Çavçavadze revealed Armenians’ lies and their historical-archeological attacks on Georgians, and wrote: “They do not only bring shame on our name, and divest us of our merit, but they also deny our blood-stained history and annuals and take credit of our history to rule us out of the world” (Çavçavadze, 2008, 325).

Çavçavadze stated: “stop debarring us from the thing that actually belong to us, abasing our name and laying it on you. No matter if our land is small or big, we provided you with shelter and took you under our wings. At least give up your hostile attitudes in our own territory. It is better to have a lion on your way than having an enemy at your home” (Çavçavadze, 2008, 325).

By taking the advantage of the vacancy emerging in Caucasus after the collapse of Russian tsarist regime, Armenian Dashnaks founded a state on the territories of Azerbaijan. As of its foundation, the Dashnak government started claiming possession on the territories of Azerbaijan and Georgia. In such an environment, Armenia attacked Georgia on December 14 1918. These hostilities continued for two weeks. However, as British troops stepped into the region both states had to retreat their former positions. Georgia recaptured its territories in Ahalkelek. American historian Samuel wrote on Armenians’ defeat against Georgia: “Armenia has licked its own wounds and set its eyes on Azerbaijan as its next victim.” (Memmedli, 2008, 326).

The fact that should be underlined here is that Meskhetian Turks lived in Ahalkelek region and Azerbaijani Turks lived in Borçalı region. During the domination of Georgian Menschewiks, ethnic conflicts in the country were changing from day to day. Georgian officials could not trust in Armenians and regarded them as foreigners. It was known that Armenians living in the region espied for Dashnak armies and helped them by malpracticing their missions during the Armenian attacks on Georgia. Therefore, Georgian government agencies were cross with Armenians, and dismissed them from their jobs. An American historian mentioned the issue with these words: “Armenian officials, soldiers and government authorities who intentionally betrayed Georgians, stabbed them in the back or tried to pull the rug out from under Georgia, were dismissed from work” (Memmedli, 2008, 326).

Armenian efforts for disrupting the unity and territorial integrity of Georgia and Georgian civilization became more complex and systematic during the Soviet domination. According to the claims of Armenian “intelligentsia”, the first founders and architects of Georgian churches were Armenians. These intellectuals also emphasize that historical Georgian inscriptions were products of Armenian civilizations. As a matter of fact Mamulov,



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

an Armenian from Tbilisi, claimed that all Georgians were actually Armenians (Mamulov, 1995).

As of the 1930s, Armenians who were citizens of Georgia started changing their passports and getting Georgian names and last names en mass. Apparently, it was one of the ways that had been planned by Armenian leaders to Armenian-ization of Georgia in a more civilized manner and “assimilate” Georgians on the sly.

It will be useful to underline that during the Soviet domination and the following period, there were no newspapers which did not make propaganda against Georgia. However, these anti-Georgian propaganda activities were not limited to Armenia. The Eçmiyazin church and Armenian Diaspora were carrying out the same activities out of the borders of the Armenian state.

In the later 20th century, the Armenian Republic made territorial claims on the Covahetiya region of neighboring Republic of Georgia. In the dissolution of the Soviet Union, Armenians prepared plans of attacks against both Karabakh and Covahetiya, and with the help of Moscow and other foreign powers they mounted attacks against Karabakh region of Azerbaijan (Memmedli, 2008, 329).

CONCLUSION

It is known that since the last two hundred years Armenians have immigrated in Caucasus, namely in the territories of both Azerbaijan and Georgia. During that process too many people lost their lives and too much blood was shed. Firstly, Tsarist Russia and the Soviet Russian government supported Armenians for these immigrations; therefore, Armenians occupied the territories which actually belong to Azerbaijan and Georgia. Azerbaijan authorities held meetings with Lenin and Stalin in order to stop massacres and soil loss. However these meetings did not yield any results. There are letters which can prove these meetings.

In the second half of the 1980s when the USSR entered into the dissolution process, Azerbaijan territories underwent another Armenian invasion, and 20% of Azerbaijan Republic's territories were occupied by Armenians (17.000 km²). During that war/ occupation more than 18000 people lost their lives and more than 50000 people got wounded or became permanently disabled.

This is one of the main problems in the foreign politics of the current Azerbaijan Government. International organizations, especially the United Nations Security Council has 4 Decisions regarding the invaded Azerbaijan territories; however, Armenia did not abide by these decisions. Aliyev stated that independence is the most valuable property for Azerbaijanis by emphasizing that Azerbaijan has developed both economically and politically in the last 20 years and became the most powerful country of the region.

Aliyev, the President of Azerbaijan stated that Azerbaijan maintains a clear attitude regarding the resolution of the Nagorno-Karabakh problem and their attitude is based on the principle of territorial integrity, and they will never tolerate another Armenian state to be



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

established on the land of Azerbaijan(<http://www.internethaber.com/ilham-aliyev-azerbaycan-ermenistan-yukari-karabag--439037h.htm>, 02.07.12)

REFERENCES

- “Kafkas” 1897, No 9
Ağayan P.P. Pobeda Sovetskoy Vlasti, Ahaltsıhskaya neterpimost.- “Kafkas”, 08.04.1897, No 9
Allen W.E.D., P.Muratov, 1828-1921 Türk-Kafkas Sınırdaki Harplerin Tarihi, Ankara, 1966
Ananikyan Bakuntp. İdeyno-Politicheskiy krax Partii Daşnaksütun. Erivan, 1979
Arpee L. History Of Armenia Christianity, New-York, 1946
Arslan A., “Rusların Güney Kafkasya’da Yayılmalarında Ermeni Eçmiyazın Katogigosuğunun Rolü”, Kafkas Araştırmaları II, İstanbul, 1996
Arşiv MİD SSCB, B.54882, L.20
Aslan Y. “Rus İstilasından Sovyet Ermenistan’ına Erivan (Revan) Vilayetinin Demografik Yapısı (1827-1922), Yeni Türkiye, p.38 (Mart-Nisan 2001), Ermeni Sorunu özel sayısı II
Baykara Tuncer, “Rusların Doğu Anadolu’da Bir Ermeni Yurdu Yaratma Girişimi”, Sekizinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, XIX-XX. Yüzyıllarda Türkiye ve Kafkaslar, (24-26 Ekim 2001-İstanbul), Ankara Genel Kurmay Basımevi, 2003
Beydilli Kemal, “1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında Doğu Anadolu’dan Rusya’ya Göçürülen Ermeniler”, Belgeler, TTK, xııı/17 (1988)
Çavçavadze İ.P. Armyanskie uchenie i vopiushie kamni. Tiflis, 1902
Devlet Nadir, Millet ile Sovyet Arasında, 1917 Ekim Devriminde Rusya Türklerinin Varoluş Mücadelesi, “Başlık” yayın grubu, İstanbul, 2011
Eristov-Şarvaşidze, Pamyatnaya zapiska o nujdax gruzinskogo naroda. Moskova, 1906
Galoyan G. Raboçee dvijenie i natsionalniy vopros v Zakafkase., Erivan, 1969
Gürün Kamuran, Ermeni Dosyası, Ankara, 1983
<http://www.internethaber.com/ilham-aliyev-azerbaycan-ermenistan-yukari-karabag--439037h.htm>, 02.07.12
İshanyan B.Ekonomicheskie i obshestvennie osnovı armyano-gruzinskogo antogonizma”. Tiflis, 1914
Kanadpev İ.K. Oçerki Zakafkazskoy Jizni. SPB, 1902
Karal E.Z., Osmanlı Tarihi, c.V, Ankara, 1970
Makas Zeynel Abidin, Azerbaycan Tarihi ve Kültürel Coğrafyası, Ankara, 1990
Mamulov, Armyane v Gruzii, Moskova, 1995
Memmedli Atamoğlan, Incomers, A true history of Armenians, Bakü, 2008
Memmedov Şükür, “Türkiye ve Ermenistan’dan Ermenilerin Göç Ettirilmeleri Politikası”, Atatürk Araştırma



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Merkezi, Türk-Ermeni İlişkileri 21. Yüzyıla girerken tarihe dostça bakış, İstanbul, 2001

Saydam A. Rus Sömürgeciliğinde Uygulanan Demografik Yöntemler: Kırım ve Kafkasya Örneği, Avrasya Etütleri, p. 2 (yaz-1996)

Sbornik zakonov gruzinskogo tsarya Vahtanga VI. Tiflis, 1901

Senkovskiy. Biblioteka dlya chteniya. SPB, 1838

Shopen İ. İstoricheskiy pamyatnik sostoyaniya Armyanskoy oblasti v epohu prisoedineniya k Rossiyskoy İmperii. SPb, 1852

Veliçko V.L.Kafkas, P.P.B., 1904

Vermishev X.A. Materialı dlya istorii gruzino-armyanskih otnosheniy, SPB, 1904



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

(2)

Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim OKATAN* (*Assist. Prof. Dr. H. İbrahim OKATAN*)
TÜRKÇE: SÛDÎ'NİN ŞERH-İ BOSTAN'INDA GEÇEN ARKAİK KELİMELER
ENGLISH: THE ARCHAIC WORDS USED IN SUDİ'S ANNOTATED WORK OF BOSTAN

ÖZET

Sûdî, 16. yüzyılda yaşamış ve İran edebiyatının üç önemli ve temel sayılan eserine şerh yazmıştır. Bunlar İranlı büyük şair Hâfız'ın Divan'ına yazdığı şerhi ve İranlı Şeyh Sâdî-i Şîrâzî'ye ait Gulistan adlı eserin şerhi ve yine Şeyh Sâdî-i Şîrâzî'ye ait Bostan adlı eserin şerhidir. Bu üç eser yalnız İran'da değil Anadolu sahasında da çok okunan ve dünyanın pek çok diline tercüme edilmiş klasik eserlerdendir. Sûdî'nin Bostan Şerhi, edebiyatımız ve dilimiz açısından önemli sayıda arkaik kelimeyi içinde barındıran bir eserdir.

Bu makalede Sûdî'nin Bostan şerhinde geçen arkaik kelimeler incelendi, arkaik kelimelerin diğer yazar ve şairler tarafından kullanımlarıyla mukayesesi yapıldı ve Sûdî'nin ne kadar çok arkaik kelimeye yer verdiği ortaya konuldu. Sûdî, Bostan'ı şerh ederken diğer şarihlerin şerh metodunu izlemiş; o dönemde anlaşılabilen Türkçe arkaik kelimelere şerhinde bolca/sıkça yer vermiştir. Edebî eserler, bir dilin gelişmesine hizmet ettikleri gibi o dili gelecek nesillere ulaştıran belge niteliğindedir. Bugün dilimizde kullanımdan düşmüş çok sayıda Türkçe kelime vardır.

Anahtar Kelimeler: Arkaik Kelimeler, Divan Edebiyatı, Sûdî, Şerh-i Bostan, Türkçe.
Jel Kodu: Z11

ABSTRACT

Sûdî, lived in the sixteenth century, is a writer who wrote commentaries to three works of literature as listed significant and basic pieces of Iranian literature. They are annotated with Divan of Hafiz, Gulistan and Bostan works of Sa'di Şîrâzî. These three works have not only been read in Iran but in the Anatolian area and widely translated into many of the world classic works. Sûdî's Bostan Commentary includes a significant number of words of archaic language that are really important in terms of our literature and language.

In this article, the archaic words in Sûdî's Bostan Commentary have been viewed, the use of archaic words by other writers and poets has been compared and Sûdî has been put forth to wield a lot of archaic words. As writing the commentary on Bostan, Sûdî followed the method of other commentators and he gave plenty of places in his commentary to Turkish archaic words that could be understood at that time. Literary works as they serve the development of a language is a document that conveys the language for future generations. There are a large number of Turkish words have fallen from the use of language today.

Keywords: Archaic Words, Bostan Commentary, Divan Literature, Sûdî, Turkish.
Jel Code: Z11

* Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Başkanlığı, Ankara/TÜRKİYE; Güvenlik Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi, e-posta: sahsuvar06@hotmail.com.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

1. GİRİŞ

ARKAİZM (ESKİCİLLİK) NEDİR, NASIL ANLAŞILMALI?

Eskicil kelimedenden ne anlaşıldığını ortaya koymakla konuya başlamak gerekir. Dilbilim sözlüğünde eskicil kelime hakkında şu tanımlama görülür: Eski biçim [Alm. Archaismus] [Fr. archaisme] [İng. archaism]: Kullanımdan düşmüş bulunan sözlüksel birim, sözdizimsel olgu, vb. (B. Vardar, 1978: 76) Yabancı dildeki terim sözlüklerine baktığımızda ise sözcüğün “eski çağa ait, eskiye ait, eski tarzda; eski moda” anlamlarına gelen Yun. archaios'un türevleri olduğunu görürüz. Örneğin hitabette konuşmanın etkileyici olması amacıyla, konuşmanın etkisini Artırmak amacıyla eskiye özgü sözcüklerin, eski deyimlerin kullanılmasıdır (Ölmez 2003: 135-142) Fransızca archaisme kelimesinden alınan arkaizm, edebiyatta şu şekilde tanımlanır: “Konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan (eski söz veya deyim)” (Türkçe Sözlük 2011: 153). “Kullanıldığı çağdan daha eski bir çağa ait bir biçimin, bir yapının özelliği” (Türkçe Sözlük 2011: 153). Gerçekte Türkiye’de yayımlanmış dilbilimi sözlükleri tarihsel dilbilimi, tarihsel Türk dilbilimi konusunda terimler, tanımlar ve örnekler açısından eksik ya da yetersizdir. Ölmez eskicil kelimenin ne olduğunu hocası Tekin’den öğrendiğini “...arkaizm-arkaiklik veya es-kicillik anlayışında, tanımındabil dilde Eski Türkçeye karşılaştırıldığında, öteki Türk dillerinde bulunmayan ses ve yapı özelliklerinin yanı sıra sözlüksel biçimlerinde Eski-Türkçeye benzer biçimde yaşaması, kullanılmasıdır.” der (Ölmez 2003). Alman Tüfkolog Gerhard Doerfer Halaçça’nın ses özelliklerini koruması sayesinde, arkaik özellikler taşıyan bir Türk dili olduğunu ifade eder. (Doerfer 1974) Eskicil kelime tanımlamasıyla ilgili olarak Ölmez “...gerçekte her Türk dilinde, öteki dillere ve dönemlere göre eskicil yönler, sesbilgisi özelliği, söz yapımı ve sözlük özelliği bulunabilir.” hükmünü verir (Ölmez 2003). Ölmez “...yine söz varlığındaki öğeler açısından bakıldığında, tek tek her Türk dilinin eskicil öğeler içerdiğini söyleyebiliriz” şeklinde görüşlerini tamamlar.

TDK’daki iki tarifin ortak yönü arkaikliğe konu olan kelimenin geçmişle olan bağıdır. Diğer taraftan kelimenin kullanıldığı çağ ile olan ilgisinin bu arkaik (eskicil) özelliğine bakarak kesilmiş olmasıdır. Kelimelerde arkaikliğin kıstası ne olmalıdır? Kullanımdan düşme, dilde çevrimden çıkmış bulunma ibareleri açıklığa kavuşursa hangi kelimenin arkaik sayılacağı meselesi büyük ölçüde cevap bulmuş olur. Arkaizme esas oluşturan zaman dilimini, Sûdî’nin çağına göre kullanılmayan kelimeler ve günümüzde kullanılmayan kelimeler olarak belirlemek ve arkaik kelime ve ekleri zamanımıza ulaşamayanlar olarak sınırlamak doğru bir yaklaşım olmalıdır.

Arkaiklik konusunda bir başka problem eskimiş kelime kaydının nasıl belirleneceğidir (Argunşah 2003: 26-31). Türkçe Sözlük’te geçen ve eskimiş kaydı düşülen kelimelerin eskidiğine neye bakıp karar verilecek? Kelimelerin günümüzde kullanımları dikkate alınırsa eskimiş kelime kaydının bir takım olumsuzlukları içinde barındırdığını söylemek zor olmasa



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

gerektir (Özdemir 2012).

Kelimelerin eskicilliği hakkında araştırmacılar arasında tam bir mutabakat olmamakla birlikte şu çıkarımlarda bulunmak mümkündür: 1. Günümüzde kullanılmayan, kullanımdan düşmüş kelimelere eskicil kelime denir. 2. Bir kelimenin eskicil olup olmadığını eskicil kelimeleri belirleyen sözlüklerin tespitlerine dayanılarak söyleyenebilir. 3. Kelimenin ses yapısı ve eklerin ses özellikleri ve bir dönemde kullanılmış ve terk edilmiş olmalarına göre hüküm verilebilir. 4. Daha XIII. asırda bazı Türkçe kelimelerin eskicil olduğuna karar verilmişse bundan sonraki asırlarda bu kelimelere eskicil değildir demek bilimsel verileri dikkate almamak anlamına gelir. 5. Türkçe’de arkaik kelimenin ne olduğu konusunda tartışma devam etmekle birlikte önmeli dilcilerin tanımlarına ve uygulamalarına bakılarak bu makale hazırlandı.

2. SÛDÎ’NİN ŞERH-İ BOSTAN’DA ARKAİK KELİMLERİ KULLANMA SEBEPLERİ

Sûdî’nin Bostan Şerhi’nde Arapça-Farsça kelimelerin şerhleri esas alınmakla birlikte, şârihin Arapça-Farsça kelimelere verdiği Türkçe karşılıklar XVI. yüzyıl Türkçe söz varlığı hakkında ipuçları barındırmaktadır. Şerhler Türk edebiyatında devamlı olarak başvuru kaynağı olagelmiştir. Arapça ve Farsça yazılmış, anlaşılması güç bazı metinleri şerh etmek, Klasik Türk edebiyatında bir gelenek oluşturacak kadar disipline bağlı ciddi çalışmalarlardır. Sûdî’nin şerhteki başarısı, eserlerinin ana gövdesini oluşturan ve yöntem olarak esas aldığı şârihane merakı ve açıklama gayretidir. Sûdî, ömrünün büyük bir kısmını vâkıf olduğu Arapça ve Farsça eserleri tetkik ile geçirmiştir (Ayar 2007: 2). Hâfız, Şeyh Sa’dî-i Şirâzî denince, bu iki büyük şairin yorumcusu olarak kabul edilen Osmanlı şârihi Sûdî-i Bosnevî akla gelmektedir. Edebî metin şerhi, bir metnin daha iyi anlaşılması için, içinde geçen kelimelerin tahlili, edebî sanatların tesbiti, mazmunların işaret ettiği yerlerin tarifi ve aynı metnin ilişki içinde olduğu benzer metinlerle mukayesesi şeklinde yapılmıştır. Bostan Şerhi, şerh edebiyatı, divan nesri ve eserde geçen Türkçe asıllı kelimeler açısından önemli bir eserdir. Sûdî Bostan Şerhi’nde 295 adet arkaik kelimeye yer vermiştir. Bu kadar çok sayıda eskicil kelime kullanımı dil araştırmacılarına Türkçe’nin seyrini takip açısından yol gösterecektir.

1. Arapça ve Farsçaya son derece vâkıf olan bu kıymetli dil bilgini bu dillerin en mühim eserlerini şerh ve tercüme suretiyle Türkçeye kazandırmıştır. (Türk Ansiklopedisi 1980) Arapça ve Farsçanın zengin anlatım gücü, kelime zenginliğine Türkçe karşılık vermek ve Türkçenin anlatım genişliğini ortaya koymak amacıyla şerhlerinde Türkçe kelime kullanmaya özen göstermiştir. Türk yazar ve şairler üzerinde Sa’dî’nin sürekli bir etkisi görülür. Sa’dî etkisi klasik edebiyatımızda görüldüğü gibi Mehmet Akif’te de kendisini



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

gösterir. (Kortantamer 1993) Bu etki sadece mısra, beyit ve şiirle sınırlı değildir. Bazı yazar ve şairler Bostan ve Gülistan adlı eserlerinin Türkçe çevirilerini yaparken bazıları da bu eserleri şerh etme (açıklama) cesareti göstermişlerdir (Zavotçu 2009).

Sûdî Bostan Şerhi'ni yazmadan önce Hafız Divanı Şerhi ve Gülistan Şerh'ini yaparak şerh tekniğini geliştirmiş, Bostan Şerhi'ni ustalık döneminde kaleme almıştır. Hafız Divanı Şerhi'nin sonunda geçen ğac: h. 1003= (m.1594) terimiyle bu şerhin yazıldığı tarihi açıklar:

Şu dem ki şerhine dil buldı fırsat

Ğac idi sorar iseñ sâl-i hicret (Şerh-i Divan-ı Hafız h.1250=m.1854)

Gülistan Şerhi'nin sonunda yer alan ğad: (h.1004)= (m.1595) terimiyle de eserin telif tarihini beyan eder:

Şu dem kim şerhe hâtif didi temmet

Ğad idi sorar isen sâl-i hicret

Safer mâhınıñ üçünciydi rûzi

Ki teknilini Mevlâ kıldı rûzî. (Sûdî h.1249=m.1833)

Bostan Şerhi'nin sonunda ise ğav: (h. 2 Şevval 1006)= (m. 8 Mayıs 1598) terimiyle eserin telif tarihi hakkında bilgi verir.

Şu dem kim ahir oldı şerh-i Bostân

Bi-^ç avn-i Hâlik-i Hannân u Mennân

Meh-i Şevvâlün ikinciydi rûzi

Dahi ^ç id-i sıyâmuñ ey suhan-dân

Ğav idi hem sene ol demde ey yâr

Dahi evvel bahâr u vakt-i seyrân (Sûdî 1871)

Sûdî üç büyük esere yazdığı şerhinde Türkçe asıllı kelimelere geniş yer vermiş olması şerh tekniği açısından normal karşılanabilir bir durumdur. Çünkü Farsça yazılmış eseri Türkçe yorumlarken Farsça her kelimenin karşılığını Türkçe vermek zorundadır.

2. Sûdî şerhinde yer yer Arapça ve Farsça kelimeler kullanmak mümkün olduğu halde tercihini Türkçe asıllı kelimelerden tarafa kullanmıştır. Sûdî sâde Türkçe ile eser veren bir edebiyatçıdır. Onun sade Türkçeyle başarılı eser verdiği konusuna değişik araştırmalarda değinilmiştir. “Şerhlerinde oldukça sade bir Türkçe kullandı. Asıl metne nüfuz bakımından özellikle Bostan, Gülistan ve Hafız Divanı şerhleri başarılıdır” (Türk Dünyası Ortak Edebiyatı 2007). Bostan Şerhi, yazara hem konu zenginliği hem de şerhedilen eserde geçen kelime ve kavramları açıklamak amacıyla Türkçenin söz varlıklarını kullanma imkânı tanır. Sûdî'nin Arap ve Fars dillerine hâkimiyeti sayesinde yazdığı Şerh-i Bostan uzun asırlar boyu medreselerde nesir örneği olarak okutulmuştur. Sûdî'nin Hafız Divanı Şerhi doktora çalışması olarak incelenmiş (Kaya 2008) ve Gülistan Şerhi de başka bir doktora çalışmasının konusu olmuştur (Polat 2006). Kaya, Sûdî'nin Hafız Divanı Şerhi'nde Türkçe asıllı kelime



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

kullanımıyla ilgili olarak şu tespitlerde bulunur: “Sûdî şerhinde Türkçe asıllı kelimeler oldukça büyük bir yekûn tutar. O Farsça kelimelerin Türkçe karşılıklarını verirken tavrını Türkçeden yana ortaya kor. Eser boyunca bu tercihini tutarlı bir şekilde devam ettirir. Bu husus, ondaki Türkçe sevgisinin güçlü olduğunun göstergesidir. Tarama Sözlüğü ve diğer sözlüklerde bulamadığımız (bazı) Türkçe asıllı kelimeler Sûdî şerhinde bulunmaktadır. Tamlamaların sınıflandırmasında ve anlamlandırmasında keskin bir zekânın pırlıtısını taşıyan ifadeler şarihimizin metnin anlaşılmasındaki başarısının ana unsurunu oluşturmaktadır. Dilbilim ve anlambilim dallarıyla uğraşanların Sûdî’den öğrenecekleri çok şeyler olduğu kanaatindeyiz” (Kaya 2008: 462).

3. Sûdî bu eserin dibâcesinde, Türkçe ibarelerle Şeyh Sa’dî’nin Bostan’ını şerh edeceğini beyân eder. Bostan Şerhi’ni kendisinden edilen rica üzerine telif ettiğini, maksadının Farsça öğrenen talebelere ve câhil kimselerin şerhinden yaralanması mümkün olsun diye bu şerhi yazdığını ifade eder: “...ekrem-i benî Âdem Şeyh-i harem-i medîne ‘Ömer Efendi tayyibe’llâhü rûhahü ve zâde fî ğureful-cinân, fütûhe hezâr tazarru’ ve niyâz ile içerü girdi. El-keâm-i yecrü’l-keâm ve yensâķ-ı ile’l-merâm hasebince Kitâb-ı Bûstân ki mahtûbdur. Nefâyis-i emşâl-i ğarîbe’i ve letâ’if-i nesâyiĥ ve ‘uzzât-ı ‘a-cîbe’i ki her birisi muhtâcdur ĥallü’l-elfâz-ı me’âniye ve tebyîn-i uşûl-i mebâniye. Bu mübârek ve hümâyûn kitabı ziyâde medĥ ve iĥrâ eyledükden soñra buyurdu ki senden temennî iderüm ki bunı Türkî ‘ibâratla řerĥ eylesün ki müşkilât beyân ve muğillatı ‘ayân olup ‘ibârâtı ma’lûm (3) ve isti’ mâlâtı mefhûm, kânûnı mazbûĥ ve üslûbı merbût vâķi’ ola. Tâ kim Fârisî te’allümüne râĝıb olanlar eshel ve cehele istifâde idüp ĥayır da’âya ba’ iş olasuz.” (Sûdî 1871: 2) Türkçe ibarelerle şerh yazacağını eserin dibacesinde söyleyen yazarın şerhinde bunu uyguladığı görülür. Ayrıca “talebelere” ve “cahil kişilere” dil öğretmek muradı olduğu da yazarın ifadelerinden anlaşılır. Sûdî Farsça yazılan bir eseri Türçe şerhederek hem asırlarca medreselerde okutulan bir eser yazmış oldu hem de Türkçeye kalıcı hizmetler yapmış oldu. Osmanlı medreselerinde Hafız Divanı ve Şeyh Sa’dî-i Şirâzi’nin Bostan ve Gülistan’ı örnek metin olarak okutulan başyapıtlar arasındaydı. Bu üç eseri şerheden Sûdî kendi ilim ve kültürüne ne derece güvendiğini ortaya koymuştur.

4. Sûdî’nin Bostan Şerhi’nde dil kullanımından doğan yanlışlıklara asla tahammül göstermeyen bir kişilik olduğu görülür. Sûdî güçlü bir bilgi ve sağlam bir mantık taşımasının yanında Arapça ve Farsça konuşulan merkezlerde uzun süreler yaşamış ve oralarda bu dillerin üstadlarıyla görüşmüş ve onlardan ders almıştır. Sûdî Arapça, Farsça ve Türkçenin bir dil otoritesi ve uygulayıcısıdır. Farsça kelimelerde, Arapça ibarelerde ve Türkçe anlamlarda doğru dil kullanılmasını ister. Kendinden önce Bostan Şerhi yazmış olan Şem’î ve Sürürî’ye yönelik bu eleştiriler eserin el yazması nüshalarında ve baskı nüshasında derkenar not olarak “Redd-i Şem’î” veya “Redd-i Sürürî” veya “Redd-i Sürürî ve Redd-i Şem’î” şeklinde



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

reddiyeler yazmıştır. Sûdî rakiplerine hiç merhamet göstermemiş, onları yaptıkları ek yanlışları, terkip hataları, kelime hataları, yerinde ve uygun kelime kullanamama ve tercüme hatalarıyla eleştirmiştir. Eleştirilerini doğrudan şerh metnine dayandırmış ya da şerhte kullandıkları hatalı nüshaya dayandırmıştır. Sûdî Hafız Divanı Şerhi ve Gülistan Şerhi'nde benzer bir yol izlemiş eserlerin derkenarlarında “Redd-i Şem'î, Redd-i Sürürî, Redd-i Sürürî ve Redd-i Şem'î” gibi notlar düşmüştür (Kaya 2008:170, Yılmaz 2007: 283). Şem'î Bostan Şerhi'nin baskı nüshasında görüldüğü üzere 206 defa eleştirilen yazardır. Daha sonra 117 defa eleştiriyile Sürürî gelir, hem Sürürî hem de Şem'î birlikte 111 defa eleştirilir. Sürürî'ye ilim ve kemalatından dolayı saygı besleyen yazar onu eleştirmekten geri durmaz: “Mısrâ'-i evvelüñ ma'nâsını “Halka'-i zikirde şevk ve vecd ve simâ' ve zevk ve şafâ lâzım degüldür” diyen ne beytün ma'nâsına vâşıldur ve ne simâ' ve şafâya. Ve tahrîrâtında simâ' geldiği yirlerde şüfîler ve mevelevîler simâ' ma'nâsına haml ider ve kendinüñ zu'm-ı fâsidine Sohbetü'l-Ebrârî ba'zî nâkış mübtedîlere ta'lîm ider geçinür. Hâlbûki ol kitâb-ı şerîfüñ otuz dördinci 'ağdı simâ'dan murâdı tamam beyân ider. İsteyen anda görsün. Ve bu kitâb-ı müstetâb dağî bundan soñra gelen ebyâtda simâ'ı icmâlen beyân buyurmuşdur. Ğarâbet bundadır ki Sürürî gibi mütetebbu'-ı fâzıl mısrâ'-i evvelüñ ma'nâsında ya'ni “hemîn âvâz-ı muṭrib sebeb-i simâ' ne-bâşed” demiş. Bu edâdan zâhir budur ki simâ'ı mezkûruñ añladığı ma'nâya haml eylemişdür. Ve bu haml maḥz-ı fâsiddür. Fe-te'emmel.” (Sûdî 1871: 584)

Derkenar notta “Redd-i Şem'î” yazan aşağıdaki alıntıda Şem'î ile aralarındaki bilimsel çekişmeyi gösterir ve Şem'î'yi Farsça bilmemekle, yazdıklarının bilimsel veriler olmayıp saçmaladığını, halkın bu rezaleti fark etmemesi sebebiyle hala onun yazdığı şerhlere kıymet verip okuduklarını anlatır: “Mısrâ'î şânîñün ma'nâsını birisi “şem'î âteşini ol maḥbûbuñ etegine tıtdı. Ya'ni laṭife ile şem'î etegine tıtdı ittifaḳâ dâmen yandı” diyen gec ṭabî' kimsenüñ böyle yâveleri bî'add ü bî-haddür. Ğarâbet bundadır ki bu miḳdâr bizâ'atle Fârisî kitablara şerḥ söyleye ve halk terzîkât ve yâvelerini añlamayup şerḥlerini yazmağa muḳayyed olurlar.” (Sûdî 1871: 523)

Arapça beyitlereki hataları eleştirir: Ma'lûm ola ki Sürürî bunda 'Arab'üñ bir meşhür kıṭ'asın îrâd eylemiş ve üç yirde ḥaṭâ eylemiş. **Şi'r:**

Câ'et Süleymâne yevmü'l'arzı nemlet/ Bi nıṣfı ricli cerâdin ve kâne fî fihâ
Terennümet bi faşîḥu'l-ḳavl ve i'tizaret/ İñne'l-hedâyâ bi miḳdârı mühdihâ
Nemlet didügi ve kâne fi'lini vâvla zikir eyledügi ve “bi miḳdâr” ibâretini bâ ile îrâd eyledügi şî'r nâ-mevzûn eylemiş. Pes bu kıṭ'anuñ şaḥîḥi budur. **Kıṭ'a:**

Câ'et Süleymâne yevme'l'arzi ḳubberet/ Bi nıṣfı ricli cerâdin kâne fî-fihâ
Terennümet bi-laṭîfü'l-ḳavl ve i'tizaret/ İñne'l-hedâyâ 'alâ miḳdârı mühdihâ
Ḳubberet ḳâf'üñ zammı ve bâ'nuñ teşdîdiyle ve fetḫiyle toygar ḳuşuna dirler. Konîti Ebu'l-Lücdür. Farsca çekâ ve çekâvek dirler kâf-ı 'Arablarla. (Sûdî 1871: 413)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Sûdî kelimelerin yanlış okunmasına ve dolayısıyla yanlış anlam verilmesine kızar ve bu konuda şunları ifade eder: “Merv Hırasan vilâyetinde bir şehriñ ismidür. İsm-i mensûbı Mervezî gelür. Şâhidî Tuħfe’sinde: “İki köydür Râz u Mervezdür biri/ Şol vilâyetde ki şehridür heri” didügi sehv ve haťadur. Zîrâ Râz u Mervez adlı bir köy yoğdur. Belki biri Rey’dür ve biri Mervdür. Şüzûzen nisbet olunurlar. Râzî ve Mervezî dirler. Fete’emmel ve’hfaz.” (Sûdî 1871: 533)

Sûdî dil yanlışlarını hoş görmeyen ve doğru dil kullanımına özen gösteren, ister Farsça ister Arapça isterse de Türkçe olsun hatalı kelime kullanımlarına işaret eden ve eleştiren bir yazar elbette kendisi Türkçe kullanımında titiz davranacaktır. Bir dil bilgini olan Sûdî’nin şerhinde Türkçe asıllı kelimelerden tarafa ağırlığını koyması gayet normaldir.

3. ESKİ EDEBİYATIN XV., XVI., VE XVII. ASIRLARINDA ARKAIK (ESKİCİL) KELİME KULLANIMI

Bu bölümde XV., XVI., ve XVII. asırlar ele alınacak ve bir karşılaştırma ile eskicil kelime kullanımını gösterilecektir. Bilindiğı üzere Batı Türkçesi (Oğuz-Türkmen Grubu) Hazar Denizinin güneyinden batıya uzanan ve Anadolu, Kuzey ve Güney Azerbaycan, Irak, Suriye, Adalar, Rumeli ve Güney Afrika’da kullanılan dile verilen addır. Üç gruba ayrılır: a. Eski Anadolu Türkçesi b. Osmalica c. Türkiye Türkçesi. Osmanlıca Batı Türkçesinin ikinci devri olup 15. asrın sonlarından 20. asrın başlarına kadar devam etmiş olan yazı dilidir. (Özkan, Tören, Esin 2006: 126) Yunus Emre Eski Anadolu Türkçesiyle eser vermiş ve eskicil kelimeleri şiirlerinde çok kullanmış büyük Türk şairi ve düşünürüdür. Burada ele alınması bir dönemi temsil etmesi dolayısıyladır. Sûdî ve Bîçâre ise Osmanlıca olarak adlandırılan dönemde eser vermişlerdir. XIII/XIV. yy. şairi Yunus Emre ile XVI. yy. yazarı Sûdî ve XVII. yy. şairi Bîçâre Divanı’nda görülen eskicil kelime kullanımını karşılaştırılmıştır.

Türkçe Selçuklular ve Osmanlılarda devlet ve vatanın sahibi olan Türk halkının konuşma diliydi. Oğuz Türkçesine dayanan bu dilin, Anadolu sahasında devlet ve yazı dili hâline gelebilmek için bölgede hâkim diller olan Arapça ve Farsça ile epey mücadele vermiş olduğı da bir gerçektir. Tabîi bu mücadele, millî uyanışın da en güzel göstergesidir (Günşen 2003).

Söz varlığı açısından, bu devrenin başlangıç devresinde, özellikle dinî konuların işlenmediğı eserlerde yabancı (Arapça ve Farsça) unsurların azlığına dikkati çeken Doğan Aksan’a göre, yabancı kelimelerin oranı Sultan Veled’de % 13, Yunus Emre’de % 13 (kimi yerlerde % 22 ve daha çok), Âşık Paşa’nın Garibnâme’sinde % 20, Ahmet Fakih’in Çarhnâme’sinde % 28, Kul Mes’ut’un Kelile ve Dinme çevirisinde ise ortalama % 16 civarındadır (Aksan, 1996:120, 128).

Bu makalede Yunus Emre ile Sûdî eskicil kelime kullanımını bakımından



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

karşılaştırıldığından dolayı Yunus Emre’de eskicil kelime kullanımı konusu sunulmuştur. XIV. yy.da yaşamış olan Yunus Emre Eski Türkçe ile Osmanlı Türkçesi arasında bir geçiş devresi olan Eski Anadolu Türkçesinin kurucularından ve en önemli temsilcilerindedir. Tabiatıyla bu dönemin özelliği, onun dilinde Eski Türkçe dönemine ait eskicil/arkaik birçok kelimenin yaşadığı görülür. Burada eskicil kelimeleri teker teker saymadan sadece kaç adet eskicil kelime kullanıldığıyla ilgili bilgi sunuldu. Ahmet Caferoğlu Yunus Emre Divanı’nda 22 adet arkaik kelime tespit etmiştir (Caferoğlu 1972).

Mustafa Tatcı’nın hazırladığı Yunus Emre Divanı’nda 24 adet arkaik kelime görülür (Tatcı 1998).

Eraslan XV. asrın Çağatay şairi ve Türkçenin büyük hizmetkârlarından olan Atayî’nin gazellerinde geçen arkaik unsurların 50 kelimedenden ibaret olduğunu ifade eder (Eraslan 1987).

Özdemir XV. asır şairlerinden Sehî Bey’in kullandığı arkaik kelimeler hakkında “Günümüze Göre Sehî Bey Divânı’ndaki Arkaik Unsurlar” adlı makalesinde 38 adet arkaik kelime tespit etmiştir (Özdemir 2012).

Necatî’yle başlayıp Bakî, Yahya Bey, Zatî, Hayretî gibi şairlerle gelişen ve Nedim’le çok güçlü bir sese ulaşan mahallileşme çerçevesinde eser veren bir şairler sayesinde yerleşme akımı XVI. yy. şârihi Sûdî ile başarılı bir temsilcisini bulmuştur.

Bozkaplan “Necatî Bey’in Türkçesi” adlı makalesinde bugün standart Türkçede kullanılmayan kelimelerin 41 tane olduğunu tespit etmiştir (Bozkaplan 2011).

Erdoğan XVI. asır şairi Bursalı Rahmî Divanında bugün için kullanımdan düşmüş, arkaik sayılan çeşitli ek ve kelimeler saptamıştır. Bunlar çok fazla olmayıp devri için normal sayılabilecek bir orandadır. Bursalı Rahmî Divanı’nda 43 adet arkaik kelime geçtiği tespit edilmiştir (Erdoğan 2011).

XVI. asırda şiir yazan şairlerimiz eserlerine güzellik katmak için veya vezin gereği ya da Türkçe geride kalmış kelimeleri kullanarak dilimize hizmet etmek bakımından arkaik kelimelere baş vumuştur.

XVII. yy. divan şairi Sâbit Divanı atasözleri ve deyimlerde olduğu gibi Türkçe kelimelerin kullanımı bakımından da zengindir. Bu kelimelerin bir kısmını günümüzde de kullanılırken bir kısmı da kullanımdan düşerek arkaik hâline dönüşmüştür. Kaplan’ın tespitlerine göre Sâbit Divanı’nda 105 adet arkaik kelime görülür (Kaplan 2009).

Aydın’ın Bîçâre Divanı’nda belirlediği eskicil unsurlar ve anlamları şöyledir: (artuk “başka”, ayruk “başka”, baş “yara”, eğlenmek “avutmak, oyalamak”, eksiklü, haylamak “önem vermek”, göyünmek “yanmak”, ıssı “sahip”, iltmek, irgürmek, kaçan, kal-, kanda “nerede”, kangı “hangisi”, kanı “nerede”, kayırmak “ilgilenmek”, nice “nasıl”, çok, bir çok, ol “o”, olar “onlar”, sımak “kırmak”, şol “şu”, tamu “cehennem”, tanlamak “şaşırmak”, tapu “hepsi”, urmak “vurmak”, yelmek “koşmak”, yumak “yıkamak” (Aydın 2007: 40)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Yunus Emre Divanı, Sûdî'nin Şerh-i Bostan'ı ve Bîçâre Divanı'nda geçen arkaik kelimeler ve kelimelerin anlamları bakımından karşılaştırması şöyledir:

**4. YUNUS EMRE, SÛDÎ ve BÎÇÂRE'DE ARKAİK KELİME KULLANIMI
KARŞILAŞTIRMASI**

Yunus Emre Divanı (XIV. yy.)	Sûdî Bostan Şerhi (XVI. yy.)	Bîçâre Divanı (XVII. yy.)
ağmak (yükselmek)	ağmak (yükselmek)	-----
-----	aldamağ (aldatmak)	aldan- (aldanmak)
alkış (takdis, kutsama)	alkış (dua)	-----
arkuru (eğri)	-----	-----
-----	artuğ (fazla, ziyade)	artuğ (başka, ayrı)
	ayruğ (başka, diğer)	ayruğ (başka, diğer)
ayıtmak (demek, söylemek)	ayıtmak (demek, söylemek)	-----
balkımağ (parlamak)	balkımağ (parlamak)	-----
çav (şöhret, nam)	çav (şöhret, nam)	-----
çeri (asker)	çeri (asker)	-----
dek/ tek (gibi, eş)	dek (gibi, benzer)	-----
-----	eksük (eksik)	eksüklü (eksikli)
ıssı (sıcak)	ıssı (sıcak)	ıssı (sıcak)
ivmek (acele etmek)	ivmek (acele etmek)	-----
kanı (hani)	kannda (nerede)	kannda (nerede)
kankı (hangi)	kankı (hangi)	-----
kiçi (küçük)	kiçi (küçük)	-----
kaçan (ne zaman)	kaçan (ne zaman)	-----
karanu (karanlık)	karañu (karanlık)	-----
kuç-/kuç- (kucaklamak)	kuçmak (kucaklamak)	-----
nice (nasıl, çok, bir çok)	nice (nasıl, çok, bir çok)	-----
uğrı/ uğrı (hırsız)	uğrı (hırsız)	-----
ol (o)	ol (o)	ol (o)
-----	öñdül (mükafat)	-----
savul (uzaklaşmak)	savul (uzaklaşmak)	-----
sımağ (kırmak)	sımağ (kırmak)	sımağ (kırmak)
-----	söyünmek (sönmek)	-----
şam (cehennem)	şam (cehennem)	-----
şanıktan (şahit)	şanıktan (şahit)	-----



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

tanlamak (şaşırmaq)	tanlamak (şaşırmaq)	
tütün (duman)	tütün (duman)	
us (akıl)	us (akıl)	
urmağ (vurmak)	urmağ (vurmak)	urmağ (vurmak)
yumağ (yıkamak)	yumağ (yıkamak)	yumağ (yıkamak)
yelmek (koşmak)	yelmek, (yilmek) (koşmak)	yelmek (koşmak)
-----	yüpürmek (koşmak)	-----
yumuş (hizmet)	yumuş (hizmet)	-----

Yunus Emre, Sûdî ve Bîçâre’de eskicil kelime kullanımıyla ilgili karşılaştırmadan çıkarılan neticede şu hususlar söylenebilir:

1. Yunus Emre 14. yy. Eski Anadolu Türkçesi örneğiyle eser vermiş Türkçenin ve Türk şiirinin kurucu şahsiyetlerinden biridir. Sûdî ile Yunus arasında iki asırlık zaman farkı, benzer arkaik kelimeleri kullanmalarına mani teşkil etmez.

2. Sûdî’nin XVI. asırda Bostan Şerhi’nde kullandığı arkaik kelimelerin XVII. asır şairlerinden Bîçâre’nin şiirlerinde de geçmiştir. Bir kelimenin arkaik olması farklı çağlarda kullanılıp kullanılmamasıyla ilgili değil o kelimenin yaşanan dönemde kullanılıyor olmaması gerekir. Yazar ve şairler anlatımlarına güç katmak veya kafiye ve vezin gereği olarak ya da kültürlerine bağlı olduklarını göstermek amacıyla böyle bir yolu tercih etmiş olabilirler.

3. Sûdî tarafından Şerh-i Bostan’da kullanılan arkaik kelimeler divan şairlerinin kullandığı arkaik kelimelerden sayıca daha çok olduğu tespit edildi. Kıyaslamaya alınan kelimeler ortak benzerlik gösteren kelimelerden seçilmiştir. Elbette Yunus’un kullandığı arkaik kelimeler kıyaslamaya esas alınan kelimelerden ibaret değildir. Ancak Sûdî’de görülen arkaik unsurlar, sayıca, kıyaslanan kelimelerin çok ötesinde bir miktar tutmaktadır. Yunus’ta görülen bazı arkaik unsurlar Sûdî’de görülmez, Sûdî’de görülen bazı arkaik unsurlar da Yunus’ta görülmez.

4. Bu eserlerde geçen arkaik kelimelerin sözü geçen asırlarda kullanımda olmadığı halde yazar tarafından tercihen eserde yer verilen kelimelerdir.

Eskicil kelime bir zamanlar kullanılan fakat zamanla dildeki kullanımdan düşmüş ve kullanılmaz olmuş kelimelere ve eklere denir. Divan edebiyatında arkaik kelime kullanımı çağlara ve şairlere göre farklılıklar gösterir. XIV. yy.dan XVII. yy.a kadar yapılan incelemede bazı şairlerin veya yazarların eserlerini oluştururken eskicil kelimelere çok yer verdiği görülmüştür.

5. ŞERH-İ BOSTAN’DA GEÇEN ARKAİK KELİMELERİN MAHİYETİ

Bostan şerhinde geçen arkaik kelimeler geçme sayısı ve kelimelerin türüne göre şu şekilde özellik gösterir:



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

1. Bostan şerhinde en çok tekrarlanan kelime zamirlerdir. Eserde geçiş tekrarına göre zamirler şöyledir: Ol: 632 defa; şol: 41 defa, ana: 204 defa, anda: 47 defa, andan: 163 defa, anuñ: 197, anlar (anlara, anlarda, anlardan, anları, anlarla, anlaruñ): 138 defa, bunda: 566 defa, bundan: 51 defa, nesne (nesneyi, nesneye, nesnenuñ): 85 defa tekrarlanmaktadır.

Soru zamiri: kim: 49 defa tekrarlanmaktadır.

2. Edatlar da tekrarlanan kelimelerden biridir:

a) Baęlama edatları: deyü: 2 defa, dağı: 55 defa, ancak: 20 defa, yoğsa: 9 defa, gerek...gerek(se): 10 defa, ola ki: 14 defa, yalañuz: 19 defa tekrarlanmaktadır.

b) Sebep ve gaye bildiren çekim edatları: anuñiçün: 8 defa, niteki, nitekim: 73 defa, üzere: 169 defa tekrarlanmaktadır.

c) Çekim edatları: içün: 130 defa, tekrarlanır ancak olmağıçün, olduğıçün, vezniçün, eylediğiçün, zaruñetiçün, yapışduğıçün, hağkıçün, eylemekçün, kaldığıçün gibi birleşik yapılar vardır. Berü: 1 defa, bunuñ birle: 4 defa, dek: 23 defa, öte: 4 defa, ötüri: 1 defa tekrarlanmaktadır.

d) Soru edatları tekrarlanan kelimelerdendir: şande: 13 defa, niçe: 52 defa, şankı: 3 defa, niçün: 37 defa tekrarlanmaktadır.

3. Sıfatlar da çok tekrarlanan kelimelerdendir: yaramaz: 105 defa, eyi: 109 defa tekrarlanmaktadır.

4. Zarflar tekrar edilen kelimelerden bir diğeridir: ancılayın: 49 defa, buncılayın: 19 defa,

Yer ve yön zarfları: şaşra: 28 defa, aşağa: 15 defa, añaru: 1, nireye: 2 defa tekralanır.

Zaman zarfları: gene: 230 defa, bir uğurdan: 8 defa tekrarlanmaktadır.

Tekrarlama zarfları: yine: 3 defa tekrarlanmaktadır.

5. İsimler çoğu defa bir defa geçen kelimeler olmakla birlikte bazı isimler birden çok tekrarlanmaktadır: çeri: 3 defa, uğrı: 15 defa, ađça: 31 defa, öñdil: 3 defa, acırağ: 3 defa, ağrı: 6 defa, adlı: 14 defa, alçağ: 11 defa, ata: 12 defa, balçuğ: 10 defa, isimlerde olumsuzluk anlamı veren değül: 246 defa tekrarlanmaktadır.

6. Fiillerin bazıları da çoğu kez tekrarlanmaktadır: yelme: 10 defa, yüpürme: 3 defa, eylemek: 138 defa, şımak: 4 defa tekrarlanmaktadır.

6. şERH-İ BOSTAN'DA GEÇEN ARKAİK KELİMELERİN TESPİTİ ve VERİLİş ŞEKİLLERİ

şerh-i Bostan'da geçen arkaik kelimeler sözlüklerden yaralanılarak belirlendi. Özellikle kelimelerin arkaik olup olmadıklarını belirleme konusunda aşağıda adı geçen sözlüklerin tanıklığından yararlanıldı. XIII. asıra kadar Türkçe arkaik kelimelerin verildiği



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Clouson sözlüğü bu araştırmada özellikle göz önüne alınmıştır. Çünkü bu sözlükte yer alan kelimeler XIII. asırda arkaik niteliği taşıyan sözcüklerdir. XVII. yy. Türkçenin söz varlığının verildiği Meninski sözlüğü, TDK Tarama Sözlüğü'nün tespit ettiği arkaik unsurlara bu çalışmada yer verildi. Bu makalede ortaya konulan kelimelerin arkaik olup olmamaları Anna Von Gabain, Drevnetyurskiy Slovar, Tietze, Kıpçak Türkçesi Sözlüğü ve Kutadgu Bilig Dizini gibi sözlüklerin tanıklığına başvuruldu. Adı geçen kaynaklarda bulunmayan kelimelere arkaik unsur olarak yer verilmedi. Yimek, virmek, dimek, tağ, turmak gibi ses farklılığı olan kelimelere arkaik kelime olarak değer verilmedi.

1. Anna Marie Von Gabain Sözlüğü: AVGS
2. Clouson Sözlüğü: C
3. Divanü Lügati-it-Türk: DLT
4. Drevnetyurskiy Slovar: DS
5. Kamûs-ı Türkî: KT
6. Kutadgu Bilig Dizini: KBD
7. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü: KLTS
8. Meninski Sözlüğü: M
9. Redhaus Turkish and English Lexion: R
10. Sevortyan Etimologiceskiy Slovar: S
11. TDK Tarama Sözlüğü: TS
12. Tietze 2002 Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati: T

Arkaik kelimeler koyu harflerle listenin en başına konuldu. Sonra kelimenin kaynaklarda tespit edilen anlamları sırasıyla yazıldı. Şerh-i Bostan'da geçen anlamına italik harflerle işaret edildi. Daha sonra yararlanılan sözlüklerin rumuzları verilerek hangi sözlüklerden faydalandığı gösterildi. Bu işlemden sonra sözü geçen kelimenin Şerh-i Bostan'ın neresinde geçtiği örneğiyle birlikte verildi. Bu araştırmada Bostan Şerhi'nde kullanılan eskicil ekler üzerinde durulmamıştır. Eskicil kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

7. ŞERH-İ BOSTAN'DA GEÇEN TÜRKÇE ARKAİK KELİMELELER

ağa/ ağa: 1. Aęabey, büyük oęul, büyük erkek kardeş. 2. Baba, ata. 3. Efendi, büyük, amir. (C, KTS, T, TS), örnek: Gerden küşler ya'ni aşhâb-ı câh ve mertebe hâşılı beğler ve **ağalar** ve paşalar senüñ kâpuñda hizmetüñe bel bağlamışlar ya'ni saña hizmet iderler. (s. 91)

ağırlanmak: 1. Tazim, tevkir olunmak, hürmet ve itibar görmek. 2. Ağırlaşmak, üzerine ağırlık çökmek. (C, KTS, TS), örnek: Derviş pâdişâha didi senüñ kiřverüñde hic kimse'yi başı şarâbdan **ağırlanmış** görmedüm. (s. 132)

ağmak: 1. Çıkmak, yükselmek. 2. Aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek. (M, T,



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

TS), örnek: Ya' ni göge **ağmaz** ki andan bilüp peydā olup yağmur yağa. (s. 227)

ağsak: Aksak, topal. (C, M,T, TS), örnek: Ya' ni egerçi **ağsaklığından** baña nev' an ziyān vardır. (s. 301)

acırağ: Acımsı, acımtırak. (M, TS), örnek: Kāh kendinüñ perişān ve nā-sāzkār dirliğinden ve geçiminden ağlardı ki kim gördi bundan acırağ ve bundan müşkilrek dirlik diyü. (s. 326)

adlı (adlu): Meşhur, ünlü. (C, M, T, TS'de adlu şeklinde geçiyor), örnek: Nāmī, nām isümdür ād ma' nāsına ve bā harf-i nisbet **adlı** dimekdür. (s. 81)

alçağ: Mütevazı, yavaş, sakin. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Gūtāh-bīn vaşf-ı terkībīdür. Gūtāh şıfāt-ı zemīmedendür, **alçağ** nazarlı ve denī başiretli dimekdür. (s. 141)

aldamak: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek. (KTS, M, T, TS), örnek: Ba' zı nüşhada nevāziş yirine firibeş vāqī' dūr, **aldamak** ma' nāsına. (s. 466)

alkış: Meth, sitayiş, dua. (C, KTS M, T,TS), örnek: Mezkūr dervīş şāhuñ ebvābına geldi girdi **alkış** iderek ki ey pādişāh, hükümüñ nāfiz olsun, devlet saña bende olsun. Ba' zı nüşhada hikmet revān yirine behtet-cüvān vāqī' dūr. Tāli' uñ cüvān ve kavī olsun dimekdür. (s. 130)

aña: 1. Ona. 2. Onu. 3. Onun için, ondan dolayı. 4. Onun hakkında. 5. Onca, ona göre. 6. Onun, onun olsun, ona fedadır. 7. Oraya. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Bām şam üstine dirler. Ma' lūm ola ki diyār-ı ' Arab (483) ve ' Acem' uñ ve şarkuñ evlerinüñ üsti maştuğdur ya' ni düpdüz ki toprağla örtilüdü. ' Acem **aña** bām dir, ' Arab şatıh dir ve Türk dam üsti dir. Hattā ol memālikde yazın ısıcağ gicelerde bām üstinde yaturlar. (s. 483)

añaru, (añarı, maru): Öte; ileriye doğru, o bir taraf. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Māverā bir nesnenüñ **añarusu** ve ötesi dimekdür. (s. 27)

ancılayın: Onun gibi, o kadar, öyle. (KTS, M, T, TS), örnek: Burağa bindikden soñra Tīh kırbine **ancılayın** tiz sürdi Burağı ki hāzret-i Cebrā' il-i emiñ andan sidretü'l-müntehāda girü kıaldı. (s. 44)

andan: 1. Ondan. 2. Ona. 3. Sonra, ondan sonra. 4. Ondan Ötürü. 5. Oradan. 6. Onunla. (KTS, M, T, TS), örnek: Bu çevlegde ya' ni Hūdā' nuñ zāt ve şıfatını hāqīqat ü kemālini fehm ü idrāk eylemekde nice bir ' akl ü fikr keştişi batdı ya' ni bu deryāyı bī-pāyāna ğarğ oldı ki **andan** bir tahta kenārda zāhir olmadı. (s. 28)

añdırmak, (añdurmak): Hatırlatmak. (C, KTS, TS), örnek: iyañdırur. (s. 123)

anı, (anığ): Onu. (C, KTS, T, TS), örnek: Çünkü hāzret-i Muħammed' uñ kaşdı ve niyyeti havf ve tahvīf kılcı çekdi ya' ni Hūdā **anı** ' āleme nezīr irşāl eyledi. (s. 41)

anıñ, (anıñ): 1. Onun. 2. Onun için. (KTS, TS), örnek: Eger bir sālīk enbiyā ve evliyā sırrına mahrem olup muṭṭali' olursa **anıñ** üzerine ' avdet ve rücū' kıpusını bend iderler ya' ni halk-ı ' āleme muṭṭali' oldığı esrārī fāş eylemeğe māni' olurlar. (s. 32)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

anlar: Onlar. (KTS, TS), örnek: Ya'ni revnāk-ı vařřāflarını ve **anlara** perestişi ibtāl eyledi. (s. 43)

añmak: 1. Anlamak. 2. Hatırlamak. 3. Söz açmak, bahsetmek. (C, KTS, M, TS), örnek: Eger Sa'd bin Zengī'den 'ālemdē **añılur** meşel ƣaldıysa ya'ni ģalk 'ālemdē 'adl ü keremi ve luř ü iřsānı dāsıřan olup ƣarb-ı meşel oldıysa Ĥudā Sa'd bin Ebūbekr'üñ yār u nāşırı olsun. (s. 78)

añsuzın: Ansızın. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Kerāmetdür bu 'ālemdē zāhir ve hüveydā olur ki a' mā **añsuzın** bīnā olur ya'ni bir a' mānuñ füc'e gözini açmak mu'cizāt-ı enbiyāya beraber bir ģāldür. (s. 470)

ard: 1. Art, arka, bir şeyin ardında kalan kısmı. 2. Son (C, KTS, T), örnek: Pes bā'yı 'Acem'üñ fethiyle **ard** ve soñ ma' nāsına isimdür. (s. 18)

arıtmaq: 1. Temizlemek. 2. Tenzih etmek, tebrie etmek, tezkiye etmek. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Şüstend yudular ve **arıtđılar** dimekdür. (s. 129)

arıqlamak, (araqlamak): Zayıflamak, eksiltmek, incelemek, uvaltmak (C, M, KTS, T, TS), örnek: Ĥāşılı ģalk ačlıƣdan **arıqladı** ve zebūn oldı. (s. 197)

arıklık, (arığlık): Zayıflık, incelik, yufkalık, temizlik. (C, M, KTS, TS), örnek: Dü-gem dal'üñ zammı ve kāf-ı 'Acem'le oyuga dirler ki iplik egirürler. Beden ya'ni gevde taƣđiri bedenem ƣū dūgest ya'ni cismüm za' findan ve pırlıkdan ve **arıklıkdan** oyuk gibi incelmişdür. (s. 162)

artuđluk, (artuđluk): 1. Fazilet, kemal, üstünlük, rüçhan. 2. Fazlalık (KB, TS), örnek: Fazl fā'nuñ fethi ve ƣād'üñ sükūnıyla maşdardur. **Artuđluk** dimekdür, ziyādelik ma' nāsına. (s. 60)

artık, (artuğ, artuğ): 1. Başka, gayri, maada. 2. Fazla, ziyade. 3. Küsur, -den fazla. 4. Üstün. 5. Büyük bir kısım, kısmıazam. (C, KTS, KB, M, T, TS), örnek: Evvelki nüşhada diri ma' nāsına iĥzā idüp ve rā ve bā'dan teşđidler zārüret-i vezniçün ģazf olındı. Ya'ni yaldı-rayıcı ma' nāsınadır. "Yaldırayıcı kevkeb gibi" diyen ģařāsı rüşendür. "Bir yaldırayıcı dir idi" diyen de **artık** söylemiş (s. 162)

arģalanmaq: 1. Kuvvetlenmek, kuvvet bulmak. 2. İstinat etmek, dayanmak, güvenmek. (C, M, KTS, T, TS), örnek: Püşt 'atf-ı tefsiri vāqi'dür ma' nāsı şayanurlar ve **arģalanurlar** dimekdür. (s. 264)

aşāğa: Aşāğı, altında. (KTS, M, T, TS), örnek: Fürü berd lüğatda **aşāğa** iletđi dimekdür. (s. 117)

aşāğaraq, (aşāğarağ, aşāğrak): Daha aşāğı, aşāğıca, bir derece aşāğı. (C, KTS, T, TS), örnek: Pādişāhum ben bu vezir-i 'atiği ol vařt ol sā'at kendüme 'adüv bildüm ve añladum ki pādişāh ānı ben de **aşāğarak** mañşib-ı naşb eyledi. (s. 153)

aşak, (aşah): Alçak, aşāğı. (C, KTS, T, TS), örnek: Fürü berd lüğatda **aşāğa** iletđi



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

dimekdür. (s.117)

at şalmak: At sürmek, at sürerek hücum etmek. (TS), örnek: Her yire atı ve biniti koşmak olmaz ya'ni her yire **at şalup** bırakmak olmaz. Zîrâ olur ki kişi alkanın bırakup açmak gerek maşüdü'l-hâd ve zındıadan ihtirâzdur. (s. 32)

ayağa bırakmak: Ayak altında bırakmak. (TS), örnek: Hıâb-ı 'âm tariiyle buyurur kimsenüñ işini **ayağa bırakma**. (s. 222)

aya basmak: Azmetmek, ikdam etmek, ısrar etmek, ayak diremek. (M, TS), örnek: Hâlâyı anuñ kişverine **aya başmazlar**. (s. 110)

ayık, (ayı, ayuk): Aklı başında. (C, KB, KTS, T, TS), örnek: Ya'ni 'âil ve dânalardur ve a' mâl-i dünyâda lâ-ya'ıllardur ve şehavât ve lezzât-ı dünyâyı terk eylemede **ayıklardur** ve şerâb-ı 'ışla mestlerdür. (s.526)

ayıtmak, (eyitmek, aytmak, eytmek, etmek, itmek): Söylemek, demek, anlatmak. (C, KB, KTS, T, TS), örnek: **Ayıtdum** ki ey yâr-ı muvâfı ve muıbb-i şâdık bu du'â-güy-ı dîrinenüñ şenâ-hân-ı kemînenüñ üzerine emrünüñ vâcibü'l-ımtişâldür. (s. 5)

aylak: 1. Boş, işsiz, işe yaramaz, kalp. 2. Bedava, parasız, ücretsiz. (M, T, TS), örnek: Maul-i Behrâm budur ki süriden ya'ni **aylakıden** bir ayrı at tutmak gerek ki eger serkeşlik iderse ya'ni baş pekligin iderse zâbt eylemek mümkün ola. (s. 501)

ayrık, (ayru, ayruh, ayruk): 1. Başka, gayri, maada, dier, nesne. 2. Artık, bundan sonra, bir daha. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Nazar eyledi gördi tenhâda birini söüt gibi beyâbânda başı ve saı pîrlik berfinden sefid olmuş ya'ni **ayrukdan** saı ve şaalı aarmış kimse gördi. (s. 379)

baluk , (balık, balık): Balık, bataklık. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Şa şulu **balua** dirler şâhıden muaffef. (s.126)

balkırmak (balk urmak, barkımak): Parlamak, ışık saçmak, lemean etmek. (C, KTS, T, TS), örnek: Mî-tâft fi' l-i hikâyet-i hâl-i mâzî-i müfred-i â'ib yaldırdardı ve **balkırdı** dimekdür. (s.154)

barmak, (barmah): Parma. (KTS, DS, T, TS), örnek: Ser-pençe lüatda **barmak** ucu dimekdür. (s. 69)

baş omak, (baş oymak): 1. Can feda etmeye razı olmak. 2. Sayı ile baş emek. (TS), örnek: Mezur dervîş hamândan ıduandan soñra çünki pâdişâh eşigine geldi **baş odu** alış iderek elini göqsüne odu ta' zîmen nitteki 'âdetdür. (s. 130)

başmak: Ayakkabı. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Ya'ni ta' zîmle benüm **başmaımı** öpme. (s. 439)

baş pekligi: Baş sertlii, sert başlılık. (TS), örnek: Maul-i Behrâm budur ki süriden ya'ni aylakıden bir ayrı at tutmak gerek ki eger serkeşlik iderse ya'ni **baş pekligin** iderse zâbt eylemek mümkün ola. Hâşılı bir yavaş ata binmek gerekdür ki istedigüñ gibi zâbt âbil



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

ola. (s. 501)

baylık: Zenginlik. (AVGS, C, KTS, M, TS), örnek: Nevā nūn'ūñ fetħi ve zammıyla **baylık** ve ni' met ve rızķ ma' nāsınadır bunda. (s. 114)

beğ, (bek, biğ): 1. Zevce, koca. 2. Küçük devlet başkanı. 3. Amir, nüfuzlu, ileri gelen, sözü geçen, zengin adam. (AVGS, C, DS, KTS, T, TS), örnek: Gerden küşler ya' ni aşhāb-ı cāh ve mertebe hāşılı **beğler** ve ağalar ve paşalar senūñ ķapūñda ħizmetūñe bel bağlamışlar ya' ni saña ħizmet iderler. (s. 90)

bel bağlamak, (bil bağlamak): Ehemmiyet vermek, azmetmek, hazırlanmak. (M, TS), örnek: Kemer-beste vaşf-ı terkībīdür, **bel bağlamış** ma' nāsına. (s. 139)

belürmek, (bilürmek): Meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak. (AVGS, C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Şām vilāyetinde bir şehirde fitne **belürdi**. (s. 574)

beñiz (benz): 1. Renk. 2. Çehre, yüz. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Ya' ni derd-i derūndan aķan gözyaşı şarı yüz üzere seğirdürdi. Ya' ni **beñzi** üzere dökülürdi. Hāşılı ağlayı ağlayı söylerdi. (s. 601)

beñzer: Öyle görünüyor ki, öyle anlaşılıyor ki. (C, KTS, M, TS), örnek: Hemānā ve mānā **beñzer** dimekdür. (s. 61)

berü: Bu tarafa, bu yana, buraya, beriye. (AVGS, C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Ebūbekr gibi ħired-mend mübārek aşıllı cihān yād olaldan **berü** veyā ciħan yād oldıķça cihānūñ ħātırında böyle mübārek ħaseb ve neseble ' āķil ve dānā şāħib-i sa' ādet bu ķadar ve ħiç cihāne gelmez ve gelmemişdür. (s. 69)

beynisi: Beyni. (AVGS, C, KTS, M, TS), örnek: Ĥükemāyı cem' idüp su' āl ider ki ħayvanātdan insān **beynisine** mu' ādil nenūñ **beynisidür?** (s. 208)

bezek: 1. Süs, ziyenet. 2. Ziyenet eşyası. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Mülk-pīrāye terkīb-i müzeccīdür. Aşlında pīrāye-'i mülk idi. İzāfetle pīrāye bā-yı ' Acem'ūñ kesriyle ism-i maşdardur, zīnet ve **bezek** ma' nāsına. (s.131)

biñar, (buñar, bingār, punar): Pınar, çeşme. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Ķadīm **biñar** başları ķurudı ya' ni dā'imā aķa gelen mā-'i cārīler ķuraķlıķdan kesildi ve memleketde şu ķalmadı. (s.225)

bıraķmak, (bırgamak): 1. Atmak, koymak. 2. Çıkarmak, salmak. (DS, KTS, T, TS), örnek: Birisi de vā' ī yükin **bırağūp** eşķal ve iħmālin taħff iden kimsedür. Ya' ni tecrid ve tefriķ ķarıķına sālīk olan merd dimekdür. (s. 37)

bibi: Hanım, hanım efendi. (T, TS), örnek: Lu' bet lām'ūñ zammı ve bā'nuñ fetħi ve sükūn-ı ' ayn ile ķuķlaya ve küçük kızcağızlar yaptıkları **bibilere** dirler. (s. 315)

biçinmek: Kendine elbise biçirmek, kestirmek. (DS, KTS, T, TS), örnek: Dībā-yı Ķin'den bir ķaftan **biçin** ya' ni mezkūr dībādan bir ķaftan dīkdür. (s. 178)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

bil, (bel): 1. Bel. 2. Yamaç, dağ beli. 3. Ayakla basılarak toprağı işlemeye yarayan tarım aygıtı. (DS, M, T, TS), örnek: Ammā bunda **ata bilinden** ana rahmine düşen şudur. (s. 24)

bil bağlamak: Hazırlık yapmak, hazırlanmak, örnek: “Şeytanuñ fermānında kemerbeste ıtur ya’ ni anuñ buyrığına bil bağlamış ve aña itā’ at eylemiş anuñ zulmi elinden feryād ve fiğan halk felege gitdi.” (s. 293)

bile, (bilan, bilem, bilene, bilenem) : 1. Birlikte, beraber. 2. Dahi, de. 3. İle. (AVGS, C, DS, M, KTS, T, TS), örnek: Belki Tevrāt ve İncil’uñ aħkāmını **bile** bozdı, ibtāl ve ifşād eyledi. (s. 43)

biñ biñ, (min): Binlerce, türlü türlü. (AVGS, DS, KTS, M, TS), örnek: Ya’ ni dünyā ki niçe **biñ biñ** kimseden girü qalmışdır. (s. 287)

binit, (binüt): Binecek hayvan. (TS), örnek: ...āvāz-ı pāy-i sūtūr lāmiyyelerdür, **binit** tavarınuñ ayağı āvāzı dimekdür. (s. 583)

bir uğurdan, (bir uğurda, bir uğurdane, birgurdane, bir oğurdan): Birden, defaten, hep birden, birden bire, derhāl. (M, T, TS), örnek: Pes re’y ve tedbir degüldür bir bölük halkı **bir uğurdan** katlı eyleme. (s. 264)

birükmek: Birleşmek, bir araya gelmek, itihat etmek. (AVGS, C, DS, KTS, T, TS), örnek: Hudā’nuñ ma’ būd-ı bi’l-haqq oldığına temām ehl-i cihān **birikmişdür**. (s. 27)

birlemek: Birliğini kabul etmek, şirk koşmamak, tevhit. (AVGS, C, KTS, M, T, TS), örnek: Hāşılı Hudā’yı **birlemek** sebebiyle ešnāma ‘ibādeti ibtāl eyledi. (s. 43)

bişürmek, (bişirmek): 1. Pişirmek. 2. Olgunlaştırmak. 3. Beslemek, geliştirmek. (AVGS, M, KTS, T, TS), örnek: Hāşılı mālİK iken etmek **bişürmedi**. (s. 212)

bitürmek: 1. Peyda etmek, hāsıl etmek, meydana getirmek. 2. Bitiştirmek, kaynaştırmak. (DS, M, TS), örnek: Ya’ ni aña ri’āyet eyle ki nev-bahārda saña tāze ve ter güller **bitüre**. (s. 479)

boğurtlağ, (boğurdağ): Gırtlak, boğaz, şah damar, damak. (M, KTS, T, TS), örnek: Nāy bunda **boğurtlağı** ma’ nāsınadır. Ki cigeruñ boğazdan çıkan yiridür ki ‘Arab kuşbetü’l-hulküm dir. (s. 480)

bölük, (belik): 1. Saç bölüğü, saç örgüsü. 2. Parça, kısım, toplum, grup. (AVGS, C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Ümem hemze’nuñ zammı ve mim’uñ fethiyle ümmetüñ cem’ idür, **bölük** ma’ nāsına. (s. 39)

börk (börke, börki): Başa giyilen külah, kalpak gibi şeyler. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Dilāver aşlında vāsf-ı terkībīdür. Yürek göAtürici ma’ nāsına. Hāşılı yürekli dimekdür. Şoñra bahādır cinsine isim oldu, **börkli** oldığıçün. (s. 345)

bucağ, (bucağ, bucağ): Köşe. (AVGS, C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Tikle dir ki ‘ibādet **bucağında** oturmak isterüm. (s. 204)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

buķađu, (buķađı): Hayvanın ayağına vurulan köstek. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Ķayd bunda **buķađı** ma' nāsınadır. (s. 119)

buncılayın, (muncılayın, buncıleyin, bunçulayu): Bunun gibi, böyle. (C, M, TS), örnek: İlahî zîr ü zeber olsun ol memleket ki **buncılayın** şaķı ve bed-baħt kimseler çıkup bu diyāre gelürler. (s. 116)

bunda, (buda, muntada): 1. Buraya 2. Burada. (C, DS, M, T, TS), örnek: Fehm **bunda** idrāk ma' nāsınadır. (s. 28)

bundan, (bunđan): Buradan. (C, M, T, TS), örnek: Hāşılı **bundan** yuķarurak gitmege bende kuvvet ve kudret ķalmadı. (s. 44)

bunuñ birle: Bununla beraber, mamafih. (C, KTS, TS), örnek: Tenüñ ve bedenüñ kavî ve zür ider leşkerüñde çokđur ammā **bunuñ birle** düşmenüñ memleketine gitme ya' ni girme. (s. 173)

burmak: 1. Bükmek, sarmak. 2. Çevirmek, yöneltmek. 3. Sancılanmak. (C, M, T, TS), örnek: Piçiden'den **burmak** ve bükmek ma' nāsına. (s. 47)

burtarmak, (yüz purtarmak, yüz burtarmak): 1. Yüzünü buruşturmak. 2. Buruşmak. (M, TS), örnek: Şeytan ol şaşşa dir ki çünkü sen böyle laşif ve hüb rüysin. Niçün naķķaş seni eyvān-ı şāhda **burtarmış** şüretli ve çirkin yüzli ve fāsıd şekilli eylemiřđür? (s. 156)

buyruk, (buyruğ, buyuruķ): 1. Emir, ferman. 2. Amir. (AVGS, C, KTS, M, T, TS), örnek: Fer- mān-dih vaşf-ı terkibidür, **buyruk** virici ma' nāsına. (s. 89)

bükmek: 1. Hareket etmek. 2. Oynamak, raksetmek. (AVGS, C, DS, KTS, T, TS), örnek: Eger şalib iseñ **bükesin** ya' ni bu zemini dürüpseyr ya' ni vüşül tariķını ķař' idesüñ. (s. 34)

bükülmek: Eğilmek. (C, DS, KTS, T, TS), örnek: 'Aķluñ yolu şolaşık ve bürüm (568) ve **bükümden** ğayrı değüldür. (s. 568)

bürgü: Baş örtüsü. (C, DS, KTS, T, TS), örnek: Teng-dil vaşf-ı terkibidür **şar bürgüli**. (s. 119)

bürümek, (bürimek): Örtmek, setretmek, sarmak, giydirmek. (M, T, TS), örnek: 'Aķluñ yolu şolaşık ve **bürüm** ve bükümden ğayrı değüldür. (s. 567)

çalmak: 1. Kesmek üzere sürmek, kesmek. 2. Vurmak, çarpmak, atmak. 3. Çelmek. 4. Çizmek, iptal etmek. (AVGS, C, DS, M, TS), örnek: 'Ādetdür ki defterden bir nesne'i maħv eylemek murād eyleseler ānı ķalemle **çalarlar** kendi murāduma ķalem ķodum tā ki ol dağı olmaya. Hāşılı murādum sensin. Senden ğayrı murādum yoķđur dimekdür. (s. 521)

çapınmak: Hızlı hareket etmek, atılmak, saldırmak, süratle koşmak, elin ayası ile vurmak. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Dārā'nuñ oķ ve yaya **çapındugını** görince ķorķaķ çoban feryād u fiđān getürdi. (s. 187)

çapmak: 1. Yağma, çapul etmek, saldırmak, atılmak, vurmak, hücum etmek,



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

yorğalamak. 2. Koşmak, süratle hareket etmek. 3. Sürmek, koşturmak. 4. Çarpmak, vurup kesmek. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Tâhten **çapmak**dur ya' ni seğırtmek ma' nāsına. (s. 32)

çav, (cav): 1. Yüksek ses. 2. Haber. 3. Şöhret, nam. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Āvāze **çav** ma' nāsınadır. (s.110)

çavlanmak, (cavlanmak, çağlanmak): Ün almak, şöhret kazanmak, yayılmak. (C, DS, T, TS), örnek: Çav ma' nāsına ya' ni bir nesne meşhur olup **çavlanmak**dur. (s. 41)

çekinik: Bir şeyi yapmaktan kaçınmak, sakınmak. (C, DS, M, KT, T), örnek: Bīçārenūñ hayāl-i muhāl ve sevdā-yı bī-ħiřāl başında ancılayın fitne peydā eyledi ki dimāğı bāmını li-ked-küb eyledi, ya' ni **çekinik** eyledi. (s. 573)

çemrenmek, (çemrenmek, çimrenmek): Kolu, paçayı, eteğı kıvrıp sıvamak. (T, TS), örnek: Miyān-best bil bağıladı ya' ni şıgandı ve **çermendi**. (s. 438)

çeri, (çerü, çerig): 1. Asker. 2. Savaş. (DS, KTS, M, T, TS), örnek: Serheng lügatda **çeri** başı çavuşdur. (s. 262)

çeri başı, (çeri başı): Komutan, başbuğ, serdar, serasker. (KTS, M, TS), örnek: Serheng lügatda **çeribaşı** çavuşdur. (s. 262)

çevlek, (çevlik, çevlük): 1. Çevre, etraf, civar. 2. Girdap. (M, TS), örnek: Bu **çevlegde** ya' ni Ĥudā'nuñ zāt ve şıfatını ĥaķıķat ü kemālını fehm ü idrāk eylemekde nice bir 'akl ü fikr keştisi batdı ya' ni bu deryāyı bī-pāyāna ġarķ oldı ki andan bir tahta kenārda zāhir olmadı. (s. 28)

çevük, (çevik, çebük): Çevik, cevval, canlı, atik, seri. (KTS, M, T, TS), örnek: Zīrā ata binmege **çevüklük** gerekdür i' tiyād da gerek. (s. 351)

çeynemek, (çeğnemek): Çiğnemek. (KTS, M, T, TS), örnek: Mıřıruñ 'ukelāsı fevt elini ışırdılar ya' ni anūñ fevtiçün taħsīr ve teğābün elini **çeynediler**. (s. 277)

çığırmaq: 1. Bağırmak, haykırmak. 2. Davet etmek, çağırmaq. (C, DS, KTS, T, TS), örnek: Eger bir şikāyetci ĥarūř ve feryād iderse ya' ni dād feryād idüp **çığırursa** ĥāşılı aĥvāl-i 'ālemden ġāfil ve bī-ħaber olma kim fuçarā ve ġurabānuñ aĥvālinden ĥaberdār olasın. (s. 192)

çınramak, (çiñremek, çınırmak): Çınlamak, çingırdamak, şingırdamak. (C, KTS, M, T, TS), ör-nek: Ser geşte biħasebi'l-lüga başı dönmiş, **çınranmış** dimekdür. Ammā ist' imâlde müteħayyir ma' nāsınadır, müteħayyirler dimekdür. (s. 38)

çığ, (çiyig): Pişmemiş, ateş veya kaynar su ile hazırlanmamış. (C, DS, KT, KTS, M, T), örnek: Ĥām, **çığ** dimekdür ya' ni pişmemiş. (s.601)

çizginmek, (çizginmek ceğzinmek, cezginmek, çeğzinmek, çekzinmek, çevzinmek, çizg-rinmek): Dönmek, dolaşmak. (TS), örnek: Seyaħat eyledüm dimekdür. Egerçi lügatde **çizgindüm** ve țolandum dimekdür. (s. 52)

çoğuldu (çoğultu): 1. Topluluk, sürü. 2. Gürültü, çığıltı. (DS, TS), örnek: Daħrece



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

vezni üzerine cerayān-ı mādān şādır olan şādāya dirler ya' ni şuyūñ **çoğıldı**sı. (s. 543)

çoğramak: Kaynamak, fokurdamak. (C, DLT, KTS, T, TS), örnek: Hūrūş hā'nuñ zamme-leriyle ism-i maşdardur, hūrūşiden'den **çoğramak** ma' nāsına. (s. 88)

çömlək, (çömlək): Çömlək, taştan oyulup içinde yemek pişirilen küçük tencere. (KTS, M, T, TS), örnek: Dīkdān āteş-dān ma' nāsınadır ya' ni **çömlək** yiri. (s. 438)

dağı, (dağı, dağı): 1. Dahi, de. 2. Bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve... 3. Başka, diğer. 4. Daha (Sıfatların başında). 5. Daha ziyade, daha çok. 6. Henüz, hālâ. 7. Sonra, bundan sonra, artık, bir daha. 8. Yine, yine de. (KTS, M, T, TS), örnek: Hāşılı revnāğ u vaşşāflar beni giydürdi ve kendileri beni pāre pāre eyledi diyen İslāma ' izzet ve hürmet virmek sebebiyle ' Uzzā nāmıyla nām-dār olanuñ **dağı** ' arzını, āb-ı rüyını giderdi. (s. 42)

değürmek, (değürmek): 1. Eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak, bildirmek. 2. Do-kundurmak, değdirmek. (M, T, TS), örnek: Cā' izdür ki pās dāredüñ mef' üli nān ola ya' ni hağ nāni şıyānet idüp ve zarar ve ziyān **değürmez**. (s. 430)

değme, (değme): 1. Her, her bir, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele. 2. Beğenilmiş, seçilmiş. (KTS, M, T, TS), örnek: Zīrā perverde'den ya' ni elüñde hāşıl olan kul ve hizmet-kārdan **değme** vecihle vefāsızlık gelmez. (s. 113)

değmek: Düşmek, yakışmak, ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek.. (M, TS), örnek: Merdlik ve erlik hağğıçün ki başdan başa yir yüzünüñ ya' ni tamām dünyanuñ salţanatu ve pādişāhluğı aña **değmez**. (s. 183)

değül, (devül, tegil, tüyül, töğül, döğül): Değil. (KTS, M, T, TS), örnek: Ben saña lāyığ du' ā ve şenā idemem ve kādır **değülüm**. (s. 31)

deng/ tenk/ tek/ teng: 1. İçi dolu çuval, hayvana yükletilen karşılıklı yükün her biri. 2. Birbirine uygun iki şeyden her biri, eş, nazir, benzer, muadil. 3. Yarı. (KTS, M, T, TS), örnek: Teng bunda **deng** ma' nāsınadır. (s. 459)

dek, (dağ): 1. Kadar, değın. 2. Kadar az, denli. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Pervāneye dir ki bir yola yüri ki anda ümīd göresin ya' ni ümīdüñ müyesser ola. Sen şem' a muğabbet nereden nereye **dekdür**? (s. 592)

deñlü, (deñli): Kadar. (C, T, TS), örnek: Ve eger çüned'üñ ma' nāsını "ve eger ne **deñlü**" diyen ol **deñlü** degül imiş. (s. 26)

depe, (tepü): Tepe. (DS, KTS, M, T, TS), örnek: Ya' ni eline eñserinüñ **depesine** dirler. (s. 578)

depegen: Tekmeleyen, çok tekme atan. (T, TS), örnek: Meşel budur **depegen** şavar ağır yüklü olmak yeğdür ki kimse 'i depmege kādır olmaya. (s. 499)

depilmek: Tepilmek, soğulmak. (TS), örnek: Küşeş ism-i maşdardur, depiliş dimekdür murād **depilmekdür**. (s. 168)

depme, (depçük): Tekme. (T, TS), örnek: Liked-küb vaşf-ı terkībīdür, **depme** urııcı. (s.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

578)

deprenmek: Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak. (C, KTS, T, TS), örnek: Tezelzel tefā' lel vezni üzere maşdardur, **deprenmek** dimekdür. (s. 42)

depsermek, (tepsirmek, tepsirmek): (Dudak, dil, yara, meyve hakkında) kuruyup buruşmak. (T, TS), örnek: Mazlûmuñ kıru tudağına ya' ni zulum te' addî ve ızırâbından ve bî- huşûrluğundan **debsermiş** tudağına güldi. (s. 223)

derinti, (dirinti): Şuradan buradan toplanmış insan kalabalığı. (DS, M, T, TS), örnek: Evbaş cem'-i kılllet vezni üzerine ahlâ-ı nâs ma' nâsınadır. Ya' ni halkuñ **derintisi** hâşılı şundan bundan derilmiş tâ' ifeye dirler, evşâb da dirler. (s. 474)

derlemek: Terlemek. (KTS, TS), örnek:): Peder harâret-i âteş-i neyden ' arak bırağup ya' ni çihresi **derledüp** söylerdi. (s. 590)

divşirmek, (dirşirmek, deşürmek, dirşürmek, dişürmek, değşürmek, devşirmek, devşürmek, divşürmek, derşürmek, döğşürmek, döşürmek): Toplamak, derlemek, bir ara-ya getirmek. (DS, KTS, M, T, TS), örnek: Atlılar dürr ü mercân ardınca gitdiler. Ya' ni cevâhir **divşirmeğe** muqayyed oldılar. (s. 562)

diyü, (deyü, deyi, diyi): Diye. (DS, M, T, TS), örnek: ' İnânını tehayyür tutar ki tur **diyü**. (s. 37)

dilekci, (dilekçi): Şefaatçi. (KTS, TS), örnek: Şefî' bunda fe' il, fâ' il ma' nâsınadır ya' ni **dilekci** dimekdür. (s. 39)

diñelmek: Ayakta durmak, ayağa kalkmak. (DS, KTS, T, TS), örnek: Pes şekeri **diñelse** virmek ne zahmet idi. (s. 459)

dineñmek: Bu kelime hiçbir sözlükte yok, yalnızca bu metinde geçiyor. Örnek: İstirâhat **diñenmek** dimekdür, âşûden ma' nâsına. (s. 171)

dip/dib: Son, en uçtaki. (KTS, T), örnek: Pes şeksüz sen **dipüñ** üzerine kıuyuya düşdüñ ya' ni el için kazdığuñ kıuyuya kendüñ düşdüñ **dipüñ** üzere. (s.259)

dirilmek: 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Geçinmek, imtizaç etmek. 3. Taslamak, davasında bulunmak. (KTS, M, T, TS), örnek: Hâşılı muhâsebe için bunları **dirildüp** anda cem' ider. (s. 27)

dirlik, (dirilik): 1. Yaşayış, hayat, sağlık, geçim. 2. Tahsisat, ödenek. (KTS, M, T, TS), örnek: Yâ' ni ismi ve mâhiyeti mechül bir şahış bu memleketde bu saltanatda refâhiyet ve huşûr ile **dirilmek ve geçinmek** istemez ya' ni huşûrını bilmeyüp haddinden ve miqdârından ziyâde te' addî ider. (s. 143)

tolunmağ, (dolunmağ): Düşmek, gurup, güneş/ay batmak. (DS, KTS, T, M), örnek: Güneş şarardukdan soñra **tolunması** karîb olur. (s. 277)

toruğ, (doru, tora, toruk): 1. Tepe, zirve. 2. Ağaç tepesindeki körpe filiz. (DS, M, T, TS), örnek: Ve ol kıayanuñ depesine **toruğına** yakın yirinde bir vâfir şu çıkup aşğa dökülür.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

(s. 482)

döşek gicesi: Gerdek gecesı, gelin ve damadın düğün gecesı baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları. Örnek: Şeb-i halvet lâmiye gerdek gicesi dimekdür. Halvet gicesi ya'ni **döşek gicesi** ol şebbüh-ger ve cilve-ger hür-zâd meger vücüdını ya'ni kendini Me'mün'ün kucağına virmedi ya'ni çoçulmadı. (s. 315)

dutu, (tutu, duta, dutuğ): Rehin. (T, TS), örnek: Be-bâzâr bâ harf-i zarf, mîzer âzâr ma'nâsınadır ki tımandur. Şemleye de 'Acem mîzer dir. Nite ki dördüncü bâbda faķih-i kühen câme hikâyesinde gelir diyen yânından söylemiş. Mehmûzu'l-fâdur. Darabe bâbından girü kâf-ı 'Acem'ün kesri ve vâv'ün fetħi ve vâv-ı aşılye ile **tutu** ma'nâsınadır. Ki 'Arab rehin dir. (s. 480)

duturuk, (dutrak, dutrak, tıtrak, tıtruk, tıturuk): Ateş tutuşturacak çörçöp, kav. (M, T, TS), örnek: Hürâķ hürâķa hâ-yı mühmele'nün zammıyla teşdîdsüz kâv ma'nâsınadır. Ya'ni **tıtrak** ki âna çakmak çakârlar. (s. 129)

dükenmek, (tükenmek): Tükenmek, bitmek. (KTS, M, T, TS), örnek: Ğam ve şadmânlık pâyâna varur ya'ni **dükenür** merg sebebiyle ikisi bile başdan çıkar gider. (s. 251)

düpdüz, (tüpdüz): Baştan başa, tamamıyla, dümdüz. (KTS, T, TS), örnek: Bâm tam üstine dirler. Ma'lûm ola ki diyâr-ı 'arab (483) ve 'Acem'ün ve řarkuñ evlerinün üsti maştûhdur ya'ni **düpdüz** ki toprağla örtilüdür. (s. 483)

dürüşmek, (duruşmak, turuşmak, dürüşmek): 1. Çalışmak, ikdam etmek, sebat etmek, say etmek, gayret etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, muhasamaya girişmek, çarpışmak, mücadele etmek. (KTS, M, T, TS), örnek: Zîrâ biçâre merkeb kirayla tıtilmiş ğarîbüñ tavarı **dürüş** ânı kayurup anuñiçün ğam yimez. (s. 223)

düş azmak: İhtilam olmak. (M, TS), örnek: Bir gice düşünde şeytân kendini peri şüretli bir dilber eyledi. Ol merdüñ kucağında ya'ni kendini güzel şüretine koyup ol merdüñ kucağına girdi. Ol merd de anuñ üzerine segirdi ya'ni cîmâ' eyledi. Hâşılı şeytânla **düşü** azdı. (s.579)

düzmek, (tüz-):1. Dizmek, ipliğे geçirmek. 2. Yapmak, meydana getirmek, tertip, tanzim etmek. 3. Hazırlamak. 4. Telif etmek, nazmetmek. 5. Düzeltmek, tashih etmek. 6. Düzen vermek, akort etmek. 7. Süslemek, donatmak. (KTS, M, T, TS), örnek: Gizliden ceng esbâbını **düzmek** ve hâzırlamak veyâ cenge hâzırlanmak ve yaraķlanmak gerek. (s. 357)

eğın, (eyın, egn): Sırt, arka, üst, üzer. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Hâzret-i Mevlâ birinün başına tâc-ı devlet ve sa'âdet kor ya'ni mes'ûd halk ider enbiyâ ve evliyâ gibi birinün **eğnine** yâ'ni arkasına ve üstine şekâvet ve bed-bahtlık kilimini kor ya'ni şakî ve bed-baht halk ider. (s. 18)

eğrek/ eyrek/ erek: 1. Su toplanan yer. 2. Avlağı, sürü hayvanlarının istirahat ettiğı yer. 3. Deve yatağı, hayvanların yazın öğle sıcağında toplanıp dinlendikleri yer. (KTS, T, TS),



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

örnek: Nemed zeyn lügatlarda teğeltiye dirler ammâ haķıķatde **eğrek** keçesidür ki teğelti yirine isti' māl iderler. (s. 303)

eğseri, (eğser, ekser, yeğseri, iğseri): Çivi, demir çivi. (M, TS), örnek: Mismâr bunda **eğseri** ma' nâsınadır ki 'Acem aña miğ dir. (s. 578)

eksük: Eksik. (DS, KBD, M, T, TS), örnek: Çi ne kim **eksük** dimekdür. (s. 49)

eksükrek, (eksikrek): Daha eksik, çok eksik, kemter. (TS), örnek: Yâ harf-i vaħdet, kemter **eksükrek** bunda za' ifrek ma' nâsınadır. (s. 221)

el katmak: Karışmak, müdahale etmek. (TS), örnek: Çün memleketden ğayri diyârdan bir bâzâr-gân fevt ola anuñ malına **el katmak** ya'ni malını ihzâ eylemek ğasâset ve denâ'etdür. (s. 173)

el tutmak: Yardım etmek. (DS, TS), örnek: Meşhûr kazıyyedür ki bir kimse'î (147) tehevvr ve ğiddetle bir işe mübâşeretden men' eylemek murâd eyleseler önüne **el tutarlar** ki eyleme diyü. (s. 146)

el urmak, (elini urmak, elig urmak): El atmak, el uzatmak, yapışmak, el sürmek, dokunmak. (DS, M, TS), örnek: **El ur** ya'ni ğayrâta sa'y eyle. (s. 280)

el virmek, (vermek): 1. Yardım etmek, fırsat vermek, husul bulmak, kabil olmak, mümkün olmak. 2. Teslim olmak. (DS, M, T, TS), örnek: Zîrâ ğiñâyla murâdât-ı düyevî **el virür** ammâ faķrıyla olmaz. (s. 160)

eldeş: Hep beraber el ele vermek. **Önek**: Hem-dest **eldeş** dimekdür ya'ni el bir olalar. (s. 119)

ele getürmek, (ele getirmek): Ele geçirmek, elde etmek, yakalamak, kazanmak. (M, TS), örnek: Zîrâ bir kere pîrûñ ğöñlini **ele getürmişdür**. (s. 486)

eñse, (iñse): Arķa. (KTS, T, TS), örnek: Hâşılı selâtinüñ ve ümerânuñ 'âdetidür ki bir iki oğlan **eñsesinde** dâ'imâ ğâzır ve ķâ'imdür. (s. 139)

er: 1. Koca, zevç. 2. Erkek, kişi. 3. Yiğit, bahadır, kahraman. (C, DS, KBD, KTS, T, TS), örnek: Pir-i merd ķoca **er** kişiye dirler. (s. 102), Belâ-cüy Hâtem'e dir ki eger ben senün vücûduña bir ğül urursam ya'ni seni bir ğülle urursam erenler ķatında **er** degülüm 'avretüm. (s. 454)

eren, (erenler): 1. Erkek. 2. Kahraman, bahadır, babayiğit. 3. Erler, yiğitler, kahramanlar. 4. Allaha ermiş kimse. 5. Rical, tecrübeli, akıllı kimseler. (C, DS, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Belâ-cüy Hâtem'e dir ki eger ben senün vücûduña bir ğül urursam ya'ni seni bir ğülle urursam **erenler** ķatında er degülüm 'avretüm. (s. 454)

ere varmak: Kocaya varmak. (M, TS), örnek: Yeñi **ere varmış** bir tâze gelin ğikâyet ider bir pîre şefķatsüz ve muħabbetsüz ğüyeğisinden ya'ni erinden böyle diyü ki... (s.550)

erişmek, (iriş-, iriş-): 1. Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek. 2. Şakalaşmak. 3. Ulaşmak, yapışmak, kavuşmak. (C, DS, M, T, TS), örnek: Ve eger şöyle ki söylene ol sözüñ



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

ğıybet ve mesāvinūn ğāyetine **iriş** ya' ni haqıqatine vāşıl ol. (s. 125)

erlik, (irlik): 1. Erkeklik. 2. Yiğitlik, kahramanlık, mertlik. 3. Tarikatta bir aşama. (C, DS, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Eger zenler gibi tenüme hulle ve libās-ı fāhır idersem ya' ni ekābirāne libās giyersem **erlige** ve baħadırlıĝa dūşmen kande def' idebilirüm? (s. 179)

ermek, (irmek): 1. Yetişmek, neşvünema bulmak, kemale gelmek. 2 Erişmek, dokunmak, isa-bet etmek. 3. Vasıl olmak, yetişmek, erişmek. 4. Yetişmek, ileri bir dereceyi bulmak. (DS, M, T, TS), örnek: Eger dilemezseñ ki öldükden soñra saña bed-du'ā ve la' net eyleyeler sen eyi ol tā ki hic bir kimse **erdükce** yaramaz söz söylemeye ya' ni sen ĝayır iş işle ki ĝayır la mezkūr ve meşhūr olasın. (s. 239)

errek, (ercerek): Erkence. (T, TS), örnek: Gedāyānī yā ile yazup yā'yı ĝarf-i vaħdet tutan şaħiħ nüşhalara **errek** şāriħān muħālif yazmış. (s. 504)

esirgemek, (esirke-) Korumak, himaye etmek, siyanet etmek. 2. Merhamet etmek, acımak. (C, DS, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Baħşiden'den **esirgemek** ya' ni teraħħum eylemek ma' nāsına ki mūrādifi baħşenden'dür (s. 4)

esrik, (esrük, esirik): 1. Sarhoş. 2. Meczip, deli. 3. Kızgın, öfkeli. (C, DS, KBD, KTS, T, TS), örnek: Ĥazret-i Ĥızır peyĝamber'e kimse ne dīvāne dir ne **esrük**. (s. 299)

eşkin, (eşkün, eşgin): 1. Açık adımlarla hızlı yürüyen at, yorga, eyü yürüşi). 2. Atın bir çeşit yürüyüşü. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: **Eşkin** ve yürüĝen ve yorga şavara dirler. (s. 91)

etmek/epmek, (itmek, ötmek): Ekmek. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Ya' ni lāyık mıdır ki on yıl ĝizmetümden soñra Māzenderān-ı pādışāhī benüm **etmegüm** vire ya' ni beni besleye. (s. 86)

eylemek, (aylamak): 1. Yapmak, inşa etmek, imal etmek. 2. Yaratmak. 3. Demek, buyurmak, söylemek. 4. Nasbetmek, tayin etmek. (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Göñle inesin taşfiye idesin tedric ile şafā kesüp taħşil **eyleyesin**. (s. 34)

eymenmek: Tevahhuş etmek, çekinmek, korkmak, endişe etmek, ihtiraz etmek. (C, DS, KBD, T, TS), örnek: Bāk bā-yı ' Arabiyle Türkice **eymenmek** ya' ni kırmaħ ma' nāsına. (s. 119)

eygü/eyü/eyi/iyi, (edgü): İyi, hayır, salah, görklü, gökçek, hoş, güzel, yerinde, hakikat üzre, dürüst, yaħşi, . (C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Pes nigū kār'ı vaşf-ı terkībī eylemekde nazār vardır. Zīrā ma' nāsı **eyi** eyleyici dimekdür, **eyi** işli demek deĝüldür. (s. 22)

eyürek, (eyrek): Daha iyi. (TS), örnek: Ekşi yüzli řa' n ve teşnī' ve tevbiħ ve serzeniş **eyürek** ider. (s. 314)

fisildemek, (fısırdamak, fisirdemek): Fısıldamak, fısıltı ile konuşmak. (KTS, M, T, TS), örnek: Belki āheste başını nedimūn başına ya' ni şatına iledüp yabça yabça řulaĝına **fisildi**. (s. 305)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

geçürmek: 1. Geçmesine sebep olmak, vazgeçirmek, sarfinazar ettirmek, feragat ettirmek. 2. Geçıştirmek, affetmek, bağışlamak. 3. Saplamak, sançmak, çakmak. (M, T, TS), örnek: Pes mezkûr dervîşi kendinüñ vezîr-i a' zâmı üzerine **geçürdi**. (s. 137)

gedük, (gedik): 1. Eksik, boşluk, aralık, noksan, duvarın yıkık yeri, ihtiyaç. 2. Çatlak, yarık. (M, T, TS), örnek: Raĥne'yi **gedük** dimekdür. (s. 138)

gene/gine, (genem/ginem): Yine, bir dahi, yene, girü, tekrar, diger. (M, TDE, T), örnek: Der **gene** ĥarf-i şıladur. (s. 42)

geñşek/gavşak: Gevşek, gergin olmayan, yumuşak, sarkık, çözüük, gevçek, engül, ağır götlü, ağır teprenici, tembel. (M, T, TS), örnek: Süst sin-i evvelüñ zammı ve řâninüñ sükûniyla **geñşek** dirler ki 'Arabca riĥv dirler. (s. 134)

getürmek/ getirmek, (keltürmek) : 1. Nakletmek, hikâye etmek, rivayet etmek. 2. Tercüme etmek, çevirmek. (M, T, TS), örnek: Ĥazret-i Muaĥammed lât ve 'uzzâ'dan toz **getürmedi**. (s. 43)

gevde, (gögde, gövde): Gövde, vücut. (KTS, M, S, T, TS), örnek: Ya'ni **gevdem** ziyâde laĥif ve yumuşak olduğından libâsuma řıĥmazdı. (s. 162)

girü, (gerü): 1. Yine, tekrar, bir daha, sonra. 2. Artık. 3. Başka, gayri. (KTS, M, TS), örnek: Ĥâřılı Ĥudâ'ya vâşıl olmaĥa ĥâlib iseñ ol **girü** gelmek esbini siñirleyesin ya'ni 'âlem-i fâninüñ müzeĥrafâtını külliya terk idüp aña te'alluķı re'sen ĥat' idesin. (s. 34)

gök kenarı, (gök eteĥi, gök ucu, gök kırañı): Ufuk. (KTS, M, TS), örnek: Āfâķ, ufķuñ cem'idür. Hemze'nüñ ve fâ'nuñ zammeleriyle **gök kenarına** dirler. (s. 81)

gök: Mavi, yeşil. (C, M, TS), örnek: Ezraķ-rez vaşf-ı terkibidür, renk-rez gibi **gök** renk boyayıcı. Bu 'ibâret fuķarâ-yı 'Acem libâsından kinâyetdür zîrâ anlar **gök** gıyerler. (s. 529)

gönül, (könül): Yürek. (C, KTS, M, T, TS), örnek: **Gönle** inesin taşfiye idesin tedric ile şafâ kesüp taşşil eylesesin. (s. 34)

gözetmek, (közetmek): 1. Gözetlemek, beklemek, bakmak, ummak. 2. Riayet etmek, göz önünde bulundurmak. (C, M, TS), örnek: Ya'ni bunları bildirür ve dahi ĥalkı **gözedüp** ĥıfz ve şıyânet eylemegi ve Ĥudâ'dan ĥorķmaĥı bildirür. (s. 55)

güç, (güc): 1. Zulüm, gadir, haksızlık, zor, çevir, eziyet, sitem. 2. Cidal, şiddet. (TS), örnek: Gönül cân-sitânuñ etegin alup kendüye çekmez ya'ni aña kendüyi **gücle** 'ařıķ ve mübtelâ itmez. (s. 595)

güleç yüzli/güleç yüzli, (gülenç yüzlü, güleç yüzlü, gülenç yüzlü): Güler yüzlü, beşuş. (DS, M, TS), örnek: Ya'ni bir **güleç yüzli** vefâdâr maĥbûbuñ muĥabbetiyle ânuñ muĥabbet ve 'iřķunı terk eyle ve gönülünden çıkar. (s. 545)

güre, (küre): 1. Vahşi, talim görmemiş, işe alışmamış, işe alışmamayışvahşi, zabtı mümkün olmayan. 2. Zıpır, haşarı. (DS, M, T, TS), örnek: Behrâm-ı Saĥrâ-nişin ve güzel söyledi şol vaķit ki âni bir ķula, **güre** at yire urdı. (s. 501)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

güyegi/güyegü/göyegü/ küvekü, (küdegü) : 1. Evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad, evlenen erkek, güveyi. 2. Bir kızın ailesinden olan büyüklere göre kızın kocası, güveyi. (C, DS, M, RS, T), örnek: Yeñi ere varmış bir taze gelin hikâyet ider bir pîre şefkatsüz ve muhabbetsüz **güyegisinden** ya' ni erinden böyle diyü ki. (s. 550)

horata: Alay, şaka, latife, eğlence. (DS, KTS, M, TS), örnek: Lâğ **horata** ya' ni lañife ki Türkîce kengel dirler. (s. 587)

ılıca, (ılıcağ su, ılısu, ılısu): Sıcak su kaynağı, kaplıca, hamam. (KTS, TS), örnek: Germâbe hamâm, **ılıcadur**. (s. 155)

ilkı, (ilku, yılkı): 1. Hayvan. 2. At sürüsü. (C, DS, T, TS), örnek: Zîrâ bildüm ki atlar **ilkısı** otlağına yağmur ve seyl havfından ve ıztırâbından ve eleminden varmak mümkün degüldür. (s. 445)

irak, (ırağ, irah, yırak): Uzak. (AVGS, C, DS, KTS, M, T, TS), örnek: Yâni beni **irakdan** işiden gerçekten büyük kimse zann ider. (s. 62)

ilgar, (irgar): Ilgar, verilen söz, öğüt, haber, talimat. (DS, T, TS), örnek: Çünkü gice ile yollar kesüp düşmen ülkesine **ilgar** ve akın şalmağ isterseñ ol pusu yirlerinden hazer eyle. (s. 343)

ırlamak, (yırlamak): Şarkı söylemek, teğanni etmek. (C, KTS, T, TS), örnek: Bir beş beyit kulağuma hoş geldi ya' ni mağbûl ve mergûb geldi ki bir meclisde dün gice **ırlarlardı**. (s. 101)

ısıcağ, (ısıcak, isig): 1 Sıcak. 2 Sıcaklık, hararet. 3 Hamam. (C, DS, KBD, T, TS), örnek: Bu miğdar libâs setr-i 'avrete ve bedeni **ısıcağdan** ve sovuğdan hıfz eylemeğe kifâyet ider. (s.178)

ısıtma: 1. Sıtma. 2. Hastalık ateşi. (T, TS), örnek: Teb tâ'nuñ fetñi ve bâ'nuñ sükûniyla **ısıtma** dimekdür. (s. 23)

ısmarlamak, (<et. osparlamak):1. Tevdi etmek, emanet etmek. 2. Tembih etmek, tavsiye etmek. (C, TS), örnek: Sipârîden'den, siperden'den degül, **ısmarlamak** ve teslim eylemek ma' nâsına. (s. 134)

ıssı: 1. Sıcaklık, hararet. 2. Sıcak (C, DS, KTS, TS), örnek: Pes böyle olunca ğarîbe di taşrada ısıcağ hevâda ve **ıssılıkda** ya' ni senüñ böyle eyledigün ğarîbe böyle dimekdür. (s. 195)

içün: Diye, maksadıyla. (C, DS, KTS, T, TS), örnek: Konî yâsını hitâb **içündür** diyen konînuñ fi' l-i muzâri' -i müfred-i muhâtab olduğından ğâfil imiş. (s. 34)

idinmek, (edinmek): Yapınmak. (KTS, M, TS), örnek: Eger fitne zulumden bir kimse penâh-ğâha gelse ya' ni bir yire şığınmak murâd **idinse** bu kişverden ğayrı memâlikde ârâm-ğâh karar-ğâh tutmaz. (s. 65)

ilenc, (yilenc): 1. Beddua. 2. Azarlama. (C, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Şâhib-i har bütün giceye bu ğuşşada irteye dek ya' ni merkebi ıztırâbında olup nâ-ma' kûl söyledi ve **ilenc**



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

ve düşnâm virdi. Hâşılı ol hâlde diline geleni söyledi. (s. 462)

ilenmek, (ilenç etmek, ilenç vermek, ileniş etmek): Beddua etmek, küfretmek, kötü söylemek. (C, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Nefrîn-kon vaşf-ı terkibîdür, **ilenici** ya'ni beddu'â idici ma' nâsına. (s. 310)

ilerü, (ilgeri, ilgerü): 1. önce, evvel, mukaddem, öndin, önde, öte, öteye. 2. Evvelki, eskisi. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Burağa bindikden soñra Tîh qurbine ancılayın tîz sürdi Burağı ki hâzret-i Cebrâ'il-i emiñ andan sidretü'l-münthâda girü qaldı. Ya'ni kendilere oraya dek yâr oldu. Ancağ andan **ilerü** gitmedi. (s. 44)

ilerürek: Daha önce, daha ileri. (T, TS), örnek: Piř bâ-yi 'Acem'üñ kesriyle ilerü dimekdür. Ve ter edât-ı tafqîl **ilerürek** dimekdür. (s. 210)

iletmek, (eletmek, iltmek<iltür, ilter): Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek. (C, KBD, KTS, M, T, TS), örnek: Bir kimse Qârûn genci ya'ni hâzinesi cânibine yol **iletmedi** ya'ni ana vüşül bulmadı ve aña mâlik olmadı hâşılı esrâr-ı enbiyâya ve evliyâyâ kimse muştali' olmadı ve eger genc-i Qârûn'a yol eyleyüp aña vâşil oldıysa ya'ni ol genc-i bî-pâyâna mâlik ve şâhib oldıysa andan bu cânibe yol **iletmedi**. (s. 33)

imdi, (<emdi, indi): Artık, şimdi, o hâlde. (C, KTS, M, T, TS), örnek: **İmdi** her birinüñ vücûdı naqîzanuñ 'ademini iqtizâ ider. (s. 69)

ineğüm sağmal, (elegimsağmal, elegimsağmalı, elegimsahma, enegimsağmal, enegümsağmalı, ineğimsağma, elegimsağma): Kavs-ı kuzah, alaimisema. (T, TS), örnek: Qavs-ı kuzağ 'Arabîdür, Fârisî kemân-ı rüstemdür. Türkîsi **ineğüm sağmaldur**. (s. 315)

iñilemek/ iñilemek, (iñilde-, <ET. anlamak): İnmek, sızlanmak. (C, KTS, T, TS), örnek: Ebübekr eyyâmında ve zamânında bir zağmetli ve dil-şikeste kimse göremezsın ki bir zâlimden **iñileye**. (s. 69)

iri/ irü, (irig): Kaba, sert, katı, kalın, normalinden büyük. (C, KTS, M, T, TS), örnek: şadef zarf-ı lü'lü'dür ki iki qapağdur istiridy qabuqları gibi. Nihâyeti **iri** olur. (s. 58)

irişmek, (irüşmek): 1. Uğraşmak, sataşmak, münakaşa etmek. 2. şakalaşmak. (C, KTS, M, TS), örnek: Vaşfi ve medhi dâmenine de fehm ve idrâk eli **irişmez**. (s. 28)

irte, (erte): Ertesi, gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın, erken, er, ir, erce. (AVGS, C, KTS, M, TS), örnek: Püser **irtesi** 'ale'ş-şabağ geldi ve babasına didi güldi ya'ni sağhâriyye şârîkiyle babasına söyledi. (s. 480)

iti/ ikti, (yiti, itti, yitiğ, yitik): 1. Sert, keskin, sivri, şiddetli. 2. şiddet, sertlik, keskinlik. (C, KTS, M, TS), örnek: Bâ harf-i muşâhabet, tünd tâ'nuñ zammı ve sükûn-ı nünla **iti** dimekdür ya'ni keskinlik ve şiddet ma' nâsına. Hâşılı yavuz dimekdür. (s. 165)

ivmek, (evmek): Acele etmek, istical etmek. (KBD, KTS, M, T, TS), örnek: şitâften maşdarından **ivmekdür**, 'acele ma' nâsına. (s. 9), Düldül-şitâb vaşf-ı terkibîdür. Düldül **ivşi**li ya'ni düldül gibi muşkem yürüyişli. (s. 444)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

izlemek/ izdemek, (izini izlemek, iz izlemek, izin izlemek): İzi sıra gitmek, takip etmek, izinde yürümek. (KBD, M, T, TS), örnek: ‘ Ākıbet seher vaktinde atınuñ izini izlediler. (s. 304)

kaçan, (haçan, kaşan): Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle, ne vakit. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Hāşılı yüz koyun almağ sebebiyle hergiz dostdan kaçan şabır idebilürüm diyü yüzün yırtardı. (s. 557)

kaçmak, (kahımak): 1. Kalkmak, kabarmak. 2. Çalmak, vurmak, itmek, tepmek. 3. Çakmak, saplamak. (AVGS, C, DS, KTS, TS), örnek: Bir gün tağdan yukarı baş urmadı ya‘ ni tülü‘ eylemedi ki ol deyyüş kapumda halğa urmadı ya‘ ni kaçmadı. (s. 385)

kalem çekmek: 1. İptal çizgisi çekmek. 2. Yazmaya başlamak. (TS), örnek: Kendi nāmum üzere kalem çekdüm ya‘ ni defter-i vücuddan nāmumı ihrāc eyledüm. (s. 521)

kanat kakmak, (kanat urmak): Kanat çırpma. (TS), örnek: Hūdā’nuñ evc-i zātında ve kemāl-i rif’ atinde mürğ-ı vehm tayarān eylemez, ya‘ ni kanat urup uçmaz. (s. 28)

kada: Nerede, nereye? (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Pes ben seni saña lāyıq na‘ tla mediħle kande vaşf idebilirüm. (s. 46)

kanı, (kanķı): Hangi. (KTS, KBD, M, TS), örnek: Bilmezem saña kanķı sözi söyleyem ya‘ ni nice vaşf idem ve tariħle medħ idem. (s. 51)

karānu, (karağū, karanuğ, karānuluh, karānılı, karānuluk): Karanlık. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Pes ānı gice karānusu başdı. (s. 292)

karavul, (karakul, karavulu): Gözcü, nöbetçi, karakol. (KTS, M, TS), örnek: Şāķınmağ işden ve şavaşdan āgāh ve haber-dār olan erler (358) işdür ve karavul leşker-gāhuñ tuçdan dīvarıdur. (s. 358)

karış murış: Karmakarışık. (M, TS), örnek: Şūrīde lüğatde karış murış dimekdür. (s. 202)

karşmak: El çırpma, çibik çalmak. (C, KTS, TS), örnek: Murād karşmağdur. Bilmez misin ki şarāb-ı ‘ iřķla mest olan dīvāne ‘ aşıķlar raķşda niçün ellerini birbirine ururlar. (s. 590)

karındaş (kartaş, karıntaş): Kardeş. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Ol cihetdendür ki Dārā vefāt idince Dārāb adlı bir oğlı kaldı ki İskender’uñ ata bir karındaşıydı. (s. 15)

kaş, (kayş): 1. Eyerin ve semerin önünde ve ardında olan yükseklikler. 2. Kavun ve karpuz dilimi. 3. Damın saçağı. 4. Ufuk. 5. Yüzüğün üst kısmı, yüzük tümseğı (C, DS, KTS, M, TS), örnek: Niğīn nūn’uñ ve kāf-ı ‘ Acem’uñ kesriyle yüzük ma‘ nāsınadur. Ya‘ ni yüzük kaşına dirler. (s. 92)

kat, (kıt): Nezd, yan, huzur, kıran, kıy, bağır. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Yā Rabb! Du‘ āmı redd iderseñ ve eger қаbūlīn ve elūmi āl-i resūlūñ etegi ya‘ ni yā Rabb du‘ ām katuñda gerek merdūd gerek mağbūl āl-i resūlūñ eteginden elüm çekmem. (s. 49)

katı: 1. Katı, sert, çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayret. 2. Ağır,



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

acı. 3. Haşın, şiddetli, sert, kırıcı. (C, DS, KBS, KTD, M, TS), örnek: Saht **katı** dimekdir, kuvvetli ma' nāsına. (s. 96)

keferet: İşe yaramaz, faydasız. (M, RS), örnek: Benüm nazmum ĥurma gibi tatlı ile etle kaplanmış ve şıvanmış ya' ni eti lezizdir. Ammā (63) çünkü postunu açasın andan bir çekirdek çıkar ya' ni benüm ři' rüm ĥurma gibidir ki üstü ve zāhiri řir̄in ve maqbūldür ammā içi **keferete** yaramaz. (s. 63)

kendü, (**kentü/kindü**): Kendi, kendisi. (C, DS, KBD, KTS, TS), örnek: Ĥod ĥade rūm zammıyla ve vāv-ı resmiyle **kendi** ma' nāsınadır. (s. 102)

kendüden, (**kendiden**): Kendisinden, kendiliğinden. (TS), örnek: Ya' ni **kendiden** gayrileri ' āciz kılıcı fi' lle dimekdir. (s. 41)

kendilere: Kendilerine. (TS'de kendülere şeklinde kayıt vardır.), örnek: Ya' ni **kendilere** oraya dek yār oldu. (s. 44)

kendüye: Kendisine. (TS), örnek: Emin-i vaĥy-i Ĥudā olduğı oldur ki **kendüye** Ĥudā'dan geleni pūřide kılmayup ümmetine ta' līm buyurdu. (s. 40)

kengel: Alay, şaka, latife, eğlence. (KTS, TS), örnek: Lāğ ĥorata ya' ni laĥife ki Türkice **kengel** dirler. (s. 587)

kes: Sahip, hami, yardımcı. (C, DS, M, TS), örnek: Ān şüd, taĥdir̄i, ān kes şüddür. Ya' ni ol **kese** dāl olmadı. (s. 37)

keseğen: Fare. (KTS, TS), örnek: Mūř **keseğen** ki ' arabca fāre dirler. (s. 269)

kırañ, (**kırağ**, **kırak**): 1. Kenar, kıyı, uç, sınır, etraf. 2. Ufuk. (KTS, M, TS), örnek: Kenār ma' rūfdur ki Türkce **kırañ** dirler. (s. 29)

katıraç: 1. Daha çevik, daha çabuk. 2. Kuvvetlice, hızla, hızlı hızlı. 3. Çok şiddetli, çok güç, çok ağır, pek sert. (KTS, TS), örnek: Muĥkemter **katıraç** ma' nāsınadır. (s. 221)

ķayırmak, (**ķayırmaq**, **ķayurmak**): 1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek. 2. Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek. 3. Sakınmak, çekinmek. 4. Hazırlamak. (C, KTS, M, TS), örnek: Zirā biĥāre merkeb kirayla tutilmiş ġaribūñ tavarı duriş āni **ķayurup** anuñiĥün ġam yemez. (s. 223)

ķırmak: Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek. (C, DS, KTS, M, TS), örnek: Ya' ni hiçbir nesneden mubālāt idüp **ķırmazlar**. (s.143), Bāk bā-yı ' Arabiyle Türkice eymenmek ya' ni **ķırmak** ma' nāsına. (s. 119)

ķıyık, (**ķıyak**): Kırıcı, yırtıcı, zalim, gaddar, hunhar. (C, KBD, KTS, TS), örnek: Bahādır ve **ķıyak** olan kimseye dirler. (s. 599)

ķaynaç, (**ķıynaç**): 1. Yırtıcı hayvan pençesi. 2. Kıcı meydana getiren kaba etler, oturak yeri. (M, TS), örnek: Çengāl lügatda yırtıcı ĥayvanların **ķaynağına** dirler. (s. 353)

ķiçi, **ķiçig**, (**ģiçi**, **ķici**): Küçük. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Mihmān cem' -i mehdür ki ulu ma' nāsınadır ki muķābili **ķiçi** ma' nāsınadır. (s. 64)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

kiçirek, (giçirek, kiçürek, küçürek): Küçücük, küçükçe, daha küçük, ufarak, ufacık. (M, TS), örnek: Ammâ bunda düldül bir **kiçirek** çatıruñ ismidür ki ânı ol zamânda Mısır'da ve İskenderiye pâdişâhı olan Muķâvķıs ĥazret-i Muĥammed'e Mâriye-'i Kıbtıyle daĥi nice hedâyâlarla irsâl eyledi. (s. 47)

kim: Ki. (KTS, M, TS), örnek: Ki istifĥâm-ı inkârî'î mutazammın isimidür ki **kim** dimekdür. (s. 24)

kimesne, (kimsene): Kimse. (KTS, M, TS), örnek: Tufeyl tã'nuñ fetĥi ile kendi müstaķil da'vet olunmaķsuzın **kimesneye** teba'iyyetle bir yere varana dirler, uyundu ma' nâsına. (s. 50)

ķoçmak/ķuçmak/ķuçaklamak, (ķocmak, ķoşmak): Kucaklamak, sarılmak, baĥırına basmak. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Ber-girift ķaldurdu, der-ber girift **ķoçdu** dimekdür. (s. 312)

ķolķak, (ķolķaĥ): Kola geçirilen kılıf. (C, M, TS), örnek: Ve âhenin pençeye şıfat ola ya' ni bir âhenin pençe demek ola, murâd budur ki demürden bir **ķolķak** peydâ eyledi arslanla ceng eylemek için. (s. 554)

ķonuk, (konuĥ): Misafir. (C, DS, KBD, M, T, TS), örnek: **ķonuĥı** ve misâfiri eyü tüt ya' ni ri' âyet eyle ve ĥürmet ve 'izzet eyle. (s. 112)

ķopmak: 1. Ayaĥa kalkmak, haşrolmak. 2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, neşet etmek, çıkmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak. (C, DS, KBD, KTS, TS), örnek: Zâd toĥup **ķopduĥı** yir dimekdür. (s.133)

ķoĥmak, (ķovmak): 1. Takip etmek, izlemek, kovalamak. 2. Koşturmak. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Ya' ni pâdişâh-ı ' âlem olduķ ammâ kendimizle ķabire bile iletmedük belki bunda **ķovduķ** gitdük. (s. 184)

ķötek: Baston, sopa. (M, TS), örnek: Bî-çäre **ķötek** yidükden soñra gene kûy-i cãnâne gitdi şabır ve ķararı ve rû-yi yârũñ ĥas-retinden şabbârlıĥı ķalmadı ve gene geldi. (s. 516)

ķucuşmak: Kucaklaşmak. (C, KBD, M, RS), örnek: Zîrâ cãnile **ķucuşup** ve şarmaşup yaturdum. (s. 201)

ķukla: 1. Hareketli yerleri iplikle sanatçının parmaklarına baĥlanarak veya eldiven gibi bir kesiti kullanarak bir perdenin üzerinden oynatılan, bez, karton vb. hafif nesnelere yapılmış insan ve hayvan figürleri. 2. Ayakları olmayan, alttan içine el sokularak oynatılan çeşitli nesnelere yapılmış bebek. (M, RS), örnek: Lu'bet-i ĥür-zâd beyâniyye, lu'bet lâm'uñ zammı ve bâ'nuñ fetĥi ve sükün-ı ' ayn ile **ķuklaya** ve küçük kızcugâzlar yapıdıkları bibilere dirler. (s. 315)

ķula: Kızıl ile boz arası renkte olan at, doru at, çil at. (C, KT, M,), örnek: Behrâm-ı Saĥrâ-nişin ve güzel söyledi şol vaķit ki ânı bir **ķula**, güre at yire urdu. (s. 501)

ķulaĥuz, (ķulavuz): Kılavuz, rehber, yol gösterici, delil. (C, KBD, KTS, M, TS),



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

örnek: Pîş-rû vaşf-ı terkîbîdür. Rüyiden'den ilerü yürüyici dimekdür, **kulâguz** ma' nāsına. (s. 349)

kuĻak ovmaĻ, (**kuĻgaĻ**, **kuĻaĻ**): Kulak bükmeĻ; ihtarda bulunarak bir kimsenin uyanık bulunmasını saĻlamak. (KBD, TS), örnek: Māliden'den kuĻak ovmaĻ dimekdür. (s. 165)

kursak: 1. Mide. 2. İdrak, zekâ. 3. GöĻüs. (C, KTS, M, TS), örnek: Ĥavřala hâ'nuñ fethi ve řad'uñ fethiyle **kursak** dimekdür ki kuşlarda olur. (s. 528)

kuřanmaĻ: 1. Silahlanmak. 2. Yeltenmek, meyletmek, yapmaya girişmek. (KTS, M, TS), örnek: Murad yelek ve řadaĻ **kuşanmış** kimseler gördi. (s. 570)

kuĻtlı/ kuĻtlü: UĻurlu, hayırlı, mübarek. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Zîrâ eger ikisi bile biribiriyile hem-râz ve hem-zebân ve müttefiĻ ve mütteĻhid olalar anlaruñ kuřa ve zebün elleri uzun ve **kuĻtlı** olur. (s. 358)

kuĻak/kuĻaĻ tutmaĻ, (**kuĻak dutmaĻ**): 1. Kulak vermek, dikkatle dinlemek. 2. Kulak dikmek, kulaĻı dik tutmak. (M, TS), örnek: Vezîr-i 'atîĻ řâha dir ki müte'allikât ve mensûbatumdan birisi **kuĻak tutup** diñledi ve bildi ki âĻuři âĻuřunda tutdı. (s. 145)

kuşı/ kuřuĻ: 1. Kara, toprak, yer. 2. Boş, faydasız, abes, bihude, nafîle, deĻersiz. 3. Boş, eli boş, mahrum. 4. Yalnız, sade. (C, KBD, M, TS), örnek: Ya'ni hemân **kuşı** şöhretür. Ĥařılı baña atı virmezse anda kerem ve seĻâ yoĻımıř. (s. 443)

künd: 1. Kör, körleşmiş, kesmez. 2. Ahmak, aptal. (KTS, M, TS), örnek: Zîrâ işsân ve kerem kesĻin dendânı **künd** ider. (s. 337)

mezelenmek: Eylenmek, alay etmek. (M, KT), örnek: Ya'ni temasĻar idüp âni **mezelenürledi**. (s. 578)

niĻe, (**niĻe**): 1. Nasıl? 2. Çok, birçok, hayli. 3. Çok kere. 4. Ne? 5. Ne zaman? 6. Kaç, ne kadar? 7. Hangi? 8. Ne kadar, ne derece? 9. Ne vakte kadar? (C, KBD, M, TS), örnek: Ya'ni anuñ zât ve şıfatında **niĻe** 'âlim ve fâzil ve sâlik kâmil 'aĻl ü fikir řarf eyledi. 'ÂĻıbet netiĻe virmeyüp 'aczlerine i'tirâf eylediler. (s. 29)

nire, (**nere**, **nerek**): Nereye?(C, KGD, TS), örnek: Āünkü oĻ gezi elüñde iken nazar eyle ki oĻ **nireye** varur ve nireye düşer. (s. 135)

niteki: Misilli, gibi, nasıl ki, nitekim. (KTS, M, TS), örnek: **Niteki** Lâmi'i Āelebi Gülistân'da güneĻ-gâr ve perişân-ı rüz-gârda taĻĻıĻ buyurmuşdur. (s. 22)

no'laydı: Ne olaydı, keşke. (M, TS), örnek: Ki **no'laydı** bunlaruñ sıĻĻati bende olaydı diyü. (s. 269)

oĻlancık, (**oĻlancuĻ**): Çocuk, küçük çocuk. (KTS, M, TS), örnek: Tıfl fâ'nuñ kesri ve fâ'nuñ sükünüyla tâze toĻmıř **oĻlancık** insânda ve Ļayvânda müst'ameldür. (s. 66)

oba: 1. Oymak, boy, kabile, göçerevli kabile, beş on çadırdan mürekkep göçebe oymaĻı. 2. Kır, dışarıdaki yer, bir oymaĻın oturduĻu yer, bir arada bulunan beş on evlik yurt. 3. Çadır, çardak, büyük çadır. (C, DS, M, TS), örnek: Ĥâtem'uñ **obasından** bir kimse ya'ni bir



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

koça kişi yüz dirhem taş ağırlığınca şeker diledi. (s. 459)

ohşamak, (oğşamak): 1. Okşamak, taltif etmek. 2. Benzemek. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Nevâziş nün'ün fethi ve zammıyla ve zâ'nuñ kesriyle ism-i maşdardur, **ohşayış** ma' nāsına. (s.430)

ol: 1. O. 2. Öbür, diğer. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Emīn-i vaḥy-i Ḥudā olduğı **oldur** ki kendüye Ḥudā'dan geleni pūşide kılmayup ümmetine ta' līm buyurdu. (s. 40)

ola ki, (ola kim): Belki, ihtimal ki, olabilir ki. (M, TS), örnek: **Ola kim** dostuñ düşmenün katında diyeler kim bu lāşe ānuñ kendi elinüñ ve şemşirinüñ küştesidür. (s. 536)

ola: Belki, -mi acaba, ihtimal. (M, TS), örnek: Zindānda olanlaruñ aḥvāline nazar eyle ya' ni maḥbūsları teftiṣ ve tefahḥuş eyle ki muḥtemeldür ve mümkindür ki aralarında günahsız ve cināyetsiz kimse **ola ki** itlākı lāzımdur. (s.173)

olmaya: Yapılmamış ola, görülmemiş ola. (M, TS), örnek: Çünkü bir kerre sürçüp düşdüñ ayağıñ şakla **olmaya** ki bir kerre daḥī ayağıñ toprağına ya' ni çünkü bir kerre bir belāya giriftār olup andan ḥalāş bulduñ anuñ esbābından ihtirāz ile olmaya ki bir kerre daḥī ol belāya mübtelā olasın. (s.275)

oñmak, (oñmağ, uñmak): İyileştirmek, şifa, salah bulmak, uygun olmak, uygun gelmek, iflah olmak, feyiz ve bereket bulmak, düzelmek. (C, AVGS, DS, KBD, M, TS), örnek: Çünkü düşmeni şıḍuñ sancağıni düşür tā kim gice yarası **oñulmaya**. (s. 344)

oñurga, (oñurha, oñurga kemiğı, oñurga sünüğü, oñurka): Bel kemiğı, amudufikari, omurga. (KTS, M, TS), örnek: Sulb sad'uñ zammı ve lam'uñ sükūniyla arka kemügi ki Türkçe **oñurğa** dirler. (s. 25)

oranlamak, (orannamak): Tahmin, takdir etmek, ölçüp biçmek. (KTS, M, TS), örnek: Kıyās maşdardur, kāse, yeḳīsü'den ya' ni ḍarabe bābınuñ ecvef-i yā' isinden bir nesneden **oranlamak** dimekdür. (s. 30)

otlak, (otluk) : Mera, çayır. (C, KTS, M, TS), örnek: Dürūd dal'uñ ve rā'nuñ zammeleriyle fi' l-i māzī-i müfred-i ḡā' ibdür, biçmek ma' nāsına Türki'de **otlak** biçmek gibi. (s. 184)

okruk, (okruğ): Kement. (KBD, KTS, TS), örnek: Kemend kāf-ı 'Arab'uñ ve mim'üñ fethalarıyla **okruğa** dirler. (s. 405)

ovmak: Ovuşturmak, sürüşürmek, sürmek, kaşımak. (C, DS, KTS, M, TS), örnek: Māliden'den **ovmak** ve burmak ma' nāsına, bunda burmak ma' nāsınadır. (s. 126)

oyuk, (oyuh): 1. İnsan veya hayvan şeklini andırır korkuluk. 2. Yol göstermeye yarayan taş vb. alamet. (KBD, KTS, TS), örnek: Zīrā saçum penbe gibi āğardı ve bedenüm **oyuk** gibi inceldi ve yufkaldı. (s. 162)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

öğüş: Sitayış, medih, övme. (TS), örnek: Sitāyış ism-i maşdardur **öğüş** ma' nāsına. (s. 130)

ödek/ ötek: Zaman, tazminat, ödenilmesi gereken şey. (C, M, TS), örnek: Tāvān diyet ma' nāsına da gelür **ödek** dimekdür. (s. 172)

öñdül, (öñde, öñür, öñgdün): Yarış mükāfatı, evvel, ilerü. (AVGS, C, DS, KBD, M, TS), örnek: Ammā sen kendi salțanatuñuñ qānūn ve qā'idesinde evvelki pādīřāhlardan sebaq eyledüñ ya' ni **öñdül** iletdüñ. (s. 72)

öñ: 1. Önce, mukaddem, evvel. 2. İleri, üstün, makbul. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Qabā lafz-ı 'Arabīdür. **Öñi** aqıq qaftān dimekdür. (s. 59)

öte yaqa: Karşı taraf. (M, TS), örnek: Zīrā beni ol kimse **öte yaqaya** götürür ki gemi' i eyledir. (s. 565)

ötrü/ötri, (ötürü, ötkürü, utru): Den dolayı, sebebiyle, naři. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Köylüye ve ekinciye ri' āyet kendüñden **ötürü** eyle ya' ni kendüñe maşsül lāzım ise ekinci tã'ifesine ri' āyet eyle. (s. 101)

özdek: 1. Esas, gövde, temel, kök, öz, ağacın bedeni. 2. Hülasa, iç, öz. (C, DS, KTS, M, TS), örnek: Eger odun ağacınıñ damarına ve sekrine ya' ni köküne ve **özdeğine** balta urup keserlerse ne söz! (s. 494)

paşa: Beg, efendi, ağa, çelevi, devletlü, hoca, mevla, hakim, muhafız, zabıt, atabeg. (M, TS), örnek: Sipāh hizmet ve hürmetle **paşaların** yire qodılar. (s. 304)

pek, (bek): Katı, sert, sıkı, sağlam, çok çok, en ziyade, inen, hayli, haylice. (M, TS), örnek: Pādīřāh dervişi ekābir ve ađniyādan hem **pek** gördi ve hem ziyāde gördi. (s.137)

peklilik: Sağlamlık, katılık, sıklık. (M, TS), örnek: Maqūl-i Behrām budur ki süriden ya' ni aylaqiden bir ğayrı at tıtmaq gerek ki eger serkeşlik iderse ya' ni bař **pekligin** iderse zabt eylemek mümkün ola. (s. 501)

saç: 1. Sağlam, sıhhatte. 2. Temiz, saf, halis. 3. Doğru, gercek, sahih. (C, KTS, M, TS), örnek: Ya' ni şol **saç** kimse ki ğastenüñ yānındadır dirligi ve ğayātı küdüretle geğer. (s. 129)

sağalmak: Oñulmak, şifa bulmak, iyileşmek. (KTS, M, TS), örnek: Bīmār-ı ğarīb dir ki kendi şişhatumi dilemezdüm ya' ni **sağalmak** murād eylemezdüm. (s. 554)

şakınmak: 1. Uzaklařmak. 2. Saklamak, riayet etmek, muhafaza etmek. 3. Esirgemek. (AVGS, KTS, KBD, M, TS), örnek: Ey řīrūye, āĝāh ol **şakın** bařuñı 'adālet ve tedbīrden qışarmayasın ki merdüm ũlkeden pāy-i ' ițā' ati qevirmeyeler. (s. 102)

şalınmak: 1. Yürürken hoş bir eda ile sađa sola hafifqe meyletmek, hıraman olmak. 2. Sallanmak, sarkmak, uzanmak. 3. Bırakılmak, vaz olunmak. 4. Atılmak, hücum etmek. 5. Sevk olunmak, gönderilmek. 6. Vergi tarh olunmak. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Hıram ħā-i mu' cemenüñ kesriyle fi' l-i emir-i müfred-i muğātabdur, **şalın** dimekdür. (s. 44)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

şarmaşmak: 1. Sıkıca sarılmak. 2. Dolaşmak (C, KBD, M, TS), örnek: Z̄irā cānile ocuşup ve şarmaşup yaturdum. (s. 201)

řarp: etin, gu, şiddetli, kuvvetli, sert, keskin, gu yetmez. (AVGS, C, KBD, KTS, TS), örnek: Düşvār dāl'uñ ammı ve sükun-ı şınla řarb ve etin dimekdür. (s. 428)

sav: 1. Hikāye, kıssa. 2. Söz, lakırtı. 3. Haber. (AVGS, C, KBD, TS), örnek: Goft u gū lügatda söz ve sav ma' nāsınadır. (s. 133)

şavulmak, (şavılmak): 1. Savuřturulmak, geiştirilmek, atlatılmak, bertaraf edilmek. 2. Dağılmak, uzaklaşmak, bir tarafa ekilmek, yol vermek üzere ekilmek. 3. ağı, vakti gemek. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Oqla ılıc öñden açmak ya' ni şavulmak ardaşı ve yoldaşı düşmen elinde esir iken. (s. 354)

seğirdim/segirdüm şalmak, (seğirdi şalmak): 1. Hücum etmek, akın etmek, istila etmek. 2. Hızla koşmak. (M, TS), örnek: Taht fi' l-i māzī-i müfred-i gā'ib (253) seğirdüm şaldı dimekdür. (s. 253)

seğirdişmek: Koşuşmak, koşuda yarışmak. (TS), örnek: Pes sipāh bir uğurdan piyāde ya' ni def' aten piyāde olup seğirdişdiler. (s. 304)

seğirtmek/ sekirtmek: 1. Koşmak. 2. Yürüme. 3. Koşturmak. 4. Saldırmak, akın etmek, apmak, apul için hücum etmek. (KBD, KTS, M, TS), örnek: Tāhten apmadur ya' ni seğirtmek ma' nāsına. (s. 32)

semritmek/ semirtmek: Semirtmek, tavlandırmak, řiřmanlatmak. (AVGS, C, KTS, M), örnek: Kurdı ki semridesin (501)ya' ni besleyesin Yūsuf gibi püserleri yırtup helāk ider. (s. 501)

sezmek, (sizmek): 1. Sezmek, hissetmek, farkına varmak. 2. Zannetmek, tahmin etmek. (C, KTS, M, TS), örnek: Cemī' maħlūkāta rızkımı řal ider, hi sezmedigi yirden. (s. 12)

şıgamak: 1. Sıvamak. 2. Okşamak. 3. Mesh etmek. (C, KTS, M, TS), örnek: ol amākdan murād yeñini şıgamakdur. (s. 411)

şıratmak/saratmak: Hoplatmak. (KTS, M, TS), örnek: Ve ĥimāri āta şıradup atır tevlid iden oldur. (s. 208)

şıganmak: 1. Sıvanmak, kolları, bacakları sıvamak, kıvırmak. 2. Okşanmak. (C, M, TS), örnek: Miyān-best bil baqladı ya' ni şıgandı ve emrendi. (s. 438)

şımak: 1. Kırmak. 2. Bozmak, nakzetmek. 3. Yenmek, maqlup etmek, tenkil etmek. 4. Aşağı gormek. 5. Gereğini yapmamak, bertaraf etmek, reddetmek, hie saymak, kabul etmemek. 6. Yıkmak, harap etmek. (C, M, KBD, TS), örnek: Mezkūr mücrimün ' uubetine şabır eyle z̄irā la' l-i Badařřānı şımak āsāndur ammā şınmışı bir daħi baqlayup bütun eylemek mümkün ve laıyık degül ya' ni mezkūr mücrimi atlı āsāndur ammā atlinden soñra belki nedā-met lāzım gele. (s. 127)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

şınamak: Denemek, tecrübe etmek, yoklamak, imtihan etmek. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Ğām cevrenden gönlünde yükler eyledür ta‘nı ğamdan ğuşşadan elem ve mihnet çeker şol kimse ki **şınanmamış** işler eyler. (s. 135)

şınmak: 1. Kırılmak, parçalanmak, münkesir olmak. 2. Zayıf düşmek, âciz kalmak. 3. Yenilmek, mağlup, münhezim olmak. 4. Zayi olmak, kaybolmak. 5. Bozulmak. 6. Azalmak, şiddetini kaybetmek. (C, KTS, TS), örnek: Bir kimse eline bir kemük eyledi ya‘ni bir kemük aldı miskin mezkûr ğara ancılayın urdı ki kemügi şikest oldu. Hâşılı **şındı**. (s. 297)

şınuk, (şınık): 1. Kırık. 2. Mağlup, münhezim. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Dirġ dal’uñ zammı ve kesriyle **şınuk** dimekdür. (s. 279)

şırça: Cam, billur. (C, KTS, TS), örnek: Yâġud tġla ğaraž-ı nefşanıyyeden el ħaldurmazlar zırâ ‘ışk ve perġiz **şırça** ile taş gibidür. (s. 532)

siñici, (siñirici/ singürmek): Hazmı kolay, hazm edici. (KTS, M, TS), örnek: Tatlı **siñici** şarâb ya‘ni baş aġrıdup ħumâr virmez dimekdür. (s. 102)

siñirlemek: Hareket edemez hâle koymak için vurup ayak sinirini kesmek. (C, TS), örnek: Hâşılı Ĥudâ’ya vâşıl olmaġâ t̡alib iseñ ol girü gelmek esbini **siñirleyesin** ya‘ni ‘âlem-i fâninüñ müzeġrafatını külliya terk idüp aña te‘alluķı re’sen ħat‘ idesin. (s. 34)

siper atmak: Kaçmak. (TS), örnek: **Siper atmaġı** ferâġat eylemek gerek. (s. 32)

şovuk/soġık, (souk): Soġuk. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Pey bâ-yı ‘Acem’uñ fethiyle bunda serd **şovuk** ma‘nâsınadur, serd **şovuk** dimekdür. (s. 147)

söyündürmek/ söyindirmek, (söyündürmek): Söndürmek. (AVGS, C, KTS, M, TS), örnek: Ekşi şuratlı maġbûbdan dirlik acılıġını iletme ya‘ni belâ ve meşakġatini çekme. Belki ġayreti dilberüñ vişâli âbiyla anuñ cefâ ve cevri âteşini **söyündür**. (s. 545)

şubaşı: Zabit, zabita memuru, kumandan; kadı, vali. (M, TS), örnek: Ya‘ni begi ve paşayı ve **şubaşı** ‘âdil ve perġizkâr ise ra‘iyyet üzerine ħavâle eyle. (s. 105)

şunmak: 1. Uzatmak. 2. El uzatmak, uzanmak. 3. Saldırmak, hamle etmek, hücum etmek. (AVGS, C, KBD, KTS, TS), örnek: Yavuzluġla fevrî el kılıca **şunmak** ve yapışmak. (s. 164)

şuvarmak, (şıvarmak): Sulamak, su vermek. (C, KTS, M, TS), örnek: Pes seg-i nâtevâne bir içim şu virdi ya‘ni kelbi **şuvardı**. (s. 411)

şürmek: 1. Yürüme, ilerleme. 2. Takip etmek, devam etmek. 3. Geçirmek, görüp geçirmek, yaşamak. 4. Kovmak, uzaklaştırmak, gidermek, tart etmek. 5. Yürütmek. 6. Ovmak, delk etmek. 7. Karıştırmak, katmak, ilave etmek. (AVGS, M, KBD, KTS, TS), örnek: Atlarını helâk eylemişlerdür gice **şürmekden** ya‘ni çok yol yürümekden ya‘ni nefis atlarını zelîl ve zebûn eylemişlerdür ‘ibâdet ve t̡â‘ate ziyâde ġuşiş eylemekden. (s. 513)

şen, (şin): Mamur. (C, KTS, M, TS), örnek: T̡â‘at ve ‘ibâdet tevġkiyle gönlünü zinde tut ya‘ni ‘ibâdet ve t̡â‘atunu aña muvâfık kılmâġile ħalbini ihyâ idüp ve **şen** eyle. (s. 84)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

şol/ ol: Şu, o. (C, KBD, KTS, M, TS), örnek: Birisi mi‘râc gicesi ervâh-ı enbiyâ’ya imâmet eyledi ve birisi şol hediye-i şerîfe işâretdür ki “Küntü nebiyyen ve Âdem beyne’l-mâ‘i ve’t-‘tîn” buyurdu. (s. 40)

tabanca, (tapanca): Tokat, şamar. (M, TS), örnek: Hâşılı ağlaşdılar başları-na ve yüzlerine tabancalar urarak. (s.486); Bî-çâre kendinüñ yârânı ve muşâhibleri ellerinden eñsesine tabancaların yirdi. (s. 578)

talbımağ, (dalabumağ, talabumağ, dalabımağ, talbumağ, talabimak): Çarpınmak, çırpınmak, oynayıp sıçramak. (M, T, TS), örnek: Tabîden maşdardur, talbımağ ma‘nâsına girift tıtdı ya‘ni başladı. (s. 543)

tam, (dam): Ev, üstü örtülü yer, dam. (C, KTS, M, T, TS), örnek: Bâm tam üstine dirler. (s. 482)

tammağ, (dammağ): Damlamak, damla damla akmak. (KTS, TS), örnek: Gice ol a‘mânüñ gözinden bir kaç kaçre yaş tamdı seher vaktinde gözün açup dünyâyı gördi. (s.466)

tamar urucu, (damar urucu, tamir, tamar): Kancı, kan alıcı, hacamatçı. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, TS), örnek: Rekzen vaşf-ı terkibîdür. Lüğatda tamar urucu dimekdür. (s. 122)

tañ, (tang): Şafak vakti. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, TS), örnek: Bâ-midâd irte dimekdür ya‘ni tañla. (s. 540)

tanıq, (danuq, tanuq, tanuh): 1. Şahit. 2. Delil, burhan, hüccet. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Güvâh tanıq ya‘ni şahid. (s. 443)

tapmağ: 1. İnkıyat etmek, tabi olmak, boyun eğmek, tazim etmek, perestij etmek, mutavaat etmek. 2. Takdim etmek, sunmak. 3. Bulmak; haiz olmak. (AVGS, C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Şehvet-perest de vaşf-ı terkibîdür şehvete tapıcı dimekdür. (s. 143)

taşma: Dilinmiş kayış. (M, TS), örnek: İsarla bağlamağa dirler ki ‘Arab esâr taşma kayışına dir. (s. 108)

taşra, (daşıra, dışra, taşra, şarı): Dışarı. (C, DS, KBD, KTS, M, TS), örnek: Bir kimse mezkûr böcege didi ki ey gice’i yaluñlandırıcı veyâ gice yaluñlanıcı böcek! (s. 673)

taşra (daşıra, dışra, daşra): Dışarı. (M, KTS, T, TS), örnek: Bîrûn bâ-yı ‘Arab’uñ kesri ve râ’nuñ zammıyla taşra dimekdür. (s. 33)

tavar, (davar): 1. Binek hayvanı. 2. Dört ayaklı çiftlik hayvanı. 3. Mal. (KTS, M, T, TS), örnek: Eşkin ve yürügen ve yorga tavara dirler. (s. 91)

tayanmağ (dayanmağ): Güvenmek, itimat etmek. (C, KTS, T, TS), örnek: Hâşılı kimse’i ayakdan tayandurma zirâ ‘âciz olursın. (s. 220)

tavar, (tafar, tuvar): Davar, hayvan. (C, KBD, DS, KTS), örnek: Sütür-ı leked-zen beyâniyye. Sütür’dan bunda binit, tavar murâddur. At ve katır ve gayrısı gibi. (s. 499)

tay: Hayvan yükünün bir dengi; denk, eş, misil. (TS), örnek: Teng bunda deng ma‘nâsınadır, ya‘ni yarım yük ki Türkçe aña tay dirler. (s.459)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

tegelti, (tegeltü, tegilti): Eyer altına konulan keçe, eyrim, vaylak. (M, TS), örnek: Nemed zeyn lügätlarda **teğeltiye** dirler ammā haķıķatde eñrek keçesidür ki **tegelti** yirine isti' māl iderler. (s. 303)

tıķalmak: 1. Sokulmak, araya girmek. 2. Geniş olmayan bir yerde sıkışıp kalmak. 3. Argo Suçlu hapishaneye konmak. (M, KT), örnek: Şöyle ki ol cihetden 'ilm-i zāhir vā' izlerinden kulaķları tıķalmışdır. (s. 527)

toñmak: Soğukdan donmak. (DLT, M), örnek: Mürde'den murād **toñdur**. Ya' ni zemīn **toñmış** idi. (s. 443)

tuğulga, (tulga, tuvulga, tuvulka, tuğlıģa): Miğfer, çelik başlık. (TS), örnek: Hāsım şulh iderse ya' ni şulh dilerse şulhdan kaçma zīrā ' asker fetħ idüp **tułģa** yarıcı dilāverler fetħ istediler. (s. 360)

tuç: Tunç. (M, TS), örnek: Şāķınmak işden ve şavaşdan āģāh ve haber-dār olan erler (358) işdür ve karavul leşker-gāhuñ **tuçdan** dīvarıdır. (s. 358)

tuman, (tumman): 1. Don. 2. Pehlivan kispeti. (M, TS), örnek: Püser mezkūr vaz' ı eyledükden nā-pāk-rū babası ' āciz ve fūrū -mānde mużtar ve mużtarib idi ki külāhı bāzārda şatılmadan ve **tumanı** ve gömleği rehinde idi. (s. 479)

tutağan, (dutağan): İyice, sıkıca tutan, çok tutan. (TS), örnek: Zīrā buncılayım zū-fünūmı selātin ri' āyet idüp yanında **tutağandır**. (s. 130)

tütün, (dütün): Duman. (KTS, T, TS), örnek: Dūd **tütün** ve yā harf-i vaħdet ve yā harf-i tenkīr. (s. 225)

oğrı, uğrı: Hırsız. (M, TS), örnek: Düzd dal' uñ zāmmı ve zā' nuñ sūkūniyla **uğrı** ma' nāsına. (s. 119)

ulaşık, (ulaşuk, ulaşıh, ulaşuh): 1. İleriden beri sürüp gelen, mütevatir, mütevali. 2. Birbiri ardınca, arkası kesilmeksizin. 3. Bağlılık, irtibat. 4. Bitişik, muttasıl, merbut. 5. Yakınlık, akrabalık. (M, TS), örnek: Peyveste lügätde **ulaşık** dimekdür, ammā bunda dā'im ma' nāsınadır. (s. 76)

ulurak: Daha büyük, en büyük, daha iri. (M, TS), örnek: Ebubekr ' ālī-cenāb ve bülend-ķadr pādişāhlarıñ re' isi ve serdārıdır. Ve ulurak başı tācı. (s. 65)

uş: Akıl, fikir. (M, TS), örnek: Hūş hā' nuñ zāmmıyla **uş** ma' nāsına. (s. 110)

urmak: 1. Vurmak, çarpmak. 2. Vurmak, baskın yapmak, gasp ve yağma etmek. 3. Belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak. 4. Giydirmek, giyinmek, takmak. 5. Vazetmek, koymak. 6. Sokmak, batırmak, delmek, yaralamak. 7. Nişan alarak atmak. 8. İfade etmek, beyan etmek, bildirmek. 9. Sürmek. 10. Tesir etmek. (M, TS), örnek: Zed fi' l-i mā-zi-i müfred-i gā' ib, **urdu** dimekdür. (s. 41)

uşak: 1. Ufak, küçük. 2. Çocuk. (M, TS), örnek: Hiredliğimde ya' ni **uşaķlığım** zamānında zūr-ı ser-pençem var idi. (s. 267)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

utangan/ utangan: Çok utangaç, sıkılğan. (M, TS), örnek: Hıacil şıfat-ı müşebbehe-dür, ‘ilm bābıbindan **utangan** ya‘ni şerm-sār dimekdür. (s. 51)

uvağ devek/ tevek: Ufak tefek. (M, TS), örnek: Hurd hā-i mu‘cemenüñ zammı ve rā’nuñ sükūniyla **uvağ ve devek** dimekdür. (s. 42)

uvağ: Ufak, küçük, kırıntı. (M, TS), örnek: Zırā **uvağ** taşdan ulu řāğ gördüm. (s. 221)

uyan, (oyan): Dizgin, gem, yular. (M, TS) örnek: ‘İnān ‘ayn’uñ kesriyle **uyan** dizginine dirler. (s. 44)

uyundu, (uyundu): 1. Kendi başına hareket edemeyip başkasının reyine uyan. 2. Tufeyli, asalak. (TS), örne: Tufeyl řā’nuñ fethi ile kendi müstaķil da‘vet olunmaķsuzın kimesneye tebe‘iyyetle bir yere varana dirler, **uyundu** ma‘nāsına. (s. 50)

üşmek: Üşmek, üşüşmek, toplanmak, delgiç ile delmek. (M, DLT), örnek: Yānına müşteri gelse yüzine bu kadar siñek **üşmezdi** diyen ma‘nāya siñeg **üşürmiş**. (s. 399)

virmek: Göndermek. (M, TS), örnek: Bu meclis-i esrār-ı İlahide bir nev‘ kimseye ‘aşķ řarābi sāğarını ihsān ve i‘řā iderler ki āna dārū-yı hüşber ve devā-yı bī-hüşi **vireler**. (s. 33)

yağır: 1. Hayvanların sırtında hāsıl olan yara. 2. Sırtı yaralı (hayvan). (M, TS), örnek: Püşt-rī ř vaşf-ı terkībīdür arķası yaralı ya‘ni **yağırılı**. (s. 223)

yaban, (yeban): 1. Issız kır, ova, insandan hali yer. 2. Yabancı, yadırga. 3. Dışarı, başka memleket. (TS), örnek: Dīv şeyřān ve **yaban** ādemi. (s. 502)

yabana atmağ: Dikkate almamak, itibar etmemek, hiçe saymak, değer vermemek. (TS), örnek: Çıķarup **yabana at** şol köki kim diken getirür ya‘ni diken bitürür. (s. 496)

yalabımağ: Parlamak, parıldamak, lemean etmek. (M, TS), örnek: Bi-tābet fi‘l-i mu-zāri‘-i müfred-i muhātab yaldırar ve **yalabır** dimekdür. (s. 573)

yalañuz/yalıñız, (yalavuz, yalguz, yaluñuz): Yalnız. (M, TS), örnek: řāhā řur‘ān’da **yalañuz** řā ile yazılır řāhā şeklinde. (s. 52)

yaldıramak, (yalabımağ): Parlamak. (M, TS), örnek: Ve görünişde hūr gibi ve güneş gibi çihresinden ve yüzinden nūr **yaldırdı**. (s. 154)

yalıñ yüzli: Saķalsız. Örnek: Sāde-rüy vaşf-ı terkībīdür, **yalıñ yüzli** ma‘nāsına ya‘ni **saķalsız**. (s. 142)

yalıñlandırmağ: Alevlendirmek. (M, TS), örnek: Bir çerāğı ki řul ‘avrat **yalıñlandırdı** ya‘ni bir āh āteşini ki ol çekdi ve peydā eyledi çok görmişsin hıřāb-ı ‘āmm řarīķiyle ki ol çerāğ bir şehri yağdı ve yandırdı. (s. 75)

yalınlanmağ: Parlamak, ışıldamak, ışık saçmak, alevlenmek. (M, TS), örnek: **Yalıñlandırmış** olsun dimekdür ya‘ni rüşen eylesün. (s. 75)

yanbaşı, (yanbaşı ağrısı): 1. Kalça kemiğinin üst başı, uca. 2. Siyatik. (M, TS), örnek: Āsīb elif-i memdūd-la sin’uñ kesriyle lüğatda **yanbaşı** gelmeğe dirler. (s. 112)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

yaldıramak, (yaldıramak, yılduramak, ıldıramak): Parıldamak, lemean etmek, ışıldamak, ziya saçmak. (M, TS) Örnek: Lālā **yaldırayıcı** dimekdür, raḥşān ma‘nāsına. (s. 25)

yandurmak, yandürmak: 1. Yakmak, tutuşturmak. 2. Tutuřturmak, verivermek. (M, TS), örnek: Bir çerāğı ki tūl ‘avrat yalıñlandurdı ya‘ni bir āh āteřini ki ol çekdi ve peydā eyledi çok görmişsin ḥiṭāb-ı ‘āmm tariķiyle ki ol çerāğ bir şehri yakdı ve **yandurdi**. (s. 103)

yap yap, (yap): Yavaş yavaş, usul usul, sessizce. (M, TS), örnek: Be-tedric bā ḥar-f-i muřāḥabet ḥāřıl kon‘e müte‘allıķ tedric maşdardur, tef‘il bābından. Azar azar ya‘ni **yap yap** dimekdür. (s. 34)

yapça/yapçe: Yavaş, yavaşça. (M, TS), örnek: Āheste elif-i memdüde ile **yapça** dimekdür. (s. 150)

yarak, (yarağ): 1. Hazırlık, levazım, techizat. 2. Silah. 3. (At hakkında) yaranmış, idmanlı. (M, TS), örnek: Fermān-dih vaşf-ı terkibidür, bu **yarak** virici dimekdür. (s. 177)

yaraklanmak: Hazırlanmak, silahlanmak. (M, TS), örnek: Müheyyā ism-i meföldür. Tef‘il bābından mu‘telü‘l-‘ayn mehmüzü‘l-lām **yaraklanmış** ve ḥazırlanmış dimekdür. (s. 26)

yaraşık: 1. Yakışık, yakışır, muvafık, münasip, layık. 2. Yakışıklı. 3. Süs, ziynet, güzellik. (M, TS), örnek: Zībā **yaraşık** dimekdür. (s.290)

yaraşıklık: Layıklık, muvafıklık, uygunluk. (M, TS), örnek: Ve zīb zā-yı ‘Arab’uñ kesriyle isümdür, **yaraşıklık** ma‘nāsına. (s. 160)

yaş: Taze, deniz. (M, TS), örnek: Nebāt tāze, **yaş** ota dirler. (s. 582)

yařıl/yařil: Yeřil. (M, TS), örnek: Egerçi ki pīrūze lāciverdī olur **yařıl** olmaz. (s. 25)

yavuz, (yavız): 1. Fena, kötü. 2. Sert, kızgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 3. Fenalık. (M, TS), örnek: Tünd tā’nuñ zammı ve sükūn-ı nūnla iti dimekdür ya‘ni kes-kinlik ve ḥiddet ma‘nāsına, ḥāřılı **yavuz** dimekdür (s.164). Ḥāřılı ne yavuz ne yavaş. (s. 122)

yayağ, (yayağ): Yaya, yayan, piyade. (M, TS), örnek: Piyāde yayağ dimekdür. (s. 488)

yeğrek, (yeğirek, yiğirek, yiğrek): Daha iyi, müreccah, efdal, elyak, üstün. (M, TS), örnek: Dostlaruñ göñli cem‘ olmağ **yeğrekdür** mal cem‘ olmağdan. (s. 222)

yeğnilik: 1. İleri gitme, ifrat. 2. Üstünlük, galibiyet. (M, TS), örnek: Saña kimse dimez ki eyi idersin ki cānuñ ānuñ iři ve mařlaḥatı sevdāsında ya‘ni āñā muḥabbet ve meveddetde telef idersin. Ḥāřılı ānuñ sevdāsında cān ve bař telef eylediğüñi kimse **yeğinmez** zīrā maḥz-ı cūnūndur. (s. 593)

yeleğen, (yileğen): Çok yelen, hızlı kořan, sūratle giden. (M, TS), örnek: Devīden‘den **yilegen** dimekdür. (s. 428)

yelmek, (yilmek): 1. Kořmak, şitap etmek, acele yürümek, esmek. 2. (Hayvan) tırıs gitmek, eşkin yürümek, hızlıca yürümek. (M, TS), örnek: Tek u pā dirler. **Yelme** ve yūpürme ma‘nāsına. (s. 32)

yeñ, (yiñ): Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. (M, TS), örnek: Āsetin elif-i



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

memdūda sūkūn-ı sinle **yeñ** dimekdür ya' ni libās **yeñi**. (s. 132)

yene/ yine: Yine. (M, TS), örnek: Pīşuvā lūgatda önce yürüyendür. Ammā bunda **yene** imām ma' nāsınadır. (s. 39)

yir deprenmek: Yer sarsılmak, hareketiarz olmak. (M, TS), örnek: Tezelzel tefā' lel vezni üzere maşdardur. Deprenmek dimekdür. Meşelā **yir deprenmek** gibi. (s. 42)

yetmek/ yetişmek: 1. Yetişmek, erişmek, vasıl olmak, ulaşmak. 2. Olgunlaşmak. (M, TS), örnek: Pādişāh dervişle cūvānuñ vāsfinı görünce yaramazlık gümānı ya' ni sū-i zan göricek oldı ya' ni vezīr-i ğāmmāzuñ taķrīrini taķķīķ eylemedi. Pes hışm-ı ğadābından anuñ üzeri-ne ğadābile ve hışım ile olmak **yetdi**. (s. 150)

yetürmek: 1. Ulaştırmak, eriştirmek, iblağ etmek, vasıl etmek. 2. Yetiştirmek, büyütüp yetiştirmek. (M, TS), örnek: İş düzici ya' ni herkesuñ maşlahatın **yetürici** dimekdür. (s. 15)

yeyni/ yeñli, (yiyeni): 1. Hafif, ağır olmayan. 2. İtibarsız, ehemmiyetsiz. 3. Kolay. (M, TS), örnek: Sebūk sin'ün fetħi ve bā'nuñ zammıyla kāf-ı ' Arabiyle **yeyni** dimekdür ħafīf ma' nāsına. (s. 164)

yeynimek/ yeynimek, (yeğnilmek): Hafifleşmek. (M, TS), örnek: Hāşılı ānuñ sevdāsında cān ve baş telef eyledigüñi kimse **yeğinmez** zīrā maħz-ı cünündür. (s. 593)

yeynirek: Daha hafif, ehven. (M, TS), örnek: Yeyni ve yüklü merdüm **yeynirek** yürürler ya' ni dünyā kuyūdıyla muķayyed olmayan āsāyiş ve rāhatdadur. (s. 251)

yol iletmek/yol göndermek: Yönelmek, tevcih etmek. (M, TS), örnek: Vezīr-i ' atıķ bu mu' āmeleye fi'l-cümle **yol iletdi**. (s.142)

yoldaş koşmak: Yol arkadaşı yapmak. (M, TS), örnek: Ya' ni dānā ve zekī bir kimse' i Hātem' e irsāl eyledi. Ve aña on kimse' i **yoldaş koşdı**. (s.443)

yohsa/yohse: Yoksa. (M, TS), örnek: **Yohsa** benüm elüm öpmekle nesne hāşıl olmaz. (s.218)

yorgalamak: At yorga yürüme, yelmek, koşmak, yürüme. (M, KT), örnek: Hikāyet olunan budur ki ehlü'l-lāhdan (92) birisi kaplana bindi ya' ni binüp **yorgalayup** sürdi ya' ni **yorgalayup** giderdi. (s.91)

yorga, (yorķa): Rahvan, eşkin, yelegen at. (M, TS), örnek: Eşkin ve yürüģen ve **yorga** tavara dirler. (s.91)

yumuş oğlanı: Hizmetkār, hizmet eden oğlan. (M, TS), örnek: Rehī aşlında yumuş oğlanına dirler soñra kul ma' nāsına isti' māl iderler. (s.130)

yüģrük/yüģrük: 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. 2. Yürürlük, hızlı gitme. (M, TS), örnek: Mezķūr at bir seyl yüreyişli şahrā dūrici idi ki bād anuñla berāber seğirdeme ğādir olmayup toz kesbi ardına ğalurdi. Hāşılı ziyāde **yüģrük** idi. (s. 442)

yücerak: Daha yüce, çok yüce. (TS), örnek: Aña didi ey vaħy-i Ĥudā getirici ferişteh! **Yücerak** şalın. (s. 44)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

yüklü: Hamile, gebe. (M, TS), örnek: Eger yüklü ‘avrat mār toğırırsa Şeytān sīretli ādemi-zāde’i toğūrmağdan yeğdür. (s. 301)

yüpürmek: Telaşla öteye beriye koşmak. (KT), örnek: Tek u pā dirler. Yelme ve **yüpürme** ma‘ nāsına. (s. 32)

yürügen, (yelegen): 1. Keskin. 2. Hızlı yürüyen. 3. Ustura. 4. Cilalı. (M, TS), örnek: Eşkin ve **yürügen** ve yorga tavara dirler. (s. 91)

yüz suyu, (yüz aklı): 1. Ar, hicap, hayâ, namus ve şeref, haysiyet, itibar. 2. Güzellik, hüsün, letafet. (M, TS), örnek: Āb’den bunda murād ‘arzdur. Ya‘ni āb-ı rüy **yüz şuyı** ma‘ nāsına. (s. 43)

yüzgüç: Suda iyi yüzen, yüzgeç. (TS), örnek: Çünkü tıfl **yüzgüç** kimsen elinde veyâ eli üstindedür ġarğ olmağdan ġavf eylemez. Egerçi ki Dicle Irmağı ve ġayrısı enli ise de bu ġâlde ġavf eylemez. (s. 567)

SONUÇ

Sûdî İran’ın büyük şairlerine yazdığı şerhlerindeki gramer terimleri ve belağat unsurları çıkarılırsa şerhlerinde ve tercümelerinde sade bir Türkçe kullanmış olduğu görülür. Bostan Şerhi’nde sayıca çok miktarda arkaik kelime kullanılmıştır. Bu durum Sûdî’nin Türkçe’yi sevmesi, sade Türkçe ile eser yazmış olması, öğrencilere Farsça öğretmek amacıyla şerh yazması ve Şeyh Sa’dî-i Şirâzî’nin eserini Türkçe ibarelerle şerhetme gayretiyle açıklanabilir.

XVI. yüzyıldan önce kullanılmakla birlikte günümüze ulaşmayan birçok kelimenin, bu tip şerh metinlerinin satırları arasında türlü vesilelerle geçmesi muhtemeldir. Arapça-Farsça kelimelerin anlamları verilirken Türkçe karşılıklarının söylenmesi, bunun yanısıra ele alınan Arapça-Farsça asıllı metinlerin çevirisi sırasında büyük ölçüde Türkçe söz öbeklerinin kullanılması, zamanın hızla akıp gitmesiyle birlikte günümüze ulaşamamış kelimelerle karşılaşma olasılığını artırmaktadır. (Yılmaz 2008) Bostan Şerhi içerisinde günümüzde kullanılmayan birçok Türkçe kelime, deyim ve tabir bulunması, bu tip metinlerin, Türkçe’nin tarihî gelişimi içerisinde yer almış ancak günümüze kadar ulaşamayan bazı kelimeleri ortaya çıkarmada yardımcı olacağına işaret eder.

Arapça-Farsça kelimelerin anlamları verilirken Türkçe karşılıklarının söylenmesi, bunun yanısıra ele alınan Arapça-Farsça asıllı metinlerin çevirisi sırasında büyük ölçüde Türkçe söz öbeklerinin kullanılması, zamanın hızla akıp gitmesiyle birlikte günümüze ulaşamamış kelimelerle karşılaşma olasılığını artırmaktadır. (Yılmaz 2008)

Yunus Emre’nin kullanmış olduğu arkaik kelimelerin pek çoğunu Sûdî de kullanmıştır. Şekil yönünden kelimenin yapısında değişiklik görülmesi aradan geçen üç asırlık



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

zaman farkından kaynaklandığı söylenebilir. Şerh-i Bostan'da geçen arkaik kelimeler Bîçâre Divanı'nda bulunmamaktadır. Bunu sebebi olarak Bîçâre Dîvanı'nın hacim olarak küçük ve divanın Kitab-ı Bostan kadar geniş konulara temas etmiş bir eserin şerhi olmaması gösterilebilir.

Karşılaştırılan üç eserde arkaik kelimelerin anlamlarının değişmediği görülür. Dil kullanımı yönünden XIII. yy. ile XVII. yy. arasında çok fazla bir değişimin olmadığı anlaşılmaktadır. Şerh-i Bostan şerh edebiyatı açısından ciddi bir eser olduğu gibi Türk dili araştırmalarına da önemli kaynaklık edebilecek bir eserdir.

KAYNAKÇA

1. AKSAN, Doğan (1996); Türkçenin Söz Varlığı, Ankara: Engin Yayın evi.
2. AYAR, Mehmed Taha, (2007), HÂFİZ-I ŞÎRÂZÎ'NİN BAZI GAZELLERİNE ŞERH TEKNİĞİ AÇISINDAN SÛDÎ ve KONEVÎ'NİN YAKLAŞIM TARZLARI, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
3. GABAİN, Anne Marie Von, (1950), Alttürkische Grammatik, Leipzig. (Türkçesi: Eski Türkçenin Grameri. Çev. Mehmet Akalın, Ankara 1988).
4. ARGUNŞAH, Mustafa (2003), "Türkçe Sözlüklerin İçeriği ve Sınırları?", Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz Sempozyumu, Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı, 3-4 Mart 2003, Ankara, s. 26-31.
5. AYDIN, Mehtap. (2007), Bîçâre Divanı, Uludağ Ün., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa.
6. BOZKAPLAN, Şerifali, (2011), Necati Bey'in Türkçesi, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter s. 169
7. Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, (04.10.2012, 10.38).
8. CAFEROĞLU, Ahmet, (1972), "Yunus Emrede Arhaik Unsurlar" TDE, c.XX, s.1.
9. CLAUSON, S. G., (1972), An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish Oxford: Oxford University
10. DEVELLİOĞLU, Ferit, (1962), Osmalca-Türkçe Ansiklopedik Lügat.
11. Divanü Lügat-it-Türk,(1972) Ankara, TDK Yay.
12. DİRİÖZ, H. Ali, (1980), Türk Ansiklopedisi, Sûdî, c.XXIX, s. 470, Ankara
13. DOERFER Gerhard, (1974), "Eski Türkçe ile Halaçça Arasında Şaşırtıcı bir Koşutluk", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten 1973-1974,: 1-12.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

14. Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., A. M. Őerbak, (1969), Drevnetyurkskiy Slovar, Leningrad.
15. ERASLAN, Kemal, (1992), “Çağatay Şairi Atâyî'nin Gazelleri”, TDAY-Belleten, 1987, 113-164.
16. ERASLAN K., SERTKAYA O., YÜCE N., (1979), Kutadgu Bilig İndex(Dizini), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
17. ERDOĞAN, Mustafa, (2011), Bursalı Rahmi ve Divanı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
18. ERSOY, Ersan, (2010), II. Bayezid Devri Şairlerinden Münîrî Hayatı, Eserlerive Dîvânı (İnceleme-TenkitliMetin), Marmara Üniversitesi Türkiyat AraştırmalarıEnstitüsü Eski Türk EdebiyatıBilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
19. GÜNŞEN, Ahmet (2009). “Necâtî Beğ'in Dil ve Üslubunda Türkçenin Yeri”, I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Beğ Anısına), 15-17 Nisan 2009, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi-Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli.
20. KAPLAN, Yunus; (2009), “Sabit'in Şiirlerinde Atasözleri, Deyimler ve Halk Söyleyişleri” Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer.
21. KAYA, İbrahim, (2008), “Şerh-i Divan-ı Hafız (Sûdî) Kelimeler-Remizler-Kavramlar”, Basılmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi.
22. KORKMAZ, Zeynep (1995); “Yunus Emre ve Anadolu Türkçesinin Kuruluşundaki Yeri”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt, Ankara: TDK Yay.: 360-364.
21. KORKMAZ, Zeynep, (2003), Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK, Ankara 1992.
22. KORTANTAMER, Tunca, (1993), Eski Türk Edebiyatı Makaleler, “Mehmet Akif İle Sa'dî Arasında Muhteva ve Anlatım Tekniğı Açısından Bir Karşılaştırma Denemesi”, Akçağ Yayınları, Ankara.
23. ÖLMEZ, Mehmet, (2003), Çağataycadaki Eskicil Öğeler Üzerine, Mustafa Canpolat Armağanı, A. Ata, M. Ölmez, Ankara: 135-142.
24. ÖZDEMİR, Hakan, (2012), Günümüze Göre Klasik Türk Edebiyatındaki Eskicil Unsurlar: İbn-i Kemâl Örneğı, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall, s.2501.
25. ÖZDEMİR, Hakan, (2012), Ordü Üniversitesi Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu Anısına)'nda sunulmuş “Schî Bey Dîvânı'na Yansıyan Arkaik Unsurlar” adlı bildirinin değıştirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

26. ÖZKAN, Mustafa; TÖREN, Hatice; ESİN, Osman, (2006), Yüksek Öğretimde Türk Dili, Filiz Kitapevi, İstanbul.
27. POLAT, Hülya, (2006), Sûdî'nin Gülistan Önsözüne Yapılan Türkçe Şerhlerin Karşılaştırmalı İncelemesi, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
28. SEVORTYAN, E. V., (1974), Etimolojiçeskiy Slovar Turskih Yazıkov (Obşetyurskie İ Mejtyurskie Osnovı Na Glasnic), Moskova.
28. SÛDÎ-i Bosnavî, (1871), Şerhi Kitabı'l-Bostan, İstanbul, Matbaa-yı Amire.
29. SÛDÎ-i Bosnavî, (1854), Şerh-i Dîvân-ı Hâfız, Mısır Baskısı.
30. SÛDÎ-i Bosnavî, (1833), Şerh-i Gülistan, İstanbul.
31. Şemseddin Sami, Kamûs-ı Türkî, İstanbul, Çağrı Yay.
32. ŞÛKÛN, Ziya, (1984), Farsça-Türkçe Lügat, İstanbul, MEB. Yay.
33. Tarama Sözlüğü Ekler VII, Türk Dil Kurumu, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 212/VII, Ankara.
34. TATCI, Mustafa (1998); Yunus Emre Dîvânı, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yay.
35. TDK (2011), Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay, Ankara. TDK (2012),
36. TDK Tarama Sözlüğü. (tdkterim.gov.tr)
37. TIETZE, A. (2002), Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (A-E), İstanbul, Simurg Kitabevi, cilt 1.
38. TOLASA, Harun, (1977), Divan Nesri, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.II, s. 340, Dergâh Yayınları, İst.
39. TOPARLI R., VURAL, H., KARAATLI, R., (2007), Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
40. TULUM, Mertol, (2012), Meninski Sözlüğü, TDK Yay.
41. Türk Dünyası Orak Edebiyatı, (2007), Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, c.VII, s.640, Ankara.
42. VARDAR, Berke, (2002), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul. TDK VII (1996)
43. YAVUZ, Kemal (2000), Âşık Paşa Garib-nâme, c. I/1-2, II/1-2, İstanbul: TDK Yay.
44. YILMAZ, Ozan, (2007), 16. YÜZYIL ŞÂRİHLERİNDEN SÛDÎ-İBOSNEVÎ VE ŞERH-İGÛLİSTÂN'I (İNCELEME-TENKİTLİ METİN), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eskitürk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.
45. W. REDHUASE Sir James, (2011), Turkish and English Lexion, İstanbul, Çağrı Yay.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

46. YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ (1993), Düzenleyen: Cem Dilçin, Ankara: TDK Yay., (YTS.)
47. VARDAR, Berke, N. Güz, E. Öztokat, M. Rifat, O. Senemoğlu, E. Sözer, (1978), Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, TDK, Ankara.
48. ZAVOTÇU, Gencay, (2009), “Sa’dî, Düşüncesi ve Etkileri”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Der., S. 40, Erzurum s. 47- 58.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

(3)

Doç. Dr. Rafael MUHAMETDİNOV* (*Assoc. Prof. Dr. Rafael MUHAMETDINOV*)

TÜRKÇE: TATAR MİLLETİNİN KORUNMASINDA İSLAMIN ROLÜ

ENGLISH: THE ROLE OF ISLAM IN THE PROTECTION OF TATAR NATION

ÖZET

Küreselleşme ve asimilasyon süreçleri içinde yaşıyan Tatarlar kendi milli özdeşliğini saklamak için, millet olarak güçlü ve daha birleşmiş olmalıdırlar. Ama ne yazık ki, çok dağınıklar. Bu dağınıklık üç açıda görülmektedir. Birincisi, cinayet kapitalizmi bizi süper-zengin ve fakir-fukara tabakalarına ayırdı. İkincisi, toplumumuzda giderek Tatarca konuşan ve Rusça konuşan Tatar katmanları oluşmuştur. Üçüncüsü, bugünümüzde nüfusun büyük kısmı İslam'a ve Camiye yakınlaşırken, aydınların büyük bir bölümü hala dine oldukça kayıtsızdır. Tatar halkının manevi desteği veya ideolojisi, Tatarcılık, İslamcılık ve modernleşme gibi üç unsurdan ibaret olmalıdır. Tatar toplumunun temel dezavantajı, aydınların çoğunun geleneksel İslam'a ve İslam'la bağlı olan sosyal gruplara belli bir kayıtsızlığıdır.

Kaide olarak, aydınlar İslamı ulusal kültürün ve ahlakın bir unsuru olarak algırlar, ama dinin dünya görüşü sistemini benimsemezler, çünkü onlar için yalnız kuru kandırmaya dayalı inanç yeterli değildir, onlarda rasyonel bilgiye dayalı inanç ihtiyacı vardır. Halk kitleleri için sırf kandırmaya dayanan din yeterliyse, elit kendine göre islamın "felsefi" bir türünü gereksinmektedir. Dini kavrama alanında elite(Arapça "hassa") ve kitleye (Arapça "avam") bölünme hep var olmuştur. Bu tür İslami kavrama entelektüel ve bilimsel topluluk için çok önemlidir, çünkü böyle bir gelişme müslüman aydınların geniş tabakasını oluşturabilir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Görüşü, Hadis, İdeoloji, İnanç, İslam, Kuran, Tatarlar.

Jel Kodu: N35, N45, N75, N95

ABSTRACT

The article is devoted to a brief historical review of adoption of Islam by Tatars and its further development in this environment. The importance of Islam is shown as ideological and moral component of a society. On examples the author has shown some basic positions of contemplation of the world in this religion, which aren't devoid of logic and a rational explanation, and this is very important for intelligency and a scientific community. Treating the nature of Allah(God) as the Universal Law of development and harmony of life, the author has tried to explain and resolve the most important contradictions in modern Muslim divinity.

Keywords: *Belief, Contemplation of the World, Elimination, Hadis, Ideology, Islam, Mercy, Preservation, the Koran, Tatars.*

Jel Code: N35, N45, N75, N95

*Tataristan Bilimler Akademisi; Şihabeddin Mercani Tarih Araştırma Enstitüsü, Tataristan/RUSYA; Kazan şehri, Kreml, podyezd nu. 5, 420111), murafa@kazandom.ru



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

1. GİRİŞ

Tatarlar küreselleşme ve asimilasyon süreçleri ile karakterize olan bugünkü şartlarda kendilerini koruyabilmek için güçlü ve birleşik bir millet olmalıdır. Ancak, ne yazık ki, bizler çok parçalanmış bir durumdayız. Bu parçalanmayı üç sahada gözlemlemek mümkündür. Birincisi, Tatarlar kapitalizmin yarattığı çok zengin olanlarla fakirlerden oluşan iki tabakaya bölünmüştür. İkincisi, toplumumuzda gittikçe Tatarca konuşan Tatarlar ve Rusça konuşan Tatarlar iki gurup meydana gelmiştir. Üçüncüsü ise, milletimiz içinde islama ve camilere yakın duran ve halkın çoğunluğundan oluşan gurup ile beraber, islam dinine karşı kayıtsız ve ilgisiz olan aydınların gurubu da vardır. Bu da Tatarların devlet düzeyinde net bir ideolojiye sahip olmadığını göstermektedir.

Bütün Türk dünyasına ilişkin ideolojik sorunlar hakkında konuşursak, 1907 yılında Azeri Türkçüsü Hüseyinzade Ali Bey “Türkçülük, İslamcılık ve Avrupalılık” adı ile anılan ideolojiyi ifade etmiştir. O, Türklerin Türklük duygularından ilham almaları, islama inanmaları ve çağdaş Avrupa medeniyeti ile kendilerini zenginleştirmesi gerektiğine inanıyordu [1, 33].

Bu üç bileşen daha sonraki bütün örgütlerin ve bireysel olarak Türk yazarlarının ideolojilerinde de kabul görerek sunulmuş; her zaman belirli bir tarihsel döneme göre de ele alınmıştır. Benim düşünceme göre de, Tatar halkının manevi desteği ve ideolojisi: Tatarcılık, İslamcılık ve modernleşme denilen üç bölümden oluşmalıdır.

Daha ayrıntılı olarak ikinci bölümü ele alalım. Bizce, Tatar toplumunun temel dezavantajı (entelijensiya) aydınlar sınıfının büyük bir kısmının geleneksel islamdan ve islama bağlı olan sosyal tabakalardan ayrılmış olmasıdır. Bunun nedenlerini anlayarak bir çıkış yolunu bulmayı deneyelim. Kural olarak, aydınlar sınıfı islamı, ulusal kültürün ve ahlakın bir unsuru olarak algılamaktadır, ama dünya görüşü bir sistem olarak dine kayıtsızdır, çünkü aydınlar için yalnızca çıplak kanaata dayalı bir inanç yeterli değildir, onların rasyonel bilgiye dayalı bir inanca ihtiyacı vardır. Fen “Toplum nasıl düzenlenmiş ve adam nedir?” sorularına cevap arıyorsa, din de insana erdemli bir hayat geçirme yollarını gösteriyor.

İnsanların birçoğuna ikna gücüne dayanan inanç yeterli olsa da, elit tabaka insanları kendileri için “felsefi” bir islam ihtiyacı duyarlar. Dinin algılanması konusunda toplum içinde: elit (arapça “hassa”) ve halk tabakası (“avam”) guruplaşması her zaman vardı, dinin yayılma zamanının ilk dönemlerinde bile bu durumu gözlemlemek mümkündür..

2. GELENEKSEL İSLAM’dan İSLAM REFORMUNA

Geleneksel İslam’da, onun temel doktrininde rasyonel ve mantık ile açıklanamaz çelişkiler vardır. Sıradan müslümanlara din bilgileri Allah'ın emrettiği şekilde söylenmektedir ve çelişkilerin insanların beyin gücü yetersizliği nedeniyle anlaşılmadığı ve bu nedenle de bu konularda tartışmanın anlamsız olduğu belirtilmektedir. Böyle bir yaklaşım ise aydınlar sınıfı tarafından ilkel görülmektedir.

Bu tür çelişkiler hakkında birkaç örnek getirelim:

1. Allah’ın varlığını anlamadaki çelişki: Bir taraftan, Kuran’da Allah’ın hiçbir şeye ve kimseye benzemediği, görülmediği, duyulmadığı, hissedilemediği ve insan şeklinde olmadığı



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

söylenmekte. Aslında, Onun - her şeye gücü yeten yüce bir güç olduğu fikridir. Öte yandan O şefkatli, bütün ilme ve bilgiye sahip, her şeyi gören ve duyar vs. olarak belirtilmekte. Yani, Ona insan nitelikleri verilmektedir. Dünyanın tek bir Tanrı bilimcisi bile bu çelişkileri rasyonel şekilde açıklayamamıştır.

2. Allah'ın kaderi ve adamın iradesi arasındaki çelişki. Bu çelişkiyi açıklayabilen, mantığa dayanan açık ve anlaşılır bir cevabı hiçbir teolojik çalışmada bulamayacaksınız.

3. Allahın mutlak kudreti ve onun merhameti arasındaki çelişki. Bu çelişkiyi gösteren bir örnek verelim: Hiçbir günahı olmayan iki aylık bebeğin hastalıktan dolayı ölmesi. Neden Allah bu ¹ölüme izin verdi? Allah bu şekilde çocuğu cezalandırmışsa, o zaman o merhamet sahibi değildir. Eğer de o merhametli ise ve çocuğu koruyamamışsa, demek – o her şeye kadir değildir.

Müslüman Tanrıbilimcileri bu çelişkiye ilişik net bir cevap verememişler.

Bunlar – dünya görüşüne ilişkin temel çelişkilerdir. Kuran'da namaz konusunda da çelişkiler vardır. Kuran'ın ilk ayetlerinin birinde bir mümin namazda karıştırmadan dua edebiliyorsa, biraz şarap içtikten sonra da namazını kılabilir diye söylenmekte [2; 4:43].(?) Bir sonraki ayette, müslümanların alkol kullanması kesin olarak kınanıyor [2; 5:90]. Bu tür olaylar anlaşılır, Arap toplumu tarihsel olarak evrimleşmekte ve her tarihsel durum için kendine özgü yaklaşımları vardı. Ama dünya görüşü karakteri taşıyan çelişkilere nasıl bakalım?

Bizim düşüncemize göre, bunlar büyük ölçüde Allah'ın tabiatını belli bir şekilde anlaşıldıktan sonra çıkarılır. Bu anlayış için bakışımızı (dikkatimizi) öncelikle maddeye ve evrene çekmemiz gerekir. Bildiğimiz gibi, dünya iki açıdan sonuna kadar algılanamaz. Birincisi, hiçbir zaman hiçbir fen dünyayı sonuna kadar tam olarak açıklayamaz. İkincisi, hiçbir zaman bu dünyanın uyum ve düzen ilkesi (Kanunu) sonuna kadar açıklanamaz. Bu – bugünkü fen bilgisinin bir aksiyomudur.

Gerçekten de, evrenin ortaya çıktığında onun cismi tek madde – Helyumdan oluşmaktadır. Organik maddelerin gelişiminde insan zirve noktası olmuştur. İnsan zihninin gelişmesi ile “bilgi, adalet, merhamet” vs. gibi kategoriler var oldu. İnsan bilincinde pozitif karakterde olan bu manevi niteliklerin peyda olması bir rastlantı değildir, onlar objektif olarak ve gereksinimi karşılamak için oluşmuştur. Onlar dünya uyumunun Genel Kanunu temelinde ortaya çıkmıştır.

Peki, bu evrimi yöneldiren ve dünyanın uyumunu sağlayan kim veya nedir?

Benim düşünceme göre, onları hiçbir zaman sonuna kadar akılla anlaşılabilen, varlığın Evrensel Yasası yönlendirir. Bunu anlamak mümkün olmayorsa, ona sadece inanmak

¹ **Düzeltilme ve Editör Notu:** İslam'da ve Kuran-ı Kerim'de böyle bir olay bulunmamaktadır. Bu cümle yazar Muhametdinov R.'in İslam Dinini tam bilmediğini ve İslam karşıtı “bilimsel” fikirleriyle İslam'ı eleştirmeye çalıştığını ispat etmektedir. İslam Kuran'dan öğrenilir. Yazarın İslam'ı Kuran'dan değil de uyduruk gayri-İslami kaynaklardan öğrendiği anlaşılıyor. Yazarın fikri tamamen kendisinin fikridir ve TURAN-SAM Kurumunu bağlamaz; Kurumumuz bütün fikirlere saygı duyduğu için yorumu siz okurlara bırakmıştır. Yazara defalarca vermiş olduğu telefonlardan ulaşmaya çalışmamıza rağmen başarı sağlanamamıştır. O yüzden sansür etmeden makalesini tam haliyle yayınlıyoruz.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

kalır. Burada, bilim ve felsefede inanç unsuru ortaya çıkar.

Kuranda, Allah'ın varlığını kanıtlayan argümanlardan biri de “düzen” (Dalil an-Nazm) argümanıdır. Bunun hakkında bizim zamanın büyük islam araştırmacısı ve düşünür Taufik İbrahim böylece yazıyor: "Bu önemli ve sık sık Kur'anda tekrarlanan argüman insanın dikkatini dünyamızın düzeni ve mükemmelliğine, güzelliği ve uyumuna çekiyor, bu da Allah'ın – evrenin “Organizatörün” varlığını kanıtlamaktadır” [3; 53].

Böylece, din inanca dayanmaktadır, fen de kendi en nihai ve karışık sorularında bir inanç unsuru olan “Varlığın Evrensel Yasasına” dayanır.

3. TANRI MI ALLAH MI?

Allah dediğimizde yukarıda sözedilen, esas sıfatı mutlak kudret olan ve gelişim için tabiat ve toplumda belli nesnelere “koruma” veya “ortadan kaldırma” gibi güçlere sahip olan objektif Varlığın Evrensel yasasını anlarsak, daha önce bahsettiğimiz çelişkilerin pek çoğu netleşecektir.

Allah'ın (Kanunun) her bir kişiyi tamamen tüm önemsiz ayrıntılarla kontrol ettiği düşünülemez. “İyilik” ve “kötülük” veya “sağlık” ve “hastalık” arasındaki dialektik mücadelede o Kanun “kötülüğü” (hastalığı) ortadan kaldırmaya ve “iyiliği” (sağlığı) korumaya yardım ediyor, böylece Allah insanlığı koruyor ve gelişimini sağlıyor. Müslümanların tümüne bu mekaniğin anlaşılabilmesi için Allah'ı "insanileştirmeye" başlamışlar. “Koruma” yerine insanlara “merhamet” ya da inançlı bir yaşam için "ödül" hakkında söylendi. "Ortadan kaldırma" yerine insanların günahı için "cezalandırma" hakkında söylendi. “Merhamet, ödül” ve “cezalandırma” kelimeleri “koruma” ve “ortadan kaldırma” gibi bilimsel kavramların yalnız daha sembolik tabirler idi.

Peygamber'in bütün dahiliği, Varlığın Evrensel yasasında verilen bilgiyi bilinçli ve bilinçaltı düzeylerinde yakalayıp ve algılayıp VII. yüzyılın başında Arap toplumunda var olan anlayış kavramlarıyla anlaşılır bir dilde ifade etmesindedir. Biz XXI. yüzyılda yaşıyoruz, Kuran'ın anlamını açıkladığımızda dilimiz çağdaş, net, mantıklı ve hatta bilimsel olmalıdır. Allah'ın tabiatini yorumumuza göre, Allah'ın bilgi, merhamet, işitme, görme vb. gibi insani nitelikleri olamaz. Böylece, ilk çelişki ortadan kaldırılır.

İslamda dünya görüşü temeli, “ortadan kaldırma” ve “koruma” işlemleri ile bu dünyayı geliştiren tek ve kadir Allaha (Kanuna) ve aynı zamanda peygamberimiz Muhammede inanmaya ve iyilik yapmaya dayanmalıdır, diye düşünürüm. Bu şeyler mutlak ve değişmez olmalıdır. Başka her şey değişir (görecelidir). Allahın (Kanunun) bizim anlayışımıza dayanarak, kader ve irade arasındaki çelişki, yani ikinci çelişki de mantıklı olarak açıklanabilir. Allah zaten insanları farklı olarak: birilerini potansiyel olarak “kötülüğe” eğilimli (Amerikalı bilim adamları bazı kişilerde “suç geni”ni bulmuşlar), başkaları “iyiliğe” eğilimli olarak yaratmaktadır. Bu “iyi” ve “kötü” insanların diyalektik mücadelesini sağlamaktadır. Sonuç olarak “kötü” insanlar mağlup olur, “iyi” insanlar daha da iyi olurlar. Böylece, bir gelişme gerçekleşir, bunlar olmazsa tam bir duraklama ortaya çıkardı.

Allah'ın takdiri - Onun ilk başta insanları yukarıda açıklanan iki karşıt kategoriye bölmesinden, ama yine de potansiyel olarak “kötülüğe” eğilimli insanların seçme özgürlüğü



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

olmasından ibarettir. Onlar Evrensel Kanununu (Allahı) öğrenerek, doğru yola gelebilirler. Bu da, insanın özgür bir seçimidir. İyilik yapan insan, olumlu duyguları hissediyor, bu da insanın ömrünü uzatıyor, sağlığı güçlendiriyor (Allah'a ait olan "koruma" mekanizması modelidir). Kötülük yapan insan genellikle olumsuz duygularla doludur. Bunlar da insanın hastalanmasına, ve sonuç olarak ölümüne getirebilir. Tüm bunlar tıp ve psikolojide bilinen şeylerdir. Böylece, Allah salih insanları koruyarak ve kötülüğü taşıyıcılarını ortadan kaldırır.

Öbür taraftan, seçim özgürlüğü olmasına rağmen, iyi veya kötü yolu seçmiş olsa da, insan Allahın (Kanunun) "koruma" veya "ortadan kaldırma" süreçlerinden geçmelidir. Yani, insanın seçme özgürlüğü bile sonuç olarak Allahın varlığı olmadan gerçekleşmiyor.

Böylece, ikinci çelişki felsefi olarak ortadan kaldırılmaktadır.

Allah'ın mutlak kudreti ve merhameti arasındaki, yukarıda verdiğimiz bir çocuğun ölümü örneğinde, bir çelişkiye gelince, Allah'ın kudreti hakkında ve "korumanın" şiirsel eşdeğeri olan "merhameti" yerine onun sırf "koruma" yeteneği hakkında sözedilmelidir. Bazı insanlar zayıf ve hasta, diğerleri güçlü ve sağlıklı doğarlar. Hasta adam daha da hasta birini doğuracaktır, böylece insanlık dejenerasyonu olabilir. Bunu önlemek için, Varlığın Evrensel yasasına (Allah'a) bağımlı olan doğal seleksiyon kanunu vardır.

Allah çaresiz hastaları ortadan kaldırır ve genel olarak insanlığı dejenerasyondan korur. İnsanların mecazi diliyle Allah'ın insan ırkına merhamet gösterdiği söylenirdi. Ama felsefi dilde o sadece korumaktadır. Hayatın bazı çatışmaları Allah'ın merhameti hakkında konuşmaya izin vermezler, fakat onlar her zaman Allah'a ait olan "koruma" ve "ortadan kaldırma" mekanizmaları ile açıklanabilirler. Ancak bu mekanizmaların çalışma prensipleri mutlak değildir. Onlar sadece Allah (Kanun) tarafından yaratılmış bir düzen ve uyum sistemi içinde çalışır. Bu sistem dışında çalışmazlar. Mesela, uzayın derinliklerinden bir asteroit gelerek Yeryüzüne vurarak tüm insan medeniyetini yok eder. Bu asteroid Evrenin her yerinde hakim olan uyum ve düzen dışındadır.

Böylece, üçüncü çelişki de mantıklı bir açıklamasını buluyor.

Yukarıda sözedilenlerden şunu görebiliriz. Bazı bugünkü aydınlar Kuran'da sadece peygamberimiz Muhammed'in retorik ve didaktik konuşmaları görürler, ama Kuran (sadece bunlardan ibaret olmadan), mantıklı ve rasyonel anlaşılabilen ve kendine özgü felsefi bileşeni olan Evrensel Yasanın bir bilgeliğidir (hikmetidir). Allah bize vahiy ve akıl vermiştir, fakat akli bize vahiyi taş (fosil), yani bir dogmaya dönüştürmek için vermemiştir. Böyle bir felsefi dünya görüşü olan İslamı ben Türk-Tatar veya Neojadidizm, yani Yeni Ceditçilik İslamı olarak adlandırırdım. Bugünkü Türkler için, Araplar ve İranlılardan ayrı olarak, İslam bir devlet dini değildir, bu yüzden de o – devlet statüsü olan din değildir, akıl ve özgür ruhlu bir dindir. Ama İslam'ın rasyonel bir anlayışı, dini duygusal algıyı, dinin teselli fonksiyonunu, ruhsal-psikolojik etkilerini, kalple imanı ve başka algılama yollarını değiştirmemelidir, çünkü müslümanlar farklı toplumsal katmanlara ayrılır ve her katman dinde ihtiyaç duyduğu şeyleri buluyor.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

SONUÇ

Sonuç olarak, yukarıdaki dinin anlayışı, belki de kendini şekli değil de, gerçekten müslüman olarak düşünen geniş bir müslüman aydınlar tabakasının oluşmasında katkıda bulunur, demek istiyoruz.

KAYNAKÇA

1. BAYAT ALİ HAYDAR. “Azerbaycan’ın Yigit Evladi” Ali Bey Huseyinzade (Turan) ve Türkiye’de yayınladığı eserleri. - İst.: Turk Dunyasi Araştırmaları Vakfi (TDAV), 1992.
2. KORAN, perevod i kommentariyi I. Yu. Krachkovskogo, Moskva, izdatelstvo “Nauka”, 2-ye izdaniye, 1990. (Kur'an, çevirisi ve İ.Yu. Krachkovsky yorumu, Moskova, “Nauka” yayınevi, 2.baskı, 1990)
3. İBRAHİM TAUFİK. Dokazatelstva bitiya Boga po Koranu. V Sb. “Filosoaiya i teologiya: shodstvo i razlichiye”, Izdatelstvo “İman”, Kazan-2004. (İbrahim Taufik. Kuran tarafından Allah’ın varlığının kanıtı. “Felsefe ve teoloji: benzerlikler ve farklılıklar” Derleme kitabı, “İman” yayınevi, Kazan – 2004).



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR

1. "TÜRK BİRLİĞİ PROJESİ"

2.



Türk demek, dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milliyetindenim diyen insanlar, her şeyden önce mutlaka Türkçe konuşmalıdırlar. Türkçe konuşmayan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz. M.Kemal Atatürk Mustafa Kemal Atatürk Diyor ki: “ Bugün Sovyetler birliği dostumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağına kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya – Macaristan parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim dostumuz idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir, kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak Dil bir köprüdür... inanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz. Onların (soydaş Türk kardeşlerimizin) bize yaklaşmasını beklememeliyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli.”

“Türk birliği'nin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile gözlerime dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. TÜRK Birliği'ne inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi yeni fasıllarına TÜRK birliği ile açacak. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türklüğün varlığı bu köhne aleme yeni ufuklar açacak. Güneş ne demek, ufuk ne demek o zaman görülecek. Hayatta yegane varlığım ve servetim Türk olarak doğmamdır.

Kitap İsteme: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL, e-posta: emikail@turansam.org

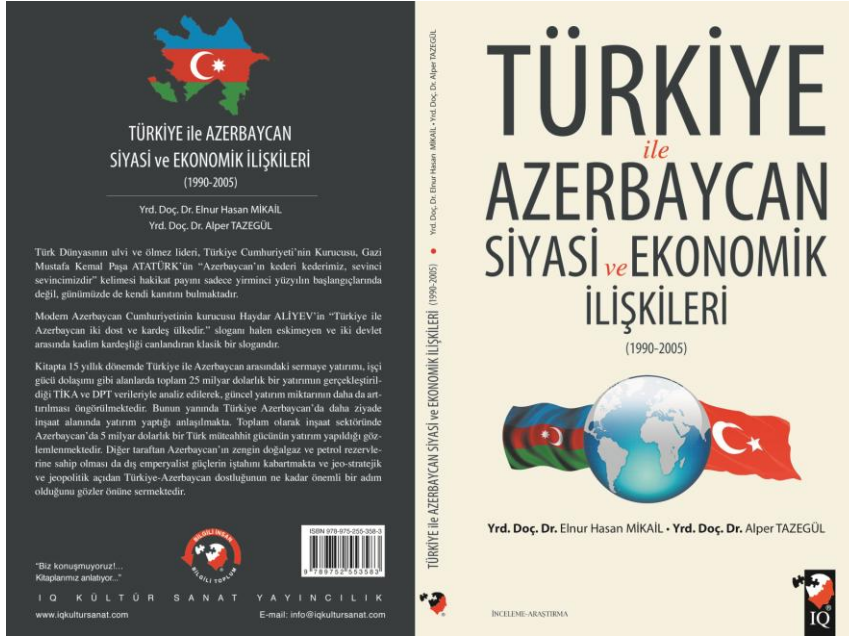


http://www.turansam.org

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

2. “TÜRKİYE ile AZERBAYCAN SİYASİ ve EKONOMİK İLİŐKİLERİ”



Türk Dünyasının ulvi ve ölmez lideri, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Paşa ATATÜRK'ün “Azerbaycan'ın kederi kederimiz, sevinci sevincimizdir” kelimesi hakikat payını sadece yirminci yüzyılın başlangıçlarında değil, günümüzde de kendi kanıtını bulmaktadır. Modern Azerbaycan Cumhuriyetinin kurucusu Haydar ALİYEV'in “Türkiye ile Azerbaycan iki dost ve kardeş ülkedir.” sloganı halen eskimeyen ve iki devlet arasında kadim kardeşliği canlandıran klasik bir slogandır. Bu kitapta, zaman-zaman tarihin Türkiye-Azerbaycan kardeşliğine nasıl ayna tuttuğuna canlı şahit olacaksınız. Bazen kederlenecek, bazen sevineceksiniz...

Kitapta 15 yıllık dönemde Türkiye ile Azerbaycan arasındaki sermaye yatırımı, işçi gücü dolaşımı gibi alanlarda toplam 25 milyar dolarlık bir yatırımın gerçekleştirildiği TİKA ve DPT verileriyle analiz edilerek, güncel yatırım miktarının daha da artırılması öngörülmektedir. Bunun yanında Türkiye Azerbaycan'da daha ziyade inşaat alanında yatırım yaptığı anlaşılmakta. Toplam olarak inşaat sektöründe Azerbaycan'da 5 milyar dolarlık bir Türk müteahhit gücünün yatırım yapıldığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan Azerbaycan'ın zengin doğal gaz ve petrol rezervlerine sahip olması da dış emperyalist güçlerin iştahını kabartmakta ve jeo-stratejik ve jeopolitik açıdan Türkiye-Azerbaycan dostluğunun ne kadar önemli bir adım olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kitap İsteme: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL, e-posta: emikail@turansam.org



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

GENEL BİLGİLER

TURAN-SAM ULUSLARARASI BİLİMSEL HAKEMLİ MEVSİMLİK DERGİSİ, EP-EBSCO-HOST, ICI(Index Copernicus International, GOOGLE-SCHOLAR, ASOS-INDEX, ProQUEST, Ulrich's-WEB(GLOBAL SERIALS DIRECTORY), ARAŞTIRMAX(ARASTIRMAX Bilimsel Yayın İndeksi), To-KAT(Ulusal Toplu Katalog), Akademik Dizin(Akademik Türk Dergileri İndeksi), TEİ(Türk Eğitim İndeksi), CEEOL(Central and Eastern European Online Library), Journal-Index.net Uluslararası Bilimsel Dergi Endeksleri Tarama Sistemlerince Taranmaktadır.

**“TURANSAM-TURAN STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERGİSİ”
İÇİN MAKALE ÇAĞRISI**

EKİM-KASIM-ARALIK, 20. CİLT: 5, SONBAHAR-2013 sayısının 21 ARALIK, 2013’da yayınlanması planlanan TURAN-SAM Dergimiz için makalelerinizi gönderebilirsiniz.

Dergi Yazım Kuralları

*TURAN-SAM, ULUSLARARASI-BİLİMSEL-MEVSİMLİK DERGİSİ HAKEMLİ bir Dergidir. TURAN-SAM’da yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin özgün-rijinal olmasına dikkat edilmelidir. Başka Dergilere Değerlendirilmek, Yayımlanmak üzere gönderilen Makalelerin dergimize gönderilmemesini rica ediyoruz. Lütfen, başka Dergilerde veya Çevrimiçi-Online Şebekelerde veya İnternet üzerinden daha önce yayımlanan Makalelerinizi TURAN-SAM’a göndermeyiniz. Bu durumun ihlalinin tespiti halinde yazara karşı Hukuksal çerçevede Yasal yollara başvurulacaktır;

*TURAN-SAM Dergisi, Ücretli bir dergi olup; Yayımlanmaya Kabul edilen Makalelerin yazarlarından Baskı-Matbaa-Mürekkep-Kağıt-Endekslenme-Edisyon Ücreti-vb. Diğer Hizmetlerin Toplam Bedeli olarak sayfa başına 40TL(YURTDIŞI’ndan: ABD, AVRUPA ÜLKELERİ, KKTC ve ORTA ASYA DEVLETLERİ) gönderilen Makaleler için ise sayfa başına \$40USD-Amerikan Doları veya €35 EURO(Avrupa Ortak Para Birimi) tahsil edilmektedir.

*Makaleler word formatında 7 sayfayı geçmemelidir.

*Makalelerin 150 kelimeyi geçmeyen TÜRKÇE ÖZET’i ve ENGLISH-ABSTRACT’ı bulunmalıdır.

*Makaleler 12 punto ile "Times New Roman" ile yazılmalıdır. Alttan, üstten, sağdan ve soldan 3 cm boşluk bırakılmalıdır.

*Makalelerde Yazarların Adı, Soyadı, Babasının adı, Bağlı Bulunduğu(Çalıştığı)



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Kurum, Telefonu ve Açık Adresi belirtilmelidir.

*Kullanılan dipnotlarda Bilimsel Yazım Kurallarına dikkat edilmeli, APA(American Psychological Association) - <http://www.apastyle.org> standartlarına uyulmalıdır.

*2013 yılı itibariyle; Dergimiz, EBSCO-HOST, PRO-QUEST VE ULRICH'S-WEB gibi saygın ve seçkin Uluslararası Endekslerce de Taranıp, Dizinlenmeye başlandığı için, gönderdiğiniz makalelere ayrıca "JEL CODE"-Journal of Economic Literature (JEL) da eklemek zorunlu olmuştur. JEL CODE bilgisi bulunmayan makaleler değerlendirmeye alınmadan reddedilecektir. Bu konuda Bilgi sahibi olmak isteyen yazarlarımız bu siteden ayrıntılı bilgi alabilirler: http://www.aeaweb.org/jel/jel_class_system.php

*Makaleler genel olarak: ÖZET, ABSTRACT, GİRİŞ, Alt Bölümler, SONUÇ ve KAYNAKÇA şeklinde hazırlanmalıdır.

"TURAN-SAM'a yayınlanmak üzere göndermiş olduğunuz makalelerde Türkçülüğe, Türk Milliyetçiliğine, Turancılığa, Ülkücü değerlere önem vererek bilimsel nitelikte hazırlanmasına dikkat etmelisiniz.

Ayrıca Türkçe karakterler kullanmalısınız. Türkçe'de karşılığı bulunan "ğ, ü, ş, ı, ö, ç" harflerinin yerine başka "g, u, s, 1, o, c" harflerini kullanan yazarların makaleleri yayınlanmayacaktır.

Alıntı Makalelerde mutlaka kaynak belirtilmeli, Bilimsel Atıf kurallarına uygun dipnotlar ve KAYNAKÇA verilmelidir.

Yazılan Makalelerin, Akademik Eser Yazım Kurallarına uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca TDK-Türk Dil Kurumu'nun imla kılavuzuna uyulması gerekmektedir. Gayri Türkçe dillerde kelimeler kullanmaktan kaçınılmalıdır. Misyon, vizyon gibi Gayri Türkçe dillerden dönme kelimelerin makalelerde kullanıldığının tespiti halinde makaleler yayınlanmayacaktır. Bu kurallara uyularak makale göndermenizi rica ederiz."

Hazırlanan makaleler dergi yazım kurallarına uygun hale getirildikten sonra en geç 30 KASIM, 2013 tarihine kadar emikail@turansam.org adresine word formatında *.doc veya *.docx uzantılı olarak gönderilmelidir.

TURAN-SAM dergisi 3 ayda bir yayınlanmaktadır. Uluslararası Bilimsel ve Hakemli bir dergidir. Dergimizin bir sayısının fiyatı 75TL olarak belirlenmiştir. Yıllık abonelik bedeli 300TL-dir. Abonelik için de emikail@turansam.org adresine yazabilirsiniz.



<http://www.turansam.org>

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

TURAN-SAM Dergimize Abonelik

İyi günler, Değerli TURAN'cı Akademisyen Ülküdaşlar,
TURANSAM(TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi) isimli Uluslararası Hakemli Bilimsel Akademik Dergimiz 5 yaşını doldurdu.

- İlk 1. KIŞ, 2009 sayımız, 13 Şubat, 2009 itibariyle;
2. İLKBAHAR, 2009 sayımız 13 Mayıs, 2009'da yayınlanmıştır,
3. YAZ, 2009 sayımız da 13 AĞUSTOS, 2009 tarihi itibariyle yayımlandı,
4. SONBAHAR, 2009 Sayımız 13 ARALIK, 2009 Tarihinde yayımlanmıştır,
5. KIŞ, 2010 Sayımız 13 MART, 2010 Tarihinde yayımlanmıştır,
6. İLKBAHAR, 2010 Sayımız 13 HAZİRAN, 2010 Tarihinde Yayınlanmıştır,
7. YAZ, 2010 Sayımız 13 EYLÜL, 2010 Tarihinde Yayınlanmıştır,
8. SONBAHAR, 2010 Sayımız 13 ARALIK, 2010 Tarihinde Yayınlanmıştır,
9. KIŞ, 2011 Sayımız 13 MART, 2011 Tarihinde Yayınlanmıştır,
10. İLKBAHAR, 2011 Sayımız 13 HAZİRAN, 2011 Tarihinde Yayınlanmıştır,
11. YAZ, 2011 Sayımız 13 EYLÜL, 2011 Tarihinde Yayınlanmıştır,
12. SONBAHAR, 2011 Sayımız 13 ARALIK, 2011 Tarihinde Yayınlanmıştır,
13. KIŞ, 2012 Sayımız 13 MART, 2012 Tarihinde Yayınlanmıştır,
14. İLKBAHAR, 2012 Sayımız 13 HAZİRAN, 2012 Tarihinde Yayınlanmıştır,
15. YAZ, 2012 Sayımız 13 EYLÜL, 2012 Tarihinde Yayınlanmıştır,
16. SONBAHAR, 2012 Sayımız 13 ARALIK, 2012 Tarihinde Yayınlanmıştır,
17. KIŞ, 2013 Sayımız, 13 MART, 2013 Tarihinde Yayınlanmıştır,
18. İLKBAHAR, 2013 Sayımız 13 HAZİRAN, 2013 Tarihinde Yayınlanmıştır,
19. YAZ, 2013 Sayımızın 21 EYLÜL, 2013 Tarihinde Yayınlanmıştır

20. SONBAHAR, 2013 Sayımızın 21 ARALIK, 2013 Tarihinde Yayınlanması Planlanmaktadır. Dergimize 1 yıllık abonelik bedeli Türkiye için 300TL, YAVRU-VATAN-KKTC ve YURTDIŞI için ise \$300USD (Amerikan Doları) veya €250EURO'dur. Dergi hakkında ayrıntılı bilgiye erişmek için lütfen tıklayınız:
<http://www.turansam.org/dergi.php>

Abone olmak için banka hesap bilgileri:

Banka Adı: HALKBANK; Alıcı adı, soyadı: Elnur Hasan MİKAİL

TL Hesabı: KARS ŞUBESİ, Şube kodu: 480, Hesap Numarası: 01009204;

IBAN Bilgileri: TR28000120094800001009204

USD Hesabı: KARS ŞUBESİ, Şube kodu: 480, Hesap Numarası: 23000660;

IBAN Bilgileri: TR170001200948000023000660

EURO Hesabı: KARS ŞUBESİ, Şube kodu: 480, Hesap Numarası: 35000275;

IBAN Bilgileri: TR150001200948000035000275

Posta Çeki Hesap Numarası: Elnur Hasan MİKAİL - 5808040(TL Hesabı)

